ଓଲଗା ଟେଲିସ୍ ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନେ

ବନାମ

ବମ୍ବେ ମହାନଗର ନିଗମ ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନେ ଇତ୍ୟାଦି

ଜୁଲାଇ, 10, 1985

[ପ୍ରଧାନ ନ୍ୟାୟାଧୀଶ ୱାଇ. ଭି. ଚନ୍ଦ୍ରଚୂଡ଼, ଏସ୍. ମୁର୍ତଜା ଫଜଲ ଅଲ୍ଲୀ, ଭି. ଡି. ତୁଲଜାପୁରକର, ଓ. ଚିନାପ୍ପା ରେଡ୍ଡୀ ଏବଂ ଏ. ବରଦାରାଜନ, ନ୍ୟାୟମୂର୍ତ୍ତିବୃନ୍ଦ]

ଭାରତର ସମ୍ବିଧାନ, 1950:

ଅନୁଚ୍ଛେଦ 32 - ମୌଳିକ ଅଧିକାର - ବିବନ୍ଧନ - ଏହା ପଛରେ ଥିବା ନୀତି - ମୌଳିକ ଅଧିକାରର ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ ବିରୁଦ୍ଧରେ କୌଣସି ବିବନ୍ଧନ ଦାବି କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ ।

ଅନୁଚ୍ଛେଦ 21, 19 (1) (e) ଏବଂ (g) – ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ଏବଂ ବସ୍ତି ବାସିନ୍ଦା - ବମ୍ବେ ମହାନଗର ନିଗମ ଅଧିନିୟମ ଅନୁଯାୟୀ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ଉଚ୍ଛେଦ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ଝୁମ୍ପୁଡ଼ି ହଟାଇବା - ସେମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ଜୀବିକା ଏବଂ ଫଳସ୍ୱରୂପ ଜୀବନର ଅଧିକାରରୁ ବଞ୍ଚିତ କରେ କି ନାହିଁ - ଜୀବନର ଅଧିକାର - ଅର୍ଥ - ଜୀବିକା ଅଧିକାର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କି ନାହିଁ ।

ଅନୁଚ୍ଛେଦ 32 ଏବଂ 21 - ପ୍ରକ୍ରିୟାଗତ ଭାବେ କ୍ଷମତାତୀତ ସରକାରୀ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ବିରୋଧରେ ଆଜ୍ଞାଦେଶ ଆବେଦନ - ଗ୍ରହଣୀୟ କି ।

ବମ୍ବେ ମହାନଗର ନିଗମ ଅଧିନିୟମ, 1888, ଧାରା 314 - "ବିନା ନୋଟିସରେ" ଜବରଦଖଲ ହଟାଇବା କ୍ଷମତା, ଯେତେବେଳେ ଅନୁମତି ଥାଏ - ଧାରା - ସମ୍ବିଧାନର ପରିସର ବାହାରେ କି ।

ପ୍ରଶାସନିକ ଆଇନ - ପ୍ରାକୃତିକ ନ୍ୟାୟ - ପକ୍ଷକୁ ଦଣ୍ଡ ବିଧାନ ପୂର୍ବରୁ ଶୁଣିବାକୁ ପଡିବ - ସୂଚନା - ସୂଚନା ସହିତ କିମ୍ବା ବିନା ସୂଚନାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ବିଚାର ଶକ୍ତିକୁ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ, ନିରପେକ୍ଷ ଏବଂ ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ ଭାବରେ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ - ପ୍ରାକୃତିକ ନ୍ୟାୟ - ବର୍ଜନ - କେତେ ଦୂର ଅନୁମୋଦନୀୟ ।

ଆଜ୍ଞାଦେଶ ଆବେଦନ ସଂଖ୍ୟା **4610-12/81** ରେ ଆବେଦନକାରୀମାନେ ବମ୍ବେ ସହରର ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ଏବଂ ବସ୍ତିରେ ରୁହନ୍ତି । ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଗର ଆଜ୍ଞାଦେଶ ଆବେଦନ ସଂଖ୍ୟା **5068-79/1981** ରେ କିଛି ଆବେଦନକାରୀ ୱେଷ୍ଟର୍ଣ୍ଣ ଏକ୍ସପ୍ରେସ୍ ରାଜପଥ, ବମ୍ବେ ନିକଟରେ ପ୍ରାୟ **1960-61** ରେ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିବା କୁହାଯାଉଥିବା ଏକ ବସ୍ତି କିମ୍ବା ବାସସ୍ଥାନ କାମରାଜ ନଗରର ବାସିନ୍ଦା ହୋଇଥିବାବେଳେ ଅନ୍ୟମାନେମାନେ ତୁଳସୀ ପାଇପ୍ ରୋଡ୍, ମାହିମ୍, ବମ୍ବେରେ ନିର୍ମିତ ଗୃହରେ ରହୁଛନ୍ତି । ନାଗରିକ ଅଧିକାର ପାଇଁ ଜନ ସଂଘ, ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ଅଧିକାର ସୁରକ୍ଷା ପାଇଁ ସମିତି ଏବଂ ଦୁଇ ଜଣ ସାମ୍ବାଦିକ ମଧ୍ୟ ଆଜ୍ଞାଦେଶ ଆବେଦନରେ ଯୋଗ ଦେଇଛନ୍ତି ।

1981 ମସିହାର କୌଣସି ସମୟରେ, ଉତ୍ତରଦାତା-ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ରାଜ୍ୟ ଏବଂ ବମ୍ବେ ମହାନଗର ନିଗମ ନିର୍ଣ୍ଣୟ ନେଇଥିଲେ ଯେ ବମ୍ବେ ସହରର ସମସ୍ତ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ବାସିନ୍ଦା ଏବଂ ବସ୍ତି ବାସିନ୍ଦାଙ୍କୁ ବଳପୂର୍ବକ ଉଚ୍ଛେଦ କରାଯିବ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ନିଜ ନିଜ ମୂଳ ସ୍ଥାନକୁ ପଠାଇ ଦିଆଯିବ କିମ୍ବା ବମ୍ବେ ସହର ବାହାରେ ଥିବା ସ୍ଥାନକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତର କରାଯିବ । ସେହି ନିର୍ଣ୍ଣୟ ଅନୁଯାୟୀ, କିଛି ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ଆବାସ ବାସ୍ତବରେ ବମ୍ବେ ମହାନଗର ନିଗମ ଦ୍ୱାରା ଭାଙ୍ଗି ଦିଆଯାଇଥିଲା । କେତେକ ଆବେଦନକାରୀ ଉତ୍ତରଦାତାଙ୍କ ଉପରୋକ୍ତ ନିର୍ଣ୍ଣୟକୁ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟରେ ଆପତ୍ତି କରିଥିଲେ । ଆବେଦନକାରୀମାନେ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ସ୍ୱୀକାର କରିଥିଲେ ଯେ ସେମାନେ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା କିମ୍ବା ସାର୍ବଜନୀନ ରାସ୍ତାରେ ଝୁମ୍ପୁଡ଼ି ରଖିବା ପାଇଁ କୌଣସି ମୌଳିକ ଅଧିକାର ଦାବି କରିପାରିବେ ନାହିଁ, ଏବଂ **1981** ମସିହା ଅକ୍ଟୋବର **15** ତାରିଖରେ କିମ୍ବା ତା'ପୂର୍ବରୁ ଝୁମ୍ପୁଡ଼ି ଖାଲି କରିବାକୁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ମଧ୍ୟ ଦେଇଥିଲେ । ଏପରି ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେବା ପରେ, ଉତ୍ତରଦାତାମାନେ ସହମତ ହୋଇଥିଲେ ଯେ **1981** ମସିହା ଅକ୍ଟୋବର **15** ତାରିଖ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଝୁମ୍ପୁଡ଼ିଗୁଡ଼ିକୁ ଭଙ୍ଗାଯିବ ନାହିଁ ଏବଂ ସେହି ଅନୁଯାୟୀ ଆଜ୍ଞାଦେଶ ଆବେଦନର ଫଇସଲା କରାଯାଇଥିଲା ।

ଅନୁଚ୍ଛେଦ **32** ଅନୁଯାୟୀ ଦାୟର ହୋଇଥିବା ଆଜ୍ଞାଦେଶ ଆବେଦନ ଗୁଡିକରେ, ଆବେଦନକାରୀମାନେ ଉତ୍ତରଦାତାଙ୍କ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ଆବାସ ଏବଂ ବସ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ ଭାଙ୍ଗିବା ପାଇଁ ନିର୍ଣ୍ଣୟକୁ ଏହି ଆଧାରରେ ଆପତ୍ତି କରିଥିଲେ ଯେ **(i)** ଜଣେ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ବାସିନ୍ଦାଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ବାସସ୍ଥାନରୁ ଉଚ୍ଛେଦ କରିବା ତାଙ୍କ ଜୀବିକା ଅଧିକାରରୁ ବଞ୍ଚିତ କରିବା ଭଳି, ଯାହା ସମ୍ବିଧାନର ଅନୁଚ୍ଛେଦ **21** ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦତ୍ତ ପ୍ରତିଶୃତି ଅଧିକାରରେ ବୁଝାଯାଇଛି ଯେ ଆଇନ ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥାପିତ ପ୍ରକ୍ରିୟା

ବ୍ୟତୀତ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ତାଙ୍କ ଜୀବିକାରୁ ବଞ୍ଚିତ ହେବେ ନାହିଁ, (ii) ରାଜ୍ୟ ସରକାର ଏବଂ ବମ୍ବେ ମହାନଗର ନିଗମର ଆକ୍ଷେପିତ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ସମ୍ବିଧାନର ଅନୁଚ୍ଛେଦ 19 (1) (3), 19 (1) (g) ଏବଂ 21ରେ ଥିବା ବ୍ୟବସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକର ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ କରୁଛି, (iii) ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରୁ ଜବରଦଖଲ ହଟାଇବା ପାଇଁ ବମ୍ବେ ମହାନଗର ନିଗମ ଅଧିନିୟମ, 1888 ର ଧାରା 314 ଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ପ୍ରକ୍ରିୟା ମନମୁଖୀ ଏବଂ ଅଯୌକ୍ତିକ, କାରଣ ଏହା କେବଳ ଏକ ଜବରଦଖଲ ହଟାଇବା ପୂର୍ବରୁ ଏକ ନୋଟିସ୍ ଦେବା ପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରେ ନାହିଁ, ବରଂ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ସକ୍ଷମ କରେ ଯେ ମହାନଗର ଆୟୁକ୍ତ "ବିନା ନୋଟିସରେ" ଜବରଦଖଲ ହଟାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିପାରନ୍ତି । (iv) ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ରେ ରହୁଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କୁ 'ଅନୁପ୍ରବେଶକାରୀ' ଭାବେ ବର୍ଣ୍ଣିତ କରିବା ସାମ୍ବିଧାନିକ ଭାବେ ଗ୍ରହଣୀୟ ନୁହେଁ, କାରଣ ସେମାନଙ୍କର ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ଦଖଲ କରିବା ଆର୍ଥିକ ବାଧ୍ୟବାଧକତା କାରଣରୁ ହୋଇଥାଏ; ଏବଂ (v) 'ଜୀବନର ଅଧିକାର' ର ବିଷୟବସ୍ତୁ, ଏକ କଲ୍ୟାଣକାରୀ ରାଷ୍ଟ୍ରରେ ସମ୍ପତ୍ତିର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ, ସମ୍ପତ୍ତି ସାଧାରଣ କଲ୍ୟାଣରେ ସହାୟକ ହେବା ଉଚିତ ବୋଲି ସାମ୍ବିଧାନିକ ଜନାଦେଶର ପରିସର ଏବଂ ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ, ଅନୁଚ୍ଛେଦ 19 (1) (a) ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦିଆଯାଇଥିବା ଭାରତର ଯେକୌଣସି ଭାଗରେ ବାସ କରିବା ଏବଂ ବସତି ସ୍ଥାପନ କରିବାର ଅଧିକାର ଏବଂ ଅନୁଚ୍ଛେଦ 19 (1) (g) ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦିଆଯାଇଥିବା କୌଣସି ବୃତ୍ତି, ବାଣିଜ୍ୟ କିମ୍ବା ବ୍ୟବସାୟ ଚଳାଇବାର ଅଧିକାର, ଗୋଟିଏ ପଟେ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ରହୁଥିବା ଏବଂ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ପଥଚାରୀଙ୍କ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତାମୂଳକ ଦାବି ଏବଂ ଆଇନ ସମ୍ମୁଖରେ ସମାନତା ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବାର ବୃହତ ପ୍ରଶ୍ନ ଆଦି ନ୍ୟାୟାଳୟ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା ଉଚିତ୍ ।

ଏହି ଯୁକ୍ତି କରି ଉତ୍ତରଦାତାମାନେ ଆଜ୍ଞାଦେଶ ଆବେଦନ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା କରିଥିଲେ ଯେ (1) ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ନିର୍ମିତ ଝୁମ୍ପୁଡ଼ିଗୁଡ଼ିକୁ ସେମାନଙ୍କ ଜୀବିକା ଅଧିକାର ହେତୁ ଭଙ୍ଗାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ ବୋଲି ସର୍ବୋଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟରେ ଯୁକ୍ତି ରଖିବାକୁ ଆବେଦନକାରୀମାନଙ୍କୁ ବାରଣ କରାଯିବା ଉଚିତ , କାରଣ ସେମାନେ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ ନିକଟରେ ସ୍ୱୀକାର କରିଥିଲେ ଯେ ସେମାନେ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା କିମ୍ବା ସାର୍ବଜନୀନ ରାସ୍ତାରେ ଝୁମ୍ପୁଡ଼ି ରଖିବା ପାଇଁ କୌଣସି ମୌଳିକ ଅଧିକାର ଦାବି କରିନଥିଲେ ଏବଂ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କୁ ଏକ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇଥିଲେ ଯେ ସେମାନେ ଅକ୍ଟୋବର 15, 1981 ପରେ ଝୁମ୍ପୁଡ଼ି ଭାଙ୍ଗିବାରେ ବାଧା ସୃଷ୍ଟି କରିବେ ନାହିଁ ; (2) ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା, ସାର୍ବଜନୀନ ରାସ୍ତା କିମ୍ବା କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ, ଯାହା ଉପରେ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଯାତାୟାତ କରିବାର ଅଧିକାର ଅଛି, ଦଖଲ କରିବା କିମ୍ବା ତାହା ଉପରେ କୌଣସି ନିର୍ମାଣ କରିବାକୁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର କୌଣସି ଆଇନଗତ ଅଧିକାର ନାହିଁ । ସମ୍ବିଧାନର ଅନୁଚ୍ଛେଦ 19 (1) (e)

ଦ୍ୱାରା ଭାରତର କୌଣସି ଭାଗରେ ବାସ କରିବା ଏବଂ ବସତି ସ୍ଥାପନ କରିବାର ଅଧିକାରକୁ ସାର୍ବଜନୀନ ସମ୍ପତ୍ତି ଉପରେ ଜବରଦଖଲ ଏବଂ ଅନଧିକାର ପ୍ରବେଶ ପାଇଁ ଅନୁମତି ପ୍ରଦାନ କରିବା ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ; (3) ବମ୍ବେ ମହାନଗର ନିଗମ ଅଧିନିୟମର ଧାରା 312, 313 ଏବଂ 314 ର ବ୍ୟବସ୍ଥା ସମ୍ବିଧାନକୁ ଉଲ୍ଲଂଘନ କରେ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଏହା ଲୋକହିତରେ ପରିକଳ୍ପନା କରାଯାଇଛି ଏବଂ ବ୍ୟବସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବା ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ବାସିନ୍ଦାଙ୍କୁ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ଦିଆଯାଉ ନାହିଁ ବୋଲି ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବାକୁ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବହୁ ସାବଧାନତା ଅବଲମ୍ବନ କରାଯାଇଛି; (4) ୱେଷ୍ଟର୍ଣ୍ଣ ଏକ୍ସପ୍ରେସ୍ ହାଇୱେ, ଭିଲେ ପାର୍ଲେ, ବମ୍ବେ ନିକଟରେ ଥିବା ଝୁମ୍ପୁଡ଼ିଗୁଡ଼ିକ ଏକ ଆନୁଷଙ୍ଗିକ ରାସ୍ତାରେ ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିଲା ଯାହା ରାଜପଥର ଏକ ଅଂଶ ଅଟେ, ଏବଂ ନିଗମ ଦ୍ୱାରା କଦାପି ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇନଥିଲା ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ କୌଣସି ପଞ୍ଜୀକରଣ ନମ୍ବର ଦିଆଯାଇ ନଥିଲା; (5) ବସ୍ତିବାସିନ୍ଦା ଏବଂ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା-ବାସିନ୍ଦାଙ୍କୁ ସର୍ବସାଧାରଣ ସ୍ଥାନରୁ ଉଚ୍ଛେଦ କରିବାରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କିମ୍ବା ପରୋକ୍ଷ ଭାବରେ ବଞ୍ଚିବାର ଅଧିକାରରୁ ବଞ୍ଚିତ ହେବା ସହିତ ଜଡିତ ନୁହେଁ । ବି. ଏମ୍. ସି. ଅଧିନିୟମର ଧାରା 314 ଅନୁଯାୟୀ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା, ସାର୍ବଜନୀନ ରାସ୍ତା ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସାର୍ବଜନୀନ ସ୍ଥାନରେ ଥିବା ବାଧାବିଘ୍ନକୁ ଦୂର କରିବା ପୌର ନିଗମର ଦାୟିତ୍ୱ । ଆବେଦନକାରୀମାନେ କେବଳ ବମ୍ବେ ମହାନଗର ଅଧିନିୟମର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଉଲ୍ଲଂଘନ କରିନାହାଁନ୍ତି, ବରଂ ସେମାନେ ବମ୍ବେ ପୋଲିସ୍ ଅଧିନିୟମର ଧାରା 111 ଏବଂ 115 ମଧ୍ୟ ଉଲ୍ଲଂଘନ କରିଛନ୍ତି ।

ଆଜ୍ଞାଦେଶ ଆବେଦନ ଗୁଡିକୁ ଫଇସଲା କରି

ନିର୍ଣ୍ଣୟ କଲେ: 1.1 ଆବେଦନ ଗୁଡିକ ସ୍ୱଷ୍ଟ ଭାବରେ ସମ୍ବିଧାନର ଅନୁଚ୍ଛେଦ 32 ଅନୁଯାୟୀ ଗ୍ରହଣୀୟ । ଯେଉଁଠାରେ ଜଣେ ନାଗରିକଙ୍କ ବିରୋଧରେ ନିଆଯାଇଥିବା କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ପ୍ରକ୍ରିୟାଗତ ଭାବରେ କ୍ଷମତା ବାହାରେ, ବ୍ୟଥିତ ପକ୍ଷ ଅନୁଛେଦ 32 ଅନୁଯାୟୀ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟକୁ ଯାଇପାରିବେ ।

ନରେଶ ଶ୍ରୀଧର ମିରାଜକର ବନାମ ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ରାଜ୍ୟ [1966] 3 S.C.R. 744-770, ଅନୁସରଣ କରାଗଲା ।

ଶ୍ରୀମତୀ ଉଜ୍ଜମ ବାଇ ବନାମ ଉତ୍ତରପ୍ରଦେଶ ରାଜ୍ୟ [1963] 1 S.C.R. 778, ଉଲ୍ଲେଖ କରାଗଲା ।

1.2 ସମ୍ବିଧାନ ବିରୋଧରେ କୌଣସି ବିବନ୍ଧନ ରହିବନାହିଁ । ସମ୍ବିଧାନ କେବଳ ଦେଶର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଆଇନ ନୁହେଁ, ବରଂ ଏହା ସମସ୍ତ ଆଇନର ଉତ୍ସ ଏବଂ ଆଧାର । ଏହାର ବ୍ୟବସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକ ଜନସ୍ୱାର୍ଥରେ ପରିକଳ୍ପନା କରାଯାଇଛି ଏବଂ ଏକ ସାର୍ବଜନୀନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପୂରଣ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କରାଯାଇଛି । ବିବନ୍ଧନର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଏହି ନୀତି ଉପରେ ଆଧାରିତ ଯେ କଥନ ଏବଂ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସ୍ଥିରତା ମାନବ ବ୍ୟାପାରକୁ ନିଶ୍ଚିତତା ଏବଂ ସଚ୍ଚୋଟତା ପ୍ରଦାନ କରେ । ଯଦି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟଜଣଙ୍କୁ ଅଭିବେଦନ କରନ୍ତି, ଯାହାଙ୍କ ବିଶ୍ୱାସ ଉପରେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜଣକ ନିଜର ହାନି କରନ୍ତି, ତେବେ ପୂର୍ବ ଜଣଙ୍କ ତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କରାଯାଇଥିବା ଅଭିବେଦନରୁ ପଛଘୁଞ୍ଚା ଦେଇପାରିବେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କୁ ଏହା ଉତ୍ତମ ରୂପେ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ମୌଳିକ ଅଧିକାରର ଦାବି କିମ୍ବା ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ଅଭିବେଦନରେ ଏହି ନୀତି ପ୍ରୟୋଗ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ ।

1.3 ମୌଳିକ ଅଧିକାରଗୁଡିକ ନିଃସନ୍ଦେହରେ ସମ୍ବିଧାନ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଛି ଏବଂ ଯଦି ସେହି ଅଧିକାରଗୁଡିକ ଉଲ୍ଲଂଘନ କରାଯାଏ ତେବେ ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏହାକୁ ଦାବି ଏବଂ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାକୁ ପଡିବ । କିନ୍ତୁ, ମୌଳିକ ଅଧିକାର ପ୍ରଦାନ ଦ୍ୱାରା ସମ୍ବିଧାନ ଯେଉଁ ମହତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହାସଲ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଛି ତାହା କେବଳ ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କୁ ଉପକୃତ କରିବା ନୁହେଁ ବରଂ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ବୃହତ୍ତର ସ୍ୱାର୍ଥକୁ ସୁରକ୍ଷିତ କରିବା । ସମ୍ବିଧାନର ମୁଖବନ୍ଧରେ କୁହାଯାଇଛି ଯେ ଭାରତ ଏକ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ଗଣରାଜ୍ୟ । ମୁଖବନ୍ଧର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ପୂରଣ କରିବା ପାଇଁ ସମ୍ବିଧାନ ଦ୍ୱାରା ମୌଳିକ ଅଧିକାର ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଛି, କେତେକ, ଯେପରିକି ଅନୁଚ୍ଛେଦ **15, 16, 19, 21** ଏବଂ **29** ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦତ୍ତ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ନାଗରିକଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଛି ଏବଂ କେତେକ, ଯେପରିକି ସମ୍ବିଧାନର ଅନୁଚ୍ଛେଦ **14, 21, 22** ଏବଂ **25** ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦତ୍ତ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ନାଗରିକ ଏବଂ ଅଣ-ନାଗରିକଙ୍କୁ ସମାନ ଭାବରେ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଛି । ସମ୍ବିଧାନ ଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କୁ ଦିଆଯାଇଥିବା ସ୍ୱାଧୀନତାକୁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବିନିମୟ କରିପାରିବେ ନାହିଁ । ଆଇନର ତ୍ରୁଟି ଅନୁଯାୟୀ ହେଉ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟଥା, ସେ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମୌଳିକ ଅଧିକାରର ଅଧିକାରୀ ନୁହଁନ୍ତି କିମ୍ବା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବେ ନାହିଁ ବୋଲି ଏକ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନରେ ତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦିଆଯାଇଥିବା ଏକ ରିହାତି, ସେହି କିମ୍ବା ପରବର୍ତ୍ତୀ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନରେ ତାଙ୍କ ବିରୋଧରେ ଏକ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ସୃଷ୍ଟି କରିପାରିବ ନାହିଁ । ଯଦି ଏପରି ରିହାତି ଲାଗୁ କରାଯାଏ, ତେବେ ଏହା ସମ୍ବିଧାନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ବିଫଳ କରିବ ।

ବିବନ୍ଧନର ଆଳ ଛାଡ଼ର ଆଳ ସହିତ ଘନିଷ୍ଠ ଭାବରେ ଜଡିତ, ଉଭୟଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଦୈନନ୍ଦିନ କାରବାରରେ ଯଥାର୍ଥତା ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବା ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ମାମଲାରେ, ଆବେଦନକାରୀମାନେ ବମ୍ବେ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟରେ ସ୍ୱୀକାର କରିଥିଲେ ଯେ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ରେ ଝୁମ୍ପୁଡ଼ି ନିର୍ମାଣ କରିବାର ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି ମୌଳିକ ଅଧିକାର ନାହିଁ ଏବଂ ଅକ୍ଟୋବର **15, 1981** ପରେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଭାଙ୍ଗିବା ଉପରେ ସେମାନେ ଆପତ୍ତି କରିବେ ନାହିଁ, ତଥାପି ସେମାନେ ଦାବି କରିବାକୁ ହକଦାର ଯେ ସରକାରୀ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ତରଫରୁ ଏପରି କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ସେମାନଙ୍କ ମୌଳିକ ଅଧିକାରର ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ ହେବ । ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦାବି କରାଯାଇଥିବା ଅଧିକାରର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ଏବଂ ପରିସର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ତର୍କ କେତେ ଦୂର ସୁପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ତାହା ଅନ୍ୟ ଏକ ବିଷୟ ।କିନ୍ତୁ, ଏହି ସ୍ୱୀକାର ସତ୍ତ୍ୱେ ତର୍କକୁ ଯାଞ୍ଚ କରିବାକୁ ପଡିବ ।

ବଶେଶର ନାଥ ବନାମ ଦିଲ୍ଲୀ ଆୟକର ଆୟୁକ୍ତ (1959) Supp. 1 S.C.R. 528, ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଛି ।

2.1 ଅନୁଚ୍ଛେଦ **21** ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦତ୍ତ ଜୀବନର ଅଧିକାର ବ୍ୟାପକ ଏବଂ ସୁଦୂରପ୍ରସାରୀ । ଏହାର ଅର୍ଥ କେବଳ ଏହା ନୁହେଁ ଯେ ଆଇନ ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥାପିତ ପ୍ରକ୍ରିୟା ବ୍ୟତୀତ, ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ମୃତ୍ୟୁଦଣ୍ଡ ଲାଗୁ ଏବଂ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବା ଦ୍ୱାରା ଜୀବନ ସମାପ୍ତ କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ କିମ୍ବା ନିଆଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । ଏହା ଜୀବନର ଅଧିକାରର କେବଳ ଗୋଟିଏ ଦିଗ । ସେହି ଅଧିକାରର ଏକ ସମାନ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଦିଗ ହେଉଛି ଜୀବିକାର ଅଧିକାର, କାରଣ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଜୀବନଧାରଣର ମାଧ୍ୟମ, ଅର୍ଥାତ୍ ଜୀବିକାର ମାଧ୍ୟମ ବିନା ବଞ୍ଚିପାରିବେ ନାହିଁ । ଯଦି ଜୀବିକାର ଅଧିକାରକୁ ଜୀବନର ସାମ୍ବିଧାନିକ ଅଧିକାରର ଏକ ଅଂଶ ଭାବରେ ବିବେଚନା କରାନଯାଏ, ତେବେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଅଧିକାରରୁ ବଞ୍ଚିତ କରିବାର ସବୁଠାରୁ ସହଜ ଉପାୟ ହେଉଛି ଅନ୍ତ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କ ଜୀବିକାର ମାଧ୍ୟମରୁ ବଞ୍ଚିତ କରିବା । ଏପରି ବଞ୍ଚିତ କରିବା କେବଳ ଜୀବନର ଫଳପ୍ରଦ ବିଷୟବସ୍ତୁ ଏବଂ ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣତାକୁ ଅବମାନନା କରିବ ନାହିଁ, ବରଂ ଏହା ଜୀବନକୁ ଜୀଇଁବାକୁ ଅସମ୍ଭବ କରିଦେବ । ତଥାପି, ଯଦି ଜୀବିକାର ଅଧିକାରକୁ ଜୀବନର ଅଧିକାରର ଏକ ଅଂଶ ଭାବରେ ବିବେଚନା କରାଯାଏ ନାହିଁ, ତେବେ ଏପରି ବଞ୍ଚିତକରଣ ଆଇନ ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥାପିତ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଅନୁଯାୟୀ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ନୁହେଁ । ଯାହା ଜୀବନକୁ ବଞ୍ଚିବାଯୋଗ୍ୟ କରେ ତାକୁ ଛାଡିଦିଅନ୍ତୁ, ଯାହା କେବଳ ବଞ୍ଚିବାକୁ ସମ୍ଭବ କରେ, ତାହାକୁ ଜୀବନର ଅଧିକାରର ଏକ ଅବିଚ୍ଛେଦ୍ୟ ଅଙ୍ଗ ଭାବରେ ବିବେଚନା କରାଯିବା ଉଚିତ୍ ।

2.2 ମୌଳିକ ଅଧିକାରର ଅର୍ଥ ଏବଂ ବିଷୟବସ୍ତୁ ବୁଝିବା ଏବଂ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିବାରେ ଅନୁଚ୍ଛେଦ **39 (a)** ଏବଂ **41** ରେ ଥିବା ନୀତିଗୁଡିକ ସମାନ ଭାବରେ ମୌଳିକ ଭାବରେ ବିବେଚନା କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଯଦି ନାଗରିକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଜୀବିକା ଏବଂ କାମ କରିବାର ଅଧିକାର ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବା ରାଷ୍ଟ୍ରର ଦାୟିତ୍ୱ ହୋଇଥାଏ, ତେବେ ଜୀବିକାର ଅଧିକାରକୁ ଜୀବନର ଅଧିକାରର ବିଷୟବସ୍ତୁରୁ ବାଦ ଦେବା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଚାରାଧୀନ ହୋଇ ରହିବ । ରାଜ୍ୟ, ସକାରାତ୍ମକ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ଦ୍ୱାରା, ନାଗରିକମାନଙ୍କୁ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଜୀବିକା କିମ୍ବା କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରିବାକୁ ବାଧ ହୋଇନପାରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ, ଯେକୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି, ଯିଏ ଆଇନ ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥାପିତ ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ ଏବଂ ନିରପେକ୍ଷ ପ୍ରକ୍ରିୟା ବ୍ୟତୀତ ଜୀବିକାର ଅଧିକାରରୁ ବଞ୍ଚିତ, ଅନୁଚ୍ଛେଦ **21** ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦତ୍ତ ଜୀବନର ଅଧିକାରକୁ ଉଲ୍ଲଂଘନ କରୁଛି ବୋଲି ଏହି ବଞ୍ଚିତକରଣକୁ ଆପତ୍ତି କରିପାରିବେ ।

ମୁନ୍ ବନାମ ଇଲିନୋଇସ୍ [1877] 94 US 113 ଏବଂ ଖରକ୍ ସିଂ ବନାମ ୟୁ. ପି. ରାଜ୍ୟ [1964] 1 S.C.R. 332 ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଛି ।

ଏହି ବିଷୟରେ:ସନ୍ତ ରାମ (1960) 3 S.C.R. 499, ପ୍ରଭେଦନୀୟ ।

2.3 ସହରର ଅଧା ଜନସଂଖ୍ୟାର ଭବିଷ୍ୟତ ବିପଦରେ ଥିବା ଭଳି ଏକ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ, ନ୍ୟାୟାଳୟ ସରକାରୀ ଏବଂ ଅଣ-ସରକାରୀ ସଂସ୍ଥା ଦ୍ୱାରା ସଂକଳିତ ପ୍ରାମାଣିକ ଅଭିଜ୍ଞତାଗତ ତଥ୍ୟ ସହିତ ପରାମର୍ଶ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ସେହି ପ୍ରକ୍ରିୟା ଦ୍ୱାରା ହିଁ ସମସ୍ୟାର ମୂଳରେ ପହଞ୍ଚାଯାଇପାରିବ ଏବଂ ଏକ ସନ୍ତୋଷଜନକ ସମାଧାନ ମିଳିପାରିବ । ଯଦି ସେମାନଙ୍କୁ ବସ୍ତି ଏବଂ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରୁ ଉଚ୍ଛେଦ କରାଯାଏ ତେବେ ସେମାନେ ବେକାର ହୋଇଯିବେ ବୋଲି ଦର୍ଶାଇବା ପାଇଁ ଆବେଦନକାରୀମାନେ ପ୍ରମାଣ ଉପସ୍ଥାପନ କରିନାହାଁନ୍ତି ଆଧାରରେ ଆବେଦନକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିବା ନ୍ୟାୟାଳୟର ପକ୍ଷରେ ଅବାସ୍ତବ ହେବ । ସାଧାରଣ ଜ୍ଞାନ, ଯାହା ଜୀବନର ଅଭିଜ୍ଞତାର ଏକ ଗୁଚ୍ଛ, ମକଦ୍ଦମାଖୋର ମକଦ୍ଦମାକାରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଉପସ୍ଥାପିତ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ତଥ୍ୟ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ନିର୍ଭରଯୋଗ୍ୟ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ମାମଲାରେ, ବିଭିନ୍ନ ବିଶେଷଜ୍ଞଙ୍କ ଅଧ୍ୟୟନରୁ ଏହା ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଛି ଯେ ବମ୍ବେ ଭଳି ବଡ଼ ବଡ଼ ମହାନଗରରେ ଅନିୟମିତ ଅଧିକୃତ ବସତିଗୁଡ଼ିକର ଉତ୍ଥାନ ଏବଂ ଅଭିବୃଦ୍ଧିର ଏକ ପ୍ରମୁଖ କାରଣ ହେଉଛି କର୍ମ ନିଯୁକ୍ତି ସୁଯୋଗର ଉପଲବ୍ଧତା, ଯାହା ଗ୍ରାମୀଣ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅଭାବ ରହିଛି । ନିର୍ବିବାଦିତ ତଥ୍ୟ ଯେ ଉଚ୍ଛେଦ ପରେ ମଧ୍ୟ, ଜବରଦଖଲକାରୀମାନଙ୍କର ସହରକୁ ଫେରିବା ସେହି

ଅବସ୍ଥାର ପ୍ରମାଣ ପ୍ରଦାନ କରେ । ଏହି ତଥ୍ୟ ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତକୁ ଯଥାର୍ଥ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ଅଭିଜ୍ଞତାସିଦ୍ଧ ପ୍ରମାଣ ଗଠନ କରେ ଯେ ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ଭଳି ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ବସ୍ତିରେ ଏବଂ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ରୁହନ୍ତି, କାରଣ ସହରରେ ପ୍ରତିପାଳନ ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କର ଛୋଟ ଛୋଟ ଚାକିରି ଅଛି ଏବଂ ରହିବା ପାଇଁ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସ୍ଥାନ ନାହିଁ । ସ୍ପଷ୍ଟତଃ, ଅନ୍ୟଥା ଯାତାୟାତରେ ସମୟ ନଷ୍ଟ ହେଉଥିବାରୁ ଏବଂ ଏହି ଯାତାୟତ ଖର୍ଚ୍ଚ ସେମାନଙ୍କ ସ୍ୱଳ୍ପ ସାଧନ ପାଇଁ ପ୍ରତିକୂଳ ହେଉଥିବାରୁ ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟସ୍ଥଳୀର ଆଖପାଖରେ ଏକ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା କିମ୍ବା ଏକ ବସ୍ତି ବାଛିଥାନ୍ତି । ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା କିମ୍ବା ବସ୍ତି ହରାଇବା ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଚାକିରି ହରାଇବା । ତେଣୁ ସାମ୍ବିଧାନିକ ଶବ୍ଦାର୍ଥ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଉପସଂହାର ହେଉଛି ଯେ ଆବେଦନକାରୀମାନଙ୍କୁ ଉଚ୍ଛେଦ କରିବା ଦ୍ୱାରା ସେମାନେ ଜୀବିକାରୁ ବଞ୍ଚିତ ହେବେ ଏବଂ ଫଳସ୍ୱରୂପ ଜୀବନ ଧାରଣରୁ ବଞ୍ଚିତ ହେବେ ।

3.1 ଜୀବନ କିମ୍ବା ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସ୍ୱାଧୀନତାରୁ ବଞ୍ଚିତ ହେବା ଉପରେ ସମ୍ବିଧାନ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ଲଗାଇ ନାହିଁ ।ଅନୁଚ୍ଛେଦ **21** ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦତ୍ତ ଅଧିକାରରୁ ବଞ୍ଚିତ ହେବା ପାଇଁ ଆଇନ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ପ୍ରକ୍ରିୟା ନିରପେକ୍ଷ, ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ ଏବଂ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ବୋଲି କୌଣସି ତର୍କକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିବା ସୁବ୍ୟବସ୍ଥିତ ଅଟେ । ଆଇନ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଯେପରି ଦୁରାଶୟ କାର୍ଯ୍ୟର କୌଣସି ଅସ୍ତିତ୍ୱ ନାହିଁ, ସେହିପରି ଅଯୌକ୍ତିକତା, ଆଇନ ଏବଂ ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ସମାନ ଭାବରେ ଦୂଷିତ କରିଥାଏ । ତେଣୁ ଏହା ଜରୁରୀ ଯେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ମୌଳିକ ଅଧିକାରରୁ ବଞ୍ଚିତ କରିବା ପାଇଁ ଆଇନ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ପ୍ରକ୍ରିୟା ନ୍ୟାୟ ଏବଂ ନିରପେକ୍ଷତାର ମାଧ୍ୟମ ସହିତ ଅନୁରୂପ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ପ୍ରକ୍ରିୟା, ଯାହା ଏକ ମାମଲାର ପରିସ୍ଥିତିରେ ଅନ୍ୟାୟପୂର୍ଣ୍ଣ କିମ୍ବା ପକ୍ଷପାତୀ, ଅଯୌକ୍ତିକତାର କୁପ୍ରଭାବକୁ ଆକର୍ଷିତ କରେ, ଯାହା ଦ୍ୱାରା ସେହି ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କରୁଥିବା ଆଇନକୁ ଏବଂ ଫଳସ୍ୱରୂପ ଏହା ଅଧୀନରେ ନିଆଯାଇଥିବା କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନକୁ ଦୂଷିତ କରିଥାଏ । ଜଣେ ସରକାରୀ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିଆଯାଇଥିବା ଯେକୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ, ଯାହା ବୈଧାନିକ କ୍ଷମତା ସହିତ ନିୟୋଜିତ ହୋଇଛି, ତେଣୁ, ଦୁଇଟି ମାନକ ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ପଡିବ:କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ଆଇନ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦତ୍ତ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ପରିସର ମଧ୍ୟରେ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ଏବଂ ଦ୍ୱିତୀୟରେ, ଏହା ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଯଦି ଆଇନ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦତ୍ତ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ପରିସର ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ଅଯୌକ୍ତିକ ବୋଲି ଜଣାପଡ଼େ, ଏହାର ଅର୍ଥ ଏହା ହେବା ଉଚିତ ଯେ ଆଇନ ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥାପିତ ପ୍ରକ୍ରିୟା, ଯାହା ଅଧୀନରେ ସେହି କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ନିଆଯାଏ, ତାହା ନିଜେ ଅଯୌକ୍ତିକ । ଆଇନର ମର୍ମକୁ ଏହା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କରୁଥିବା ପ୍ରକ୍ରିୟାଠାରୁ ଅଲଗା କରାଯାଇପାରିବ

ନାହିଁ, ଆଇନ ଯେତେ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥାଉ, ଏହା ଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ପ୍ରକ୍ରିୟା କେତେ ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ ତାହା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ ।

3.2 ଧାରା **314** ଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ପ୍ରକ୍ରିୟା ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ ଏବଂ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ କି ନାହିଁ ତାହା ସ୍ଥିର କରିବା ପାଇଁ, ନ୍ୟାୟାଳୟ ପ୍ରଥମେ ସେହି ଧାରାର ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ, କାରଣ ଆଇନର ଅର୍ଥ ଏହାର ବୈଧତା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିଥାଏ । ଏହାର ଉପଯୁକ୍ତ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ବିଚାର କଲେ, ଧାରା **314** ଏକ ସକ୍ଷମ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରକୃତିର ଏବଂ ଏକ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ପ୍ରକୃତିର ନୁହେଁ । ପ୍ରସ୍ତାବିତ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ପୂର୍ବ ସୂଚନା ପ୍ରଦାନକୁ ଅନାବଶ୍ୟକ କରିବା ପାଇଁ ଏହା ଉପଯୁକ୍ତ ମାମଲାରେ ଆୟୁକ୍ତଙ୍କୁ ସକ୍ଷମ କରିଥାଏ । ଏହା ଆବଶ୍ୟକ କରେ ନାହିଁ ଏବଂ ଏହାର ଅର୍ଥ ନୁହେଁ ଯେ, ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରିସ୍ଥିତି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ପରିସ୍ଥିତିକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଣଦେଖା କରି, ଆୟୁକ୍ତ ପୂର୍ବ ସୂଚନା ଜାରି ନକରି ଏକ ଜବରଦଖଲ ଅପସାରଣ କରିବେ । ପ୍ରଣୟନର ପ୍ରାଥମିକ ନିୟମ ହେଉଛି ଆଇନର ଭାଷା ଏହାର ସରଳ ଏବଂ ପ୍ରାକୃତିକ ଅର୍ଥ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଧାରା **314** ଯାହା ପ୍ରଦାନ କରେ ତାହା ହେଉଛି ଆୟୁକ୍ତ ବିନା ସୂଚନାରେ, ଏକ ଜବରଦଖଲକୁ ଅପସାରଣ କରିପାରନ୍ତି । ଏହା ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦିଏ ନାହିଁ ଯେ ଆୟୁକ୍ତ ବିନା ସୂଚନାରେ, ଏକ ଜବରଦଖଲକୁ ଅପସାରଣ କରିବେ । ଏହାକୁ ଭିନ୍ନ ଭାବରେ ରଖିଲେ, ଧାରା **314** ଆୟୁକ୍ତଙ୍କୁ ସୂଚନା ସହିତ କିମ୍ବା ବିନା ସୂଚନାରେ ଏକ ଜବରଦଖଲ ହଟାଇବା ପାଇଁ ସ୍ୱାଧୀନତା ପ୍ରଦାନ କରେ । ଏକ ସାର୍ବଜନୀନ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ ସହିତ ଜଡିତ ପ୍ରକ୍ରିୟା ନିରପେକ୍ଷ ଏବଂ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ବୋଲି ସାମ୍ବିଧାନିକ ଆଦେଶର ଅନୁପାଳନ କରିବା ପାଇଁ ସେହି ବିବେଚନାକୁ ଏକ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ଢଙ୍ଗରେ ପ୍ରୟୋଗ କରିବାକୁ ପଡିବ । ନ୍ୟାୟାଳୟ ଏହି ବ୍ୟାଖ୍ୟା ସପକ୍ଷରେ ରହିବା ଉଚିତ କାରଣ ଏହା ଆଇନର ବୈଧତାକୁ ବଜାୟ ରଖିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ । କୌଣସି ଜବରଦଖଲ ହଟାଇବା ପୂର୍ବରୁ ସୂଚନା ଜାରି ନକରିବା ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଥିବା ଧାରା **314**କୁ ପଢ଼ିବା ଦ୍ୱାରା ଆଇନଟି ଅବୈଧ ହୋଇଯିବ ।

3.3 ପ୍ରାକୃତିକ ନ୍ୟାୟର ନୀତିକୁ ଏକ ସାଧାରଣ ନିୟମ ଭାବରେ ନୁହେଁ ବରଂ ବ୍ୟତିକ୍ରମ ମାଧ୍ୟମରେ ବାଦ ଦେବାକୁ ଧାରା **314** ଏପରି ଭାବରେ ପରିକଳ୍ପିତ ହୋଇଛି । ଏପରି ପରିସ୍ଥିତି ଅଛି ଯାହା ସମୟ, ସ୍ଥାନ, ସନ୍ଦିଗ୍ଧ ବିପଦ ଇତ୍ୟାଦି ବିଭିନ୍ନ କାରଣରୁ ପ୍ରାକୃତିକ ନ୍ୟାୟର ନିୟମଗୁଡ଼ିକୁ ବାଦ ଦେବାକୁ ଦାବି କରେ । ସମସ୍ତ ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରୁଥିବା ସାଧାରଣ

ନିୟମ ହେଉଛି ଯେ ପ୍ରସ୍ତାବିତ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ କାହିଁକି ସେହି କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ଗ୍ରହଣ କରାଯିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ବୋଲି ଶୁଣିବାର ସୁଯୋଗ ଦିଆଯିବା ଆବଶ୍ୟକ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପରିସ୍ଥିତିର ତଥ୍ୟ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କିମ୍ବା ସାମୂହିକ ଭାବରେ ଶୁଣାଣି କରାଯାଇପାରିବ । ପ୍ରାକୃତିକ ନ୍ୟାୟର ଏହି ମୌଳିକ ନିୟମରୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କେବଳ ସେହି ପରିସ୍ଥିତିରେ ବିଧାନମଣ୍ଡଳ ଦ୍ୱାରା ଅଭିପ୍ରେତ ବୋଲି ଅନୁମାନ କରାଯାଇପାରେ, ଯାହା ଏହାକୁ ଆବଶ୍ୟକ କରେ । ଯେଉଁମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଅସ୍ତିତ୍ୱକୁ ନିଶ୍ଚିତ କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ଦାୟିତ୍ୱ ରହିଥିବାରୁ ଯେତେବେଳେ ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ ଏପରି ପରିସ୍ଥିତି ବିଦ୍ୟମାନ ବୋଲି ଜାଣିବା ଆବଶ୍ୟକ ।

3.4 ପ୍ରସ୍ତାବିତ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ବିଷୟରେ ସୂଚନା ଦେବାର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ ବୋଲି ପ୍ରସ୍ତାବ, ଯେହେତୁ ସମ୍ଭବତଃ ଏହାର କୌଣସି ଉତ୍ତର ନାହିଁ, ଶୁଣାଣି ନିୟମର ପ୍ରକୃତ ଗୁରୁତ୍ୱ ବିଷୟରେ ସ୍ୱୀକୃତିପ୍ରାପ୍ତ ବୁଝାମଣାର ବିପରୀତ ଅଟେ । ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବଟି ଏହି କଥାକୁ ଅଣଦେଖା କରେ ଯେ ନ୍ୟାୟ କେବଳ ହେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ, ବରଂ ଏହା ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ହୋଇଥିବାର ଦେଖିବାକୁ ପଡିବ ଏବଂ ତାହା ଗୋଟିଏ ପାଇଁ ଅନ୍ୟଟିକୁ ବିଭ୍ରାନ୍ତ କରିଥାଏ । ଅନ୍ୟାୟର ଉପସ୍ଥିତି ହେଉଛି ନ୍ୟାୟର ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ । ପ୍ରସ୍ତାବିତ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସହ ଏହା ହେଉଛି ବାକ୍ୟ ବିନିମୟ ଯାହା ଏହି ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ପୂରଣ କରେ ଯେ ନ୍ୟାୟ କରାଯାଇଛି ବୋଲି ମଧ୍ୟ ଦେଖିବା ଆବଶ୍ୟକ । ପ୍ରକ୍ରିୟାଗତ ସୁରକ୍ଷାଗୁଡ଼ିକର ଐତିହାସିକ ଉତ୍ପତ୍ତି ଏହି ଧାରଣାରେ ରହିଛି ଯେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସ୍ୱାଧୀନତାର ସର୍ତ୍ତାବଳୀ କେବଳ ସେତେବେଳେ ସୁରକ୍ଷିତ ହୋଇପାରିବ ଯେତେବେଳେ ସରକାରୀ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ତରଫରୁ ମନମୁଖୀ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ଉପରେ କିଛି ସଂସ୍ଥାଗତ ଯାଞ୍ଚ ହେବ । ଶୁଣାଣିର ଅଧିକାରର ଦୁଇଟି ଦିଗ ରହିଛି, ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ଏବଂ ଉପକରଣଗତ । ସେହି ଅଧିକାରର ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ମୂଲ୍ୟ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି କିମ୍ବା ଗୋଷ୍ଠୀକୁ ସୁଯୋଗ ଦେଇଥାଏ, ଯାହା ବିରୁଦ୍ଧରେ ସରକାରୀ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିଆଯାଇଥିବା ନିର୍ଣ୍ଣୟ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇଥାଏ, ଯେଉଁ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ସେହି ନିର୍ଣ୍ଣୟ ନିଆଯାଏ, ସେଥିରେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ, ଏକ ସୁଯୋଗ ଯାହା ବ୍ୟକ୍ତି ଭାବରେ ସେମାନଙ୍କର ମର୍ଯ୍ୟାଦାକୁ ପ୍ରକାଶ କରେ ।

ଇ. ପି. ରୟପ୍ପା ବନାମ ତାମିଲନାଡୁ ରାଜ୍ୟ [1974] 2 S.C.R. 348, ମେନକା ଗାନ୍ଧୀ ବନାମ ଭାରତ ସଂଘ ସରକାର [1978] 2 S.C.R. 621, ଏମ୍. ଓ. ଏବସ୍କଟ୍ ବନାମ ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ରାଜ୍ୟ [1979] 1 S.C.R. 192, ସୁନୀଲ ବାତ୍ରା, I ବନାମ ଦିଲ୍ଲୀ ପ୍ରଶାସନ [1979] 1 S.C.R.

392, ସୀତା ରାମ ବନାମ ୟୁ. ପି. ରାଜ୍ୟ [1979] 2 S.C.R. 1085, ହୁସେନାରା ଖାତୁନ, I ବନାମ ବିହାର ରାଜ୍ୟ ଗୃହ ସଚିବ , ପାଟନା [1979] 3 S.C.R. 532, 537 । ହୁସେନାରା ଖାତୁନ, II ବନାମ ବିହାରର ଗୃହ ସଚିବ, ପାଟନା [1980] 1 S.C.C. 81 ସୁନିଲ ବାତ୍ରା, II ବନାମ ଦିଲ୍ଲୀ ପ୍ରଶାସନ [1980] 2 S.C.R. 557, ଜଲି ଜର୍ଜ ଭର୍ଗିସ ବନାମ ବ୍ୟାଙ୍କ ଅଫ କୋଚିନ [1980] 2 S.C.R. 913, 921-922 । କସ୍ତୁରୀ ଲାଲ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ରେଡ୍ଡୀ ବନାମ ଜାମ୍ମୁ କାଶ୍ମୀର ରାଜ୍ୟ [1980] 3 S.C.R. 1338, 1356, ଫ୍ରାନ୍ସିସ୍ କୋରାଲି ମୁଲିନ ବନାମ ପ୍ରଶାସକ, କେନ୍ଦ୍ର ଶାସିତ ଅଞ୍ଚଳ, ଦିଲ୍ଲୀ [1981] 2 S.C.R. 516, 523-524, ଦ ଇନଫ୍ଲୁଏନ୍ସ ଅଫ ରିମେଡିଜ୍ ଅନ୍ ରାଇଟସ୍ (କରେଣ୍ଟ ଲିଗାଲ ପ୍ରବ୍ଲେମ୍ସ [1953] ଖଣ୍ଡ 6), ନ୍ୟାୟାମୂର୍ତ୍ତି ଫ୍ରାଙ୍କଫର୍ଟର୍ ଙ୍କ ଅନୁଯାୟୀ ଭିଟେରାଲ୍ ବନାମ ସେଟନ୍ 3 L. Ed (ଦ୍ୱିତୀୟ ଧାରାବାହିକ) 1012ରେ, ରମଣ ଦୟାରାମ ସେଟ୍ଟୀ ବନାମ ଭାରତୀୟ ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ବିମାନ ବନ୍ଦର କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ [1979] 3 S.C.R. 1014, 1032, ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଛି ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ମାମଲାରେ, ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା କିମ୍ବା ପଦଚାରୀ ରାସ୍ତା ଉପରେ ଜବରଦଖଲ ହଟାଇବା ପାଇଁ, ଯାହା ଉପରେ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଯିବା ଆସିବା କିମ୍ବା ପ୍ରବେଶ କରିବାର ଅଧିକାର ଅଛି, ବମ୍ବେ ମହାନଗର ନିଗମ ଅଧିନିୟମର ଧାରା **314** ଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ଅଯୌକ୍ତିକ, ପକ୍ଷପାତୀ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟାୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ବିବେଚନା କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତତାର କୌଣସି ସ୍ଥିର ମାପ ନାହିଁ ଯାହା ସମସ୍ତ ପରିସ୍ଥିତିରେ ସମାନ ଭାବରେ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଇପାରିବ । ବାସ୍ତବରେ, "ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟା ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ କି?" ପ୍ରଶ୍ନଟି ମାମଲାର ପରିସ୍ଥିତିରେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ କି ନାହିଁ ସେ ବିଷୟରେ ତଦନ୍ତକୁ ସୂଚିତ କରେ ଏବଂ ସ୍ୱୀକାର କରେ ।

ଫ୍ରାନ୍ସିସ୍ କୋରାଲି ମୁଲିନ ବନାମ ପ୍ରଶାସକ, କେନ୍ଦ୍ର ଶାସିତ ଅଞ୍ଚଳ, ଦିଲ୍ଲୀ [1981] 2 S.C.R. 516, 523-524, ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଛି ।

3.5 ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା କିମ୍ବା ପଦଚାରୀ ରାସ୍ତା ହେଉଛି ସାର୍ବଜନୀନ ସମ୍ପତ୍ତି ଯାହା ସାଧାରଣ ଜନତାଙ୍କ ସୁବିଧା ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ । ସେଗୁଡିକ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ରଖାଯାଏ ନାହିଁ ଏବଂ ବାସ୍ତବରେ, ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତାହାର ବ୍ୟବହାର ସେହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ନିରାଶ କରେ, ଯେଉଁଥି ପାଇଁ ସେଗୁଡିକ ସର୍ବସାଧାରଣ ରାସ୍ତାର କିଛି ଅଂଶରୁ ଖୋଦିତ ହୋଇଛି । ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ନିର୍ମାଣ କରିବାର ମୁଖ୍ୟ କାରଣ ହେଉଛି ପାଦଚଲା ଯାତ୍ରୀମାନେ ଯେପରି ଉପଯୁକ୍ତ ସୁରକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା ସହିତ ସେମାନଙ୍କର ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ କରିପାରିବେ, ତାହା ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବା ।

ପଦଚାରୀଙ୍କ ଅଧିକାର ସହିତ ପରିପକ୍ୱ ହୋଇଥିବା ସେହି ସୁବିଧାକୁ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ରେ ଜବରଦଖଲ କରିବାକୁ ଅନୁମତି ଦେଇ ନିଷ୍କ୍ରିୟ କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ ।

3.6 ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଅନୁମୋଦନ ବିନା କୌଣସି ସାର୍ବଜନୀନ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବ୍ୟବହାର କରିବାର ଅଧିକାର କାହାରି ନାହିଁ ଏବଂ ତେଣୁ, ଏହା ଯୁକ୍ତି କରିବା ଭୁଲ ଯେ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ବାସିନ୍ଦାଙ୍କ ନିକଟରେ ଆବାସ ନିର୍ମାଣ କରି ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ଉପରେ ଜବରଦଖଲ କରିବାର ଅଧିକାର ରହିଛି । ସର୍ବସାଧାରଣ ରାସ୍ତା, ଯେଉଁଥିରୁ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ଏକ ଅଂଶ ଗଠନ କରେ, ମୁଖ୍ୟତଃ ଯିବା ଆସିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଉତ୍ସର୍ଗୀକୃତ ଏବଂ ଏପରିକି ପଦଚାରୀଙ୍କୁ ମଧ ଯିବା ଏବଂ ଆସିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ବ୍ୟବହାର କରିବାର ସୀମିତ ଅଧିକାର ଅଛି । ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ତିଆରି ହେବାର ସୀମିତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ଉଲ୍ଲଂଘନ କରିନାହାଁନ୍ତି, ଏହାର ବ୍ୟବହାର ବିଧି ସମ୍ମତ ଏବଂ ଆଇନାନୁମୋଦିତ । କିନ୍ତୁ, ଯଦି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି ସାର୍ବଜନୀନ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ଏପରି ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ରଖନ୍ତି, ଯାହା ପାଇଁ ଏହାର ଅଭିପ୍ରେତ ହୋଇନାହିଁ ଏବଂ ଏହାକୁ ବ୍ୟବହାର କରିବା ପାଇଁ ସେ ଅଧିକୃତ ନୁହଁନ୍ତି, ତେବେ ସେ ଜଣେ ଅନଧିକାର ପ୍ରବେଶକାରୀ ହୋଇଯାଆନ୍ତି ।

ମୁଖ୍ୟପଥର ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ଗୋଟିଏ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଏକ ବାସଗୃହ ସ୍ଥାପନ କରିବା ହେଉଛି ଏକ ମାମଲା ଯାହା ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଦର୍ଶାଉଛି ଯେ ଏହା ଏକ ଅନଧିକାର ପ୍ରବେଶର କାର୍ଯ୍ୟ ।

ହିକମାନ ବନାମ ମେସି [1980] 1 Q.B. 752, ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଛି ।

ଏସ୍. ଏଲ୍. କପୁର ବନାମ ଜଗମୋହନ [1981] 1 S.C.R. 746, 766, ରିଜ୍ ବନାମ ବାଲ୍ଡୱିନ୍ [1964] AC 40 68ରେ, ଜନ୍ ବନାମ ରିସ [1970] 1 ଚାନ୍ସେରୀ 345 402ରେ, ଆନ୍ନାମୁଣ୍ଠୋଡୋ ବନାମ ତୈଳକ୍ଷେତ୍ର ଶ୍ରମିକ ଟ୍ରେଡ ୟୁନିଅନ୍ [1961] 3 All E.R. 621 (H.L.) 625ରେ, ମାର୍ଗାରିଟ୍ସ ଫୁଏଣ୍ଟେସ ଆଟ ଅଲ୍ ବନାମ ଟୋବର୍ଟ ଏଲ୍. ଶେଭିନ 32, L. Ed. ଦ୍ୱିତୀୟ 556 574ରେ, ଚିନ୍ତେପଲ୍ଲୀ ଏଜେନ୍ସି ତାଲୁକ ଆରାକ ବିକ୍ରୟ ସମବାୟ ସମିତି ଲିମିଟେଡ୍ ବନାମ ସଚିବ (ଖାଦ୍ୟ ଏବଂ କୃଷି) [1978] 1 S.C.R. 563 567, 569-70ରେ, ନିର୍ଭରଶୀଳତା ରଖାଯାଇଛି ।

4.1 ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ଯେ ଆବେଦନକାରୀମାନେ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସାର୍ବଜନୀନ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ବେଆଇନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବ୍ୟବହାର କରୁଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ, ଏପରି କରିବାରେ ସେମାନଙ୍କର ଲକ୍ଷ୍ୟ କିମ୍ବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ "କୌଣସି ଅପରାଧ କରିବା କିମ୍ବା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଅପମାନିତ କରିବା କିମ୍ବା ବିରକ୍ତ କରିବା" ନୁହେଁ, ଯାହା ଦଣ୍ଡ ସଂହିତାର ଧାରା **441** ଅନୁଯାୟୀ "ଅପରାଧିକ ଅନଧିକାର ପ୍ରବେଶ" ଅପରାଧର ସାରାଂଶ ଅଟେ । ସେମାନେ ଅସହାୟତା କାରଣରୁ ସେହି ସ୍ଥାନଗୁଡ଼ିକରେ ବାସସ୍ଥଳୀ ଖୋଜିବାରେ ସଫଳ ହୁଅନ୍ତି, ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରାୟତଃ ଅପରିଷ୍କାର କିମ୍ବା କର୍ଦ୍ଦମପୂର୍ଣ୍ଣ । ଏପରି ନୁହେଁ ଯେ ଏକ ଜବରଦଖଲ କରିବାକୁ ସେମାନେ ଏକ ସ୍ୱାଧୀନ ବିକଳ୍ପ ପ୍ରୟୋଗ କରିପାରିବେ କି ଏବଂ ଯଦି ହଁ, ତେବେ କେଉଁଠାରେ । ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କରାଯାଇଥିବା ଜବରଦଖଲ ଏହି ଅର୍ଥରେ ଅନିଚ୍ଛାକୃତ କାର୍ଯ୍ୟ ଯେ ସେହି କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ ପରିସ୍ଥିତି ଦ୍ୱାରା ବାଧ୍ୟ ଏବଂ ପସନ୍ଦ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ନୁହେଁ । ଅନଧିକାର ପ୍ରବେଶ ଏକ ଅପକୃତ୍ୟ । କିନ୍ତୁ, ଏପରିକି ଅପକୃତ୍ୟ ବିଧି ମଧ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ କରେ ଯେ ଯଦିଓ ଜଣେ ଅନଧିକାର ପ୍ରବେଶକାରୀଙ୍କୁ ବଳପୂର୍ବକ ଉଚ୍ଛେଦ କରାଯାଇପାରେ, କିନ୍ତୁ ବ୍ୟବହୃତ ବଳ ସେହି ବିଶେଷ ଘଟଣା ପାଇଁ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ଏବଂ ଉପଯୁକ୍ତ ଠାରୁ ଅଧିକ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ନୁହେଁ ଏବଂ ଏହାଠାରୁ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଉଛି ଅନଧିକାର ପ୍ରବେଶକାରୀଙ୍କୁ ପଚରାଯିବା ଉଚିତ ଏବଂ ତାଙ୍କୁ ବହିଷ୍କାର କରିବାକୁ ବଳ ପ୍ରୟୋଗ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କରିବାକୁ ଏକ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ସୁଯୋଗ ଦିଆଯିବା ଉଚିତ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ମାମଲାରେ, ନ୍ୟାୟାଳୟ ଆବେଦନକାରୀମାନଙ୍କୁ ପାର୍ଶ୍ୱପଥ କିମ୍ବା ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ଉପରେ ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କରାଯାଇଥିବା ଜବରଦଖଲ କାହିଁକି ହଟାଇବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ତାହା ଦର୍ଶାଇବାକୁ ଏକ ସୁଯୋଗ ଦେବା ନିମନ୍ତେ ମ୍ୟୁନିସିପାଲିଟି ଆୟୁକ୍ତଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇଥାନ୍ତେ । କିନ୍ତୁ, ଉଭୟ ପକ୍ଷ ତଥ୍ୟ ତଥା ଆଇନ ଉପରେ ବିସ୍ତୃତ ଭାବେ ନିଜର ଯୁକ୍ତି ଉପସ୍ଥାପନ କରିବା ପରେ, ଯେଉଁ ସୁଯୋଗକୁ ଆୟୁକ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିଥିଲେ, ତାହାକୁ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ ଯଥେଷ୍ଟ ମାତ୍ରାରେ ମଞ୍ଜୁର କରିଥିଲେ । ସେହି ଯୁକ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ ବିଚାରକୁ ନେଇ ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ ମତ ହେଉଛି ଯେ ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା, ପଦଚାରୀ ରାସ୍ତା କିମ୍ବା ଆନୁଷଙ୍ଗିକ ରାସ୍ତାରେ ହୋଇଥିବା ଜବରଦଖଲକୁ ହଟାଇବା ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେବାରେ ଆୟୁକ୍ତ ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ ଥିଲେ ।

4.2 ଯେଉଁ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ବାସିନ୍ଦାଙ୍କୁ ଜନଗଣନାରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରାଯାଇଥିଲା କିମ୍ବା ଯେଉଁମାନେ **1976** ମସିହାର ଜନଗଣନାରେ ସାମିଲ ହେବାକୁ ଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ ମାଲବାଣୀରେ

କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ ସୁବିଧାଜନକ ସ୍ଥାନରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିକଳ୍ପ ସ୍ଥାନ ଦିଆଯିବା ଉଚିତ, ଯଦିଓ ସେମାନଙ୍କର ଅପସାରଣ ନିମନ୍ତେ ଏକ ପୂର୍ବ ସର୍ତ୍ତ ନୁହେଁ, ଯାହା ସରକାର ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ବୋଲି ବିବେଚନା କରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଦୂରତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅଧିକ ଦୂରରେ ନୁହେଁ;ଯେଉଁ ବସ୍ତିବାସିନ୍ଦାଙ୍କୁ ପରିଚୟ ପତ୍ର ଦିଆଯାଇଥିଲା ଏବଂ **1976** ଜନଗଣନା ଅନୁସାରେ ଯେଉଁମାନଙ୍କ ବାସସ୍ଥାନ ସଂଖ୍ୟା ଗଣନା କରାଯାଇଥିଲା, ସେମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ପୁନର୍ବାସ ପାଇଁ ବିକଳ୍ପ ସ୍ଥାନ ଦିଆଯିବା ଆବଶ୍ୟକ; ଯେଉଁ ବସ୍ତି ଗୁଡିକ ଦୀର୍ଘ ସମୟ ଧରି ବିଦ୍ୟମାନ ଥିଲା, ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ କିମ୍ବା ତା'ଠାରୁ ଅଧିକ ସମୟ ଧରି, ଏବଂ ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକର ଉନ୍ନତିକରଣ ଏବଂ ବିକାଶ କରାଯାଇଥିଲା, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ହଟାଯିବ ନାହିଁ, ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେଗୁଡିକ ଯେଉଁ ଜମିରେ କିମ୍ବା ସଂଲଗ୍ନ ଜମିରେ ରହିଛି, ତାହା ସାର୍ବଜନୀନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଆବଶ୍ୟକ ନାହିଁ, ଏପରି କ୍ଷେତ୍ରରେ, ସେମାନଙ୍କୁ ଆବାସ ପାଇଁ ବିକଳ୍ପ ସ୍ଥାନ ଯୋଗାଇ ଦିଆଯିବ; ବିଶ୍ୱ ବ୍ୟାଙ୍କ ସହାୟତାରେ ହାତକୁ ନେବାକୁ ଥିବା ପ୍ରସ୍ତାବିତ 'ସ୍ୱଳ୍ପ ଆୟ ଯୋଜନା ଆଶ୍ରୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ'କୁ ନିଷ୍ଠାର ସହ ଅନୁସରଣ କରାଯିବ; ଏବଂ ବସ୍ତି ବାସିନ୍ଦାଙ୍କୁ ମୌଳିକ ସୁବିଧା ପ୍ରଦାନ କରାଯିବାକୁ ଥିବା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ 'ସ୍ଲମ୍ ଅପଗ୍ରେଡେସନ୍ ପ୍ରୋଗ୍ରାମ' (ଏସ. ୟୁ. ପି.) କୁ ବିଳମ୍ବ ନକରି କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରାଯିବ । କୌଣସି ଉଚ୍ଛେଦରେ ଜଡ଼ିତ ଅସୁବିଧାକୁ ହ୍ରାସ କରିବା ପାଇଁ, ବସ୍ତିଗୁଡିକ, ଯେଉଁଠାରେ ଅବସ୍ଥିତ, ଚଳିତ ମୌସୁମୀ ଋତୁ ଶେଷ ହେବାର ଏକ ମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ଅର୍ଥାତ୍ ଅକ୍ଟୋବର **31, 1985** ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅପସାରଣ କରାଯିବ ନାହିଁ ଏବଂ ତା'ପରେ କେବଳ ଏହି ରାୟ ଅନୁଯାୟୀ ହେବ । ଯଦି ସେହି ତାରିଖ ପୂର୍ବରୁ କୌଣସି ବସ୍ତି ହଟାଇବା ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ, ପକ୍ଷମାନେ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟରେ ଆବେଦନ କରିପାରିବେ । ଜନଗଣନାରେ ସାମିଲ ହୋଇଥିବା କିମ୍ବା ହୋଇନଥିବା ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ବାସିନ୍ଦାଙ୍କୁ ସେହି ତାରିଖ ଅର୍ଥାତ୍ ଅକ୍ଟୋବର **31, 1984** ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅପସାରଣ କରାଯିବ ନାହିଁ ।

4.3 କାମରାଜ ନଗର ବସ୍ତି ବିଷୟରେ ଏହା ଯେ, ସେଠାରେ **400** ରୁ ଅଧିକ ଝୁମ୍ପୁଡି ଘର ଅଛି । ଯେହେତୁ ବସ୍ତି ଦ୍ରୁତଗାମୀ ରାଜପଥକୁ ଯାଉଥିବା ରାସ୍ତାର ଏକ ଅଂଶରେ ଅବସ୍ଥିତ, ତେଣୁ ଦ୍ରୁତଗାମୀ ରାଜପଥରେ ବସ୍ତି ପିଲାମାନଙ୍କର ବିଚରଣ କାରଣରୁ ଗୁରୁତର ଯାତାୟତ ବିପଦ ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ, ଯେଉଁଥିରେ ପ୍ରବଳ ଯାନବାହନର ଭିଡ ଥାଏ । କାମରାଜ ନଗର ବସ୍ତି କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ସେହି ସମାନ ମାନଦଣ୍ଡ ଲାଗୁ ହେବ, ଯେପରି ସହରର ଅନ୍ୟ ରାସ୍ତା ଏବଂ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ଅନଧିକୃତ ଭାବେ ନିର୍ମାଣ କରାଯାଇଥିବା ବାସଗୃହ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଲାଗୁ ହେବ ।

ମୂଳ ଅଧିକାରିତା:1981 ମସିହାର ଆଜ୍ଞାଦେଶ ଆବେଦନ ନଂ. 4610-4612 ଏବଂ 5068-5079 ।

(ଭାରତୀୟ ସମ୍ବିଧାନର ଅନୁଚ୍ଛେଦ 32 ଅନୁଯାୟୀ)

1981ର ଡବ୍ଲ୍ୟୁ. ପି. ନଂ. 4610-12 ରେ ଆବେଦନକାରୀ ମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସୁଶ୍ରୀ ଇନ୍ଦିରା ଜଇସିଂହ, ସୁଶ୍ରୀ ରାନୀ ଜେଠମଲାନୀ, ଆନନ୍ଦ ଗ୍ରୋଭର ଏବଂ ସୁମିତ କଛୱାହା । 1981ର ଡବ୍ଲ୍ୟୁ. ପି. ନମ୍ବର 5068-5079ରେ ଆବେଦନକାରୀ ମାନଙ୍କ ପାଇଁ ରାମ ଜେଠମଲାନୀ, ଭି. ଏମ୍. ତାରକୁଣ୍ଡେ, ସୁଶ୍ରୀ ଦର୍ଶନା ଭୋଗିଲାଲ, ଶ୍ରୀମତୀ ଇନ୍ଦୁ ଶର୍ମା ଏବଂ ପି. ଏଚ୍. ପାରେଖ ।

1981ର ଡବ୍ଲ୍ୟୁ. ପି. ନଂ. 4610-12ରେ ଉତ୍ତରଦାତା ସଂଖ୍ୟା 2 ଏବଂ 3 ପାଇଁ ଏବଂ 1981ର ଡବ୍ଲ୍ୟୁ. ପି. ନଂ. 5068-79ରେ ଉତ୍ତରଦାତା ସଂଖ୍ୟା 1 ଏବଂ 3 ପାଇଁ ଏଲ୍. ଏନ୍. ସିହ୍ନା, ଆଟର୍ଣ୍ଣି ଜେନେରାଲ, ପି. ଶଙ୍କରନାରାୟଣନ୍ ଏବଂ ଏମ୍. ଏନ୍. ଶ୍ରଫ୍ ।

ଡବ୍ଲ୍ୟୁ. ପି. ନଂ. 4610-12ରେ ଉତ୍ତରଦାତା ସଂଖ୍ୟା 1 ପାଇଁ ଏବଂ 1981ର ଡବ୍ଲ୍ୟୁ. ପି. ନଂ. 5068-79ରେ ଉତ୍ତରଦାତା ସଂଖ୍ୟା 2 ପାଇଁ କେ. କେ. ସିଂହଭି, ଏଫ୍.ଏନ.ଡି. ମୋଲୋ ଏବଂ ଡି. ଏନ୍. ମିଶ୍ର ।

ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କର ରାୟ **ପ୍ରଧାନ ନ୍ୟାୟାଧୀଶ ଚନ୍ଦ୍ରଚୂଡ**ଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥିଲା :

ଏହି ଆଜ୍ଞାଦେଶ ଆବେଦନ ଗୁଡିକ ବମ୍ବେ ସହରର ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ଏବଂ ବସ୍ତିରେ ରହୁଥିବା ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକଙ୍କ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାକୁ ଚିତ୍ରଣ କରେ । ସେମାନେ ସହରର ମୋଟ ଜନସଂଖ୍ୟାର ପ୍ରାୟ ଅଧା । ପ୍ରଥମ ବର୍ଗର ଆବେଦନ ଗୁଡିକ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ବାସିନ୍ଦାଙ୍କ ସହ ଜଡିତ ଥିବାବେଳେ ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଗ ଆବେଦନ ଗୁଡିକ ଉଭୟ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ଏବଂ ବସ୍ତି କିମ୍ବା ବସ୍ତି ବାସିନ୍ଦାଙ୍କ ସହ ଜଡିତ । ଯେଉଁମାନେ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ନିଜ ଘର ତିଆରି କରିଛନ୍ତି, ସେମାନେ ଅଳିଆ ଆବର୍ଜନା ମଧ୍ୟରେ ଅଛନ୍ତି, ଯାହାକୁ ଦେଖି ବିଶ୍ୱାସ କରିବା ଉଚିତ । ଦୁର୍ଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ମାଂସ ଖୋଜୁଥିବା ପାଗଳ କୁକୁର ଏବଂ ମୂଷା ଖୋଜୁଥିବା ଭୋକିଲା ବିଲେଇ ସେମାନଙ୍କ ସାଥିରେ ରହିଥାନ୍ତି । ସେମାନେ ଯେଉଁଠାରେ ଆରାମ କରିଥାନ୍ତି, ସେଠାରେ ରୋଷେଇ କରନ୍ତି ଏବଂ ଶୋଉଛନ୍ତି, କାରଣ ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ କୌଣସି ସୁବିଧା ଉପଲବ୍ଧ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରାପ୍ତବୟସ୍କ ଝିଅମାନେ ମହିଳାମାନଙ୍କ ଲଜ୍ଜାଜନକ ଭାବନାକୁ ଧ୍ୟାନ ନଦେଇ ପଥଚାରୀଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ସାମନାରେ ଗାଧୋଇଥାନ୍ତି । ରୋଷେଇ

କାର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ସଫାସଫି କାର୍ଯ୍ୟ ସାରିବା ପରେ ମହିଳାମାନେ ପରସ୍ପରର କେଶରୁ ଉକୁଣି ବାଛିଥାଆନ୍ତି । ପୁଅମାନେ ଭିକ୍ଷା ମାଗନ୍ତି । ପୁରୁଷମାନେ, ବିନା ବୃତ୍ତିରେ, ଆଇନ ଶୃଙ୍ଖଳା ରକ୍ଷାକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ମିଳିତ ସହଯୋଗରେ ଚେନ୍ ଛଡ଼ାଇ ନିଅନ୍ତି; ଯଦି କେତେବେଳେ ଧରା ପଡ଼ନ୍ତି, ସେମାନେ କହନ୍ତି:"ଏହି ସହରରେ କିଏ ଅପରାଧ କରେ ନାହିଁ?"

ଇଏ ସେହି ପୁରୁଷ ଏବଂ ମହିଳାମାନେ ଯିଏ ଏହି ଅଦାଲତକୁ ଏକ ରାୟ ମାଗିବା ପାଇଁ ଆସିଛନ୍ତି ଯେ ବିକଳ୍ପ ଆବାସ ପ୍ରଦାନ ନକରି ସେମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କ ଅପରିଷ୍କାର ଆଶ୍ରୟସ୍ଥଳରୁ ଉଚ୍ଛେଦ କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କ ଅଧିକାର ପାଇଁ ସମ୍ବିଧାନର ଅନୁଚ୍ଛେଦ 21 ଉପରେ ନିର୍ଭର କରନ୍ତି, ଯାହା ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦିଏ ଯେ ଆଇନ ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥାପିତ ପ୍ରକ୍ରିୟା ବ୍ୟତୀତ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ଜୀବନରୁ ବଞ୍ଚିତ କରାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ସେମାନେ ଯୁକ୍ତି କରନ୍ତି ନାହିଁ ଯେ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ରହିବାର ସେମାନଙ୍କର ଅଧିକାର ଅଛି । ସେମାନଙ୍କର ଯୁକ୍ତି ହେଉଛି ଯେ ସେମାନଙ୍କର ବଞ୍ଚିବାର ଅଧିକାର ଅଛି, ଏକ ଅଧିକାର ଯାହା ଜୀବିକା ସାଧନ ବିନା ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ବମ୍ବେ ଭଳି ବଡ଼ ବଡ଼ ସହରକୁ ଯିବା ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବିକଳ୍ପ ନାହିଁ, ଯାହା କେବଳ ଜୀବିକା ନିର୍ବାହର ମାଧ୍ୟମ ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ । ସେମାନେ କେବଳ ଏକ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା କିମ୍ବା ଏକ ବସ୍ତି ବାଛନ୍ତି ଯାହା ସେମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟସ୍ଥଳୀର ନିକଟତମ ହୋଇଥାଏ । ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦରେ, ସେମାନଙ୍କର ନିବେଦନ ହେଉଛି ଯେ ଜୀବନ ବଞ୍ଚାଇବାର ମାଧ୍ୟମକୁ ସୁରକ୍ଷା ଦେବାର ଅଧିକାର ବିନା ଜୀବନର ଅଧିକାର ଭ୍ରମାତ୍ମକ । ଏବଂ, ଜୀବନର ଅଧିକାରକୁ କେବଳ ଆଇନ ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥାପିତ ଏକ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଦ୍ୱାରା ହରଣ କରାଯାଇପାରିବ କିମ୍ବା ସଂକ୍ଷିପ୍ତ କରାଯାଇପାରିବ, ଯାହା ନିରପେକ୍ଷ ଏବଂ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ, କାଳ୍ପନିକ କିମ୍ବା ମନମୁଖୀ ନୁହେଁ, ଯାହା ବମ୍ବେ ମହାନଗର ନିଗମ ଅଧିନିୟମ କିମ୍ବା ବମ୍ବେ ପୋଲିସ୍ ଅଧିନିୟମ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ । ସେମାନେ ଦେଶର ଯେକୌଣସି ଭାଗରେ ବସବାସ ଏବଂ ସ୍ଥାୟୀ ଭାବେ ବସବାସ କରିବାର ଅଧିକାର ଉପରେ ମଧ୍ୟ ନିର୍ଭର କରନ୍ତି, ଯାହା ଅନୁଚ୍ଛେଦ 19 (1) (e) ଦ୍ୱାରା ସୁନିଶ୍ଚିତ ହୋଇଛି ।

1981 ର ଆଜ୍ଞାଦେଶ ଆବେଦନ 4610-4612ରେ ଥିବା ତିନି ଜଣ ଆବେଦନକାରୀ ହେଉଛନ୍ତି ଜଣେ ସାମ୍ବାଦିକ ଏବଂ ଦୁଇ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ବାସିନ୍ଦା । ଏହି ଦୁଇ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ବାସିନ୍ଦାଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ, ପି. ଅଙ୍ଗମୁଥୁ, ନିଯୁକ୍ତି ସନ୍ଧାନରେ 1961 ମସିହାରେ ତାମିଲନାଡୁର ସାଲେମରୁ ବମ୍ବେ ଚାଲିଯାଇଥିଲେ । ସେ ନିଜ ସହରରେ ଜଣେ ଭୂମିହୀନ ଶ୍ରମିକ ଥିଲେ, କିନ୍ତୁ

ମରୁଡ଼ି କାରଣରୁ ସେ ବେକାର ହୋଇଯାଇଥିଲେ ।ସେ ବମ୍ବେର ଦହିସରସ୍ଥିତ ଏକ ରସାୟନ କମ୍ପାନୀରେ ଦୈନିକ Rs.23 ଦରମାରେ ଏକ ଚାକିରି ପାଇଥିଲେ । ବମ୍ବେର ୱେଷ୍ଟର୍ଣ୍ଣ ଏକ୍ସପ୍ରେସ୍ ହାଇୱେରେ ଏକ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ପ୍ଲାଷ୍ଟିକ୍ ସିଟ୍ ଏବଂ କ୍ୟାନଭାସ୍ ଆଶ୍ରୟ ବଦଳରେ ଜଣେ ବସ୍ତି ମାଲିକ ତାଙ୍କଠାରୁ 2,500 ଟଙ୍କା ଆଦାୟ କରିଥିଲେ । ଏଥିରେ ସେ ତାଙ୍କ ପତ୍ନୀ ଏବଂ 16, 13 ଏବଂ 5 ବର୍ଷ ବୟସର ତିନି ଝିଅଙ୍କ ସହ ରୁହନ୍ତି ।

ଦୁଇ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ବାସିନ୍ଦାଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଦ୍ୱିତୀୟଜଣକ 1969 ମସିହାରେ ମହାରାଷ୍ଟ୍ରର ଅହମ୍ମଦନଗର ଜିଲ୍ଲାର ସଙ୍ଗମନରରୁ ବମ୍ବେ ଆସିଥିଲେ । ସେ ଦିନକୁ 7 ରୁ 8 ଟଙ୍କା ରୋଜଗାର କରୁଥିବା ଜଣେ ମୋଚୀ ଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଗାଁରେ ଥିବା ତାଙ୍କର ତଥାକଥିତ ଘର ଭୁଶୁଡ଼ି ପଡ଼ିଥିଲା । ସେ ବମ୍ବେରେ ବଦଲି କାମଗର ଭାବେ ମାସକୁ 350 ଟଙ୍କାରେ ଚାକିରି ପାଇଥିଲେ । ସେ ଭାଗ୍ୟବାନ ଥିଲେ ଯେ ସେ ସ୍ଥାନୀୟ ଅଞ୍ଚଳର ଏକ ଗୁଣ୍ଡାକୁ 300 ଟଙ୍କା ଦେଇ ତୁଳସୀୱାଡ଼ିରେ ଏକ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ରେ ଏକ "ବାସଗୃହ" ପାଇବାକୁ ସକ୍ଷମ ହୋଇଥିଲେ । ତାଙ୍କୁ ବାଉଁଶ ଏବଂ ପ୍ଲାଷ୍ଟିକ୍ ଚାଦରର ମୂଲ୍ୟ 700 ଟଙ୍କା ପଡିଥିଲା ।

ଜୁଲାଇ 13, 1981 ରେ ମହାରାଷ୍ଟ୍ରର ତତ୍କାଳୀନ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଏ. ଆର୍. ଅନ୍ତୁଲେ ଏକ ଘୋଷଣା କରିଥିଲେ, ଯାହା ଖବରକାଗଜ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟାପକ ପ୍ରଚାର କରାଯାଇଥିଲା ଯେ ବମ୍ବେ ସହରର ସମସ୍ତ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ରହୁଥିବା ଲୋକଙ୍କୁ ବଳପୂର୍ବକ ଉଚ୍ଛେଦ କରାଯିବ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ମୂଳ ସ୍ଥାନକୁ ପଠାଇଦିଆଯିବ କିମ୍ବା ବମ୍ବେ ସହର ବାହାରେ ଥିବା ସ୍ଥାନକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତର କରାଯିବ । ଉତ୍ତରଦାତା ସଂଖ୍ୟା 1-ବମ୍ବେ ମହାନଗର ନିଗମଙ୍କୁ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ଆବାସଗୁଡ଼ିକୁ ଭାଙ୍ଗିବା ଏବଂ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ବାସିନ୍ଦାଙ୍କୁ ବିତାଡ଼ିତ କରିବାରେ ଆବଶ୍ୟକ ସହାୟତା ପ୍ରଦାନ କରିବାକୁ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ପୋଲିସ ଆୟୁକ୍ତଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇଥିଲେ । ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ତାଙ୍କ ଘୋଷଣାକୁ ଯେଉଁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଯଥାର୍ଥତା ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ ତାହା ହେଲା: "ଏହା ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅମାନବୀୟ ଅସ୍ତିତ୍ୱ । ଏହି କୁଟୀର ଗୁଡ଼ିକ ଭଙ୍ଗ ପ୍ରବଣ ଏବଂ ବାତାବରଣୀୟ ଉପାଦାନ ପାଇଁ ଉନ୍ମୁକ୍ତ । ମୌସୁମୀ ସମୟରେ ଏହି ଲୋକମାନେ ଆରାମଦାୟକ ଭାବରେ ବଞ୍ଚିବାର କୌଣସି ଉପାୟ ନାହିଁ ।"

ଜୁଲାଇ 23, 1981 ରେ ପି. ଅଙ୍ଗମୁଥୁଙ୍କ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା   ଆବାସକୁ ବମ୍ବେ ମହାନଗର ନିଗମର ଅଧିକାରୀମାନେ ଭାଙ୍ଗି ଦେଇଥିଲେ । ତାଙ୍କୁ ଏବଂ ତାଙ୍କ ପରିବାରର ସଦସ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସାଲେମ ଯିବା ପାଇଁ ଏକ ବସ୍ ରେ ଛାଡିଦିଆଯାଇଥିଲା । ତାଙ୍କ ପତ୍ନୀ ଏବଂ ଝିଅମାନେ

ସାଲେମରେ ରହିଥିଲେ କିନ୍ତୁ ସେ ଚାକିରି ଖୋଜିବା ପାଇଁ ବମ୍ବେ ଫେରିଥିଲେ ଏବଂ ପୁଣି ଥରେ ଏକ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ଘର ପାଇଥିଲେ । ଅନ୍ୟ ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ଘରକୁ ପୂର୍ବରୁ ଜାନୁଆରୀ, 1980 ରେ ଭାଙ୍ଗି ଦିଆଯାଇଥିଲା, କିନ୍ତୁ ସେ ଏହାକୁ ପୁନର୍ବାର ନିର୍ମାଣ କରିଥିଲେ । ଏହା ଲୁଚକାଳି ଖେଳ ଭଳି ଥିଲା । ନିଗମ ପୋଲିସ୍ ସହାୟତାରେ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ଥିବା ବିପଦପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଶ୍ରୟସ୍ଥଳଗୁଡ଼ିକୁ ଅପସାରଣ କରେ, ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ବାସିନ୍ଦାମାନେ ଉପ-ଗଳିରେ ଥିବା ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚରକୁ ଆସୁନଥିବା ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାକୁ ପଳାୟନ କରନ୍ତି ଏବଂ ଯେତେବେଳେ ଅଧିକାରୀମାନେ ପଳାଇଯାଆନ୍ତି, ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କର ପୁରୁଣା ବାସସ୍ଥାନକୁ ଫେରି ଆସନ୍ତି । ସେହି ସ୍ଥାନଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତି ସେମାନଙ୍କର ମୁଖ୍ୟ ଆସକ୍ତି ହେଉଛି ସେମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟସ୍ଥଳୀର ନିକଟତା ।

1981 ର ଅନ୍ୟ ଆଜ୍ଞାଦେଶ ଆବେଦନ ସଂଖ୍ୟା 5068-79 ରେ, ଯାହା ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ବାସିନ୍ଦାଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଆବେଦନ ସହିତ ଶୁଣାଣି ହୋଇଥିଲା, 12 ଜଣ ଆବେଦନକାରୀ ଅଛନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରଥମ ପାଞ୍ଚ ଜଣ କାମରାଜ ନଗରର ବାସିନ୍ଦା, ଯାହା ଏକ ବସ୍ତି କିମ୍ବା ବାସସ୍ଥାନ, ଯାହା ୱେଷ୍ଟର୍ଣ୍ଣ ଏକ୍ସପ୍ରେସ୍ ହାଇୱେ, ବମ୍ବେ ନିକଟରେ ପ୍ରାୟ 1960-61 ରେ ଅସ୍ତିତ୍ୱରେ ଆସିଥିଲା ବୋଲି ଅଭିଯୋଗ କରାଯାଇଛି । ପରବର୍ତ୍ତୀ ଚାରି ଜଣ ଆବେଦନକାରୀ ବମ୍ବେ ମାହିମର ତୁଳସୀ ପାଇପ ରୋଡରେ ନିର୍ମିତ ଆବାସରେ ରହୁଥିଲେ । ଆବେଦନକାରୀ ସଂଖ୍ୟା 10 ହେଉଛନ୍ତି ପିପୁଲ୍ସ ୟୁନିଅନ୍ ଅଫ୍ ସିଭିଲ୍ ଲିବର୍ଟିଜ୍, ଆବେଦନକାରୀ ସଂଖ୍ୟା 11 ହେଉଛନ୍ତି ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ଅଧିକାର ସୁରକ୍ଷା କମିଟି ଏବଂ ଆବେଦନକାରୀ ସଂଖ୍ୟା 12 ଜଣେ ସାମ୍ବାଦିକ ।

କାମରାଜ ନଗର ମାମଲା ସମୂହରେ ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ମାମଲା ହେଉଛି ଯେ ଏହି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବସ୍ତିରେ 500 ରୁ ଅଧିକ କୁଡିଆ ଘର ଅଛି, ଯାହା ପ୍ରାୟ 1960 ମସିହାରେ ୱେଷ୍ଟର୍ଣ୍ଣ ଏକ୍ସପ୍ରେସ୍ ରାଜପଥରେ ପାଣି ପାଇପ୍ ବିଛାଇବାରେ ନିୟୋଜିତ ଏକ ନିର୍ମାଣ କମ୍ପାନୀ ଦ୍ୱାରା ନିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିଲା । କାମରାଜ ନଗରର ଅଧିବାସୀମାନେ ହେଉଛନ୍ତି ପୌରପାଳିକା କର୍ମଚାରୀ, କାରଖାନା କିମ୍ବା ହୋଟେଲ କର୍ମଚାରୀ, ନିର୍ମାଣ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷକ ଇତ୍ୟାଦି । ତୁଳସୀ ପାଇପ ରୋଡ କୁଡିଆର ବାସିନ୍ଦାମାନେ ଦାବି କରିଛନ୍ତି ଯେ ସେମାନେ ସେଠାରେ 10 ରୁ 15 ବର୍ଷ ଧରି ରହୁଛନ୍ତି ଏବଂ ସେମାନେ ବିଭିନ୍ନ ଛୋଟ ଛୋଟ ବ୍ୟବସାୟରେ ନିୟୋଜିତ ଅଛନ୍ତି । ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଘୋଷଣା ବିଷୟରେ ଶୁଣିବା ପରେ ସେମାନେ ବମ୍ବେ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟରେ ଏକ ଆଜ୍ଞାଦେଶ ଆବେଦନ ଦାଖଲ କରି ରାଜ୍ୟ ସରକାର ଏବଂ ବମ୍ବେ ମହାନଗର ନିଗମର ଅଧିକାରୀମାନଙ୍କୁ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାରେ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ଲଗାଇବାକୁ ଏକ

ନିଷିଦ୍ଧାଦେଶ ପାଇଁ କରିଥିଲେ । ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ 21 ଜୁଲାଇ, 1981 ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଳବତ୍ତର ରହିବା ପାଇଁ ଏକ ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀକାଳୀନ ନିଷିଦ୍ଧାଦେଶ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ସେହି ତାରିଖରେ, ଉତ୍ତରଦାତାମାନେ ସହମତ ହୋଇଥିଲେ ଯେ 1981 ମସିହା ଅକ୍ଟୋବର 15 ତାରିଖ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଝୁମ୍ପୁଡ଼ିଗୁଡ଼ିକୁ ଭଙ୍ଗାଯିବ ନାହିଁ । ତେବେ, ଏହା ଅଭିଯୋଗ ହୋଇଛି, ଜୁଲାଇ 23, 1981 ରେ, ଆବେଦନକାରୀମାନଙ୍କୁ ବମ୍ବେରୁ ନିର୍ବାସିତ କରିବା ପାଇଁ ରାଜ୍ୟ ପରିବହନ ବସ୍ ରେ ଭର୍ତ୍ତି କରାଯାଇଥିଲା । ପ୍ରେରଣ ସମୟରେ ଦୁଇଟି ଶିଶୁ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ଦ୍ୱାରା ତାହା ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଇଥିଲା ।

ଝୁମ୍ପୁଡ଼ି ଭାଙ୍ଗିବା ପାଇଁ ଉତ୍ତରଦାତାଙ୍କ ନିର୍ଣ୍ଣୟକୁ ଆବେଦନକାରୀମାନେ ଏହି ଆଧାରରେ ଆପତ୍ତି କରିଛନ୍ତି ଯେ ଏହା ସମ୍ବିଧାନର ଅନୁଚ୍ଛେଦ 19 ଏବଂ 21 ର ଉଲ୍ଲଂଘନ ଅଟେ । ଆବେଦନକାରୀମାନେ ଏହା ମଧ୍ୟ ଘୋଷଣା କରିବାକୁ ଅନୁରୋଧ କରିଛନ୍ତି ଯେ ବମ୍ବେ ମହାନଗର ନିଗମ ଅଧିନିୟମ, 1888 ର ଧାରା 312, 313 ଏବଂ 314 ର ବ୍ୟବସ୍ଥା ସମ୍ବିଧାନର ଅନୁଚ୍ଛେଦ 14, 19 ଏବଂ 21 କୁ ଉଲ୍ଲଂଘନ କରୁଥିବା ହେତୁ ଅବୈଧ ଅଟେ । ଦୁଇଟି ଯାଚିକା ଆଜ୍ଞାଦେଶ ଆବେଦନରେ ଅନୁରୋଧ କରାଯାଇଥିବା ପ୍ରାର୍ଥନା ହେଉଛି ଯେ ଉତ୍ତରଦାତାମାନଙ୍କୁ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ଆବାସ ଏବଂ ବସ୍ତି ଝୁମ୍ପୁଡି ଘର ଭାଙ୍ଗିବା ନିର୍ଣ୍ଣୟ ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରିବାକୁ ଏବଂ ଯେଉଁଠାରେ ସେଗୁଡିକ ପୂର୍ବରୁ ଭାଙ୍ଗି ଦିଆଯାଇଛି, ସେହି ସ୍ଥାନଗୁଡିକର ଦଖଲକୁ ପୂର୍ବତନ ବାସିନ୍ଦାଙ୍କୁ ଫେରାଇ ଆଣିବା ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦିଆଯିବା ଉଚିତ ।

ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ସରକାରଙ୍କ ତରଫରୁ ଗୃହ ନିର୍ମାଣ ବିଭାଗର ଅନୁସଚିବ ଭି. ଏସ୍. ମୁଞ୍ଜେଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏକ ପ୍ରତି-ସତ୍ୟପାଠ ଦାଖଲ କରାଯାଇଛି । ପ୍ରତି-ସତ୍ୟପାଠ ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ମାମଲାକୁ ଏପରି ଉଲ୍ଲେଖ କରେ । ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ସରକାର ବମ୍ବେ ସହରରୁ କୌଣସି ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ବାସିନ୍ଦାଙ୍କୁ ନିର୍ବାସିତ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଇନଥିଲେ କିମ୍ବା ବାସ୍ତବରେ କାହାକୁ ନିର୍ବାସିତ କରିନଥିଲେ । ଏପରି ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ରହୁଥିବା ଲୋକମାନେ, ଯେଉଁମାନେ ଲିଖିତ ଭାବେ ନିଜ ଇଚ୍ଛାକୁ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ ଯେ ସେମାନେ ନିଜ ନିଜ ସହରକୁ ଫେରିବାକୁ ଚାହୁଁଛନ୍ତି ଏବଂ ଯେଉଁମାନେ ସେହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସରକାରଙ୍କ ସହାୟତା ଲୋଡିଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ ନିକଟତମ ରେଳ ମୁଖ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପରିବହନ ସୁବିଧା ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥିଲା ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ରେଳ ଭଡ଼ା କିମ୍ବା ବସ୍ ଭଡ଼ା ଏବଂ ଆଗକୁ ଯାତ୍ରା ପାଇଁ ଆନୁସଙ୍ଗିକ ଖର୍ଚ୍ଚ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥିଲା । ଜୁଲାଇ 23, 1981ରେ ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ସରକାର ଏହାର ଅଧିକାରୀମାନଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ପରିଦର୍ଶନ

କରିବାକୁ ଏବଂ କୌଣସି ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ବାସିନ୍ଦାଙ୍କୁ ଯେପରି କୌଣସି ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ନହୁଏ ତାହା ନିଶ୍ଚିତ କରିବାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଜାରି କରିଥିଲେ । ପ୍ରସ୍ତାବିତ ଭାଙ୍ଗିବା ନିଷ୍ପତ୍ତି ଅନୁଯାୟୀ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ନିର୍ମିତ ଝୁମ୍ପୁଡି ଘର ଗୁଡିକୁ ଭାଙ୍ଗିବା ଦ୍ଵାରା ପ୍ରଭାବିତ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ଥିବା 10,000 ବସ୍ତି ବାସିନ୍ଦାଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେବଳ 1024 ଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି ପରିବହନ ସୁବିଧା ଏବଂ ଆନୁସଙ୍ଗିକ ଖର୍ଚ୍ଚ ପାଇବାକୁ ପସନ୍ଦ କରିଥିଲେ ।

ପ୍ରତି-ସତ୍ୟପାଠରେ କୁହାଯାଇଛି ଯେ କୌଣସି ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା, ସାର୍ବଜନୀନ ରାସ୍ତା କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ, ଯାହା ଉପରେ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଅଧିକାର ଅଛି, ଜବରଦଖଲ କରିବା କିମ୍ବା ନିର୍ମାଣ କରିବା ପାଇଁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ କୌଣସି ଆଇନଗତ ଅଧିକାର ନାହିଁ । ଯଦି ଏଭଳି ଜବରଦଖଲ ହଟାଇବା ପାଇଁ ପଦକ୍ଷେପ ନିଆଯାଏ ନାହିଁ, ତେବେ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଏବଂ ସୁରକ୍ଷାର ଅନେକ ବିପଦ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ । ଯେହେତୁ, ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ କୌଣସି ମୌଳିକ ସୁବିଧା ଯୋଗାଇ ଦିଆଯାଇପାରିବ ନାହିଁ, ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ରହୁଥିବା ଲୋକମାନେ ନିଜକୁ ସହଜ କରିବା ପାଇଁ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା କିମ୍ବା ଆଖପାଖ ରାସ୍ତାଗୁଡ଼ିକୁ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ଏହା ବ୍ୟତୀତ, ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ରହୁଥିବା କେତେକ ଲୋକ ଚେନ୍ ଛଡାଇବା, ବେଆଇନ ମଦ ପ୍ରସ୍ତୁତି ଏବଂ ବେଶ୍ୟାବୃତ୍ତି ଭଳି ଅସାମାଜିକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲିପ୍ତ ଥାଆନ୍ତି । ଉପଯୁକ୍ତ ପରିବେଶର ଅଭାବ ଯୋଗୁଁ ଅପରାଧିକ ପ୍ରବୃତ୍ତି ବୃଦ୍ଧି ପାଇଥାଏ, ଯାହାର ଫଳସ୍ୱରୂପ ସହରରେ ଅଧିକ ଅପରାଧ ହୋଇଥାଏ । ତେଣୁ, ଲୋକହିତରେ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ଏବଂ ରାସ୍ତା ପରି ସାର୍ବଜନୀନ ସ୍ଥାନ ଉପରେ ଜବରଦଖଲ କରାଯାଏ ନାହିଁ । ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ସରକାର ରାଜ୍ୟର ଆର୍ଥିକ ଏବଂ ସାମାଜିକ ବିକାଶର ଯୋଜନାବଦ୍ଧ ନୀତିର ଢାଞ୍ଚା ମଧ୍ୟରେ ସମାଜର ଦୁର୍ବଳ ବର୍ଗ ଯେପରିକି ଭୂମିହୀନ ଶ୍ରମିକ ଏବଂ ସ୍ୱଳ୍ପ ଆୟ ବର୍ଗର ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଆବାସ ସହାୟତା ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି । ଆବାସ ପାଇଁ ଯେକୌଣସି ଆବଣ୍ଟନ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରାଥମିକତା କ୍ଷେତ୍ରର ପରସ୍ପର ବିରୋଧୀ ଦାବିକୁ ସନ୍ତୁଳିତ କରିବା ପରେ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସମ୍ବଳର ଅଭାବ ସମାଜର ଦୁର୍ବଳ ବର୍ଗଙ୍କୁ ଆବାସ ପ୍ରଦାନ କରିବାର ପ୍ରଶ୍ନକୁ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଭାବରେ ମୁକାବିଲା କରିବା ପାଇଁ ରାଜ୍ୟର କ୍ଷମତା ଉପରେ ଏକ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ କାରକ ଅଟେ । ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ସରକାର ନୀତିଗତ ନିର୍ଦ୍ଦେଶନାମା ଜାରି କରିଛନ୍ତି ଯେ ଆବାସ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର 75 ପ୍ରତିଶତ ନିମ୍ନ ଆୟ ବର୍ଗ ଏବଂ ସମାଜର ଦୁର୍ବଳ ବର୍ଗଙ୍କୁ ଆବଣ୍ଟନ କରାଯିବା ଉଚିତ । ରାଜ୍ୟର ଯୋଜନା ନୀତିର ଏକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ରାଜ୍ୟ ତଥା ଦେଶର ଉପଯୁକ୍ତ ତଥା ସନ୍ତୁଳିତ ସାମାଜିକ ଏବଂ ଅର୍ଥନୈତିକ ବିକାଶ ସ୍ୱାର୍ଥରେ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳରୁ ସହରାଞ୍ଚଳକୁ ଜନସଂଖ୍ୟାର ପ୍ରବାହକୁ ହ୍ରାସ କରିବା । ମହାନଗରଗୁଡ଼ିକର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ହାରକୁ ହ୍ରାସ କରି ଏବଂ କ୍ଷୁଦ୍ର ଓ ମଧ୍ୟମ ସହରଗୁଡ଼ିକର ଅଭିବୃଦ୍ଧି

ହାରକୁ ବୃଦ୍ଧି କରି ଏହା ହାସଲ କରିବାର ପ୍ରସ୍ତାବ ରହିଛି । ତେଣୁ ରାଜ୍ୟ ସରକାର ଏକ ନିଶ୍ଚିତ ନିଯୁକ୍ତି ଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଛନ୍ତି ଯାହା ଦ୍ୱାରା ଗ୍ରାମୀଣ ଜନସଂଖ୍ୟା, ଯେଉଁମାନେ ବର୍ଷର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟରେ ବେକାର କିମ୍ବା କମ୍ ନିଯୁକ୍ତି ପାଇଥାନ୍ତି, ଏହିପରି ଅବଧିରେ ନିଯୁକ୍ତି ପାଇପାରିବେ । 1979-80 ଏବଂ 1980-81 ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ଯୋଜନା ପାଇଁ ପାଖାପାଖି 180 କୋଟି ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ କରାଯାଇଥିଲା । 1980 ମସିହା ଅକ୍ଟୋବର 2 ତାରିଖରେ ରାଜ୍ୟ ସରକାର ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ କିମ୍ବା ଶାରୀରିକ ଦୁର୍ବଳତା କାରଣରୁ ଯେଉଁମାନେ କାମ ପାଇପାରୁନାହାନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ନିଯୁକ୍ତି ସୁଯୋଗ ପ୍ରଦାନ କରିବା ପାଇଁ ଦୁଇଟି ଅତିରିକ୍ତ ଯୋଜନା ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ରାଜ୍ୟ ସରକାର 'ସଞ୍ଜୟ ଗାନ୍ଧୀ ନିରାଧାର ଅନୁଦାନ ଯୋଜନା' ଅଧୀନରେ ଆତ୍ମନିଯୁକ୍ତି ସୁଯୋଗ ପ୍ରଦାନ କରିବା ପାଇଁ ଏକ ଯୋଜନା ମଧ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରିଛନ୍ତି । ଯେଉଁମାନେ କାମ କରିବା ପାଇଁ ବହୁତ ବୟସ୍କ କିମ୍ବା ଶାରୀରିକ ଭାବରେ ଅକ୍ଷମ ସେମାନଙ୍କୁ ମାସିକ 60 ଟଙ୍କା ଭତ୍ତା ଦିଆଯାଉଛି । ଏହି ଯୋଜନାରେ, ପ୍ରାୟ 1,56,943 ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷଙ୍କୁ ଚିହ୍ନଟ କରାଯାଇଛି, ଏବଂ ଏଥିପାଇଁ 2. 25 କୋଟି ଟଙ୍କା ବଣ୍ଟନ କରାଯାଇଥିଲା । 'ସଞ୍ଜୟ ଗାନ୍ଧୀ ସ୍ୱାବଲମ୍ବନ ଯୋଜନା' ନାମକ ଅନ୍ୟ ଏକ ଯୋଜନା ଅଧୀନରେ, ନିଜସ୍ୱ ଲାଭପ୍ରଦ ନିଯୁକ୍ତିରେ ନିଜକୁ ନିୟୋଜିତ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ସର୍ବାଧିକ 2, 500 ଟଙ୍କା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସୁଧ ମୁକ୍ତ ଋଣ ଦିଆଯାଉଥିଲା । ଏହି ଯୋଜନା ଅଧୀନରେ ପ୍ରାୟ 1,75,000 ଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି ଉପକୃତ ହୋଇଥିଲେ, ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ମୋଟ 5.82 କୋଟି ଟଙ୍କା ଋଣ ମାଧ୍ୟମରେ ବଣ୍ଟନ କରାଯାଇଥିଲା । ସଂକ୍ଷେପରେ, ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା ଛୋଟ ଏବଂ ମଧ୍ୟମ ସହରଗୁଡ଼ିକୁ ଭିତ୍ତିଭୂମି ସୁବିଧା ଯୋଗାଇବା ଉପରେ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେବା ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ସକ୍ଷମ କରିବା ଯାହା ଦ୍ୱାରା ସେମାନେ ଗ୍ରାମୀଣ ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ଅଞ୍ଚଳ ପାଇଁ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଏବଂ ସେବା କେନ୍ଦ୍ର ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିପାରିବେ । ଆୟ ଏବଂ ସମ୍ପତ୍ତିର ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ ବଣ୍ଟନ ନୀତି ମାଧ୍ୟମରେ ସମାଜର ସମସ୍ତ ବର୍ଗଙ୍କ ପାଇଁ ବିକାଶର ଲାଭ ଉପଲବ୍ଧ କରାଇ ସମସ୍ତ ବିକାଶଶୀଳ ଦେଶମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସମାନ ଥିବା ଦାରିଦ୍ର୍ୟର ମୁକାବିଲା ସର୍ବଭାରତୀୟ ଭିତ୍ତିରେ କରିବାକୁ ହେବ । ସହରୀକରଣ ହେଉଛି ସମଗ୍ର ଦେଶ ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଉଥିବା ଏକ ପ୍ରମୁଖ ସମସ୍ୟା, ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳରୁ ସହରାଞ୍ଚଳକୁ ଲୋକଙ୍କ ସ୍ଥାନାନ୍ତରଣ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳରେ ବିଦ୍ୟମାନ ବିଶାଳ ଦାରିଦ୍ର୍ୟର ପ୍ରତିଫଳନ । ତେବେ ବମ୍ବେ ଭଳି ମହାନଗରଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଜନସଂଖ୍ୟାର ଚାପ ବୃଦ୍ଧି ଦ୍ୱାରା ଗ୍ରାମୀଣ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଦୂର ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ସମାଜର ଢାଞ୍ଚାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିବା ଦ୍ୱାରା ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ସମସ୍ୟାର ମୁକାବିଲା କରିବାକୁ ହେବ, ଯେଉଁଥିରେ ଆୟର ଅଧିକ ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ ବଣ୍ଟନ ଏବଂ ଅଧିକ ପରିମାଣର ସମ୍ପଦ ସୃଷ୍ଟି

ହେବ । ରାଜ୍ୟ ସରକାର ସମାଜର ଦୁର୍ବଳ ବର୍ଗଙ୍କ ପାଇଁ ବାସଗୃହ ନିର୍ମାଣ ହାରକୁ ବାର୍ଷିକ 2500 ରୁ 9500 କୁ ବୃଦ୍ଧି କରିଛନ୍ତି ।

ପ୍ରତି-ସତ୍ୟପାଠରେ ଏହା ଅସ୍ୱୀକାର କରାଯାଇଛି ଯେ ବମ୍ବେ ମହାନଗର ନିଗମ ଅଧିନିୟମର ଧାରା 312, 313 ଏବଂ 314 ର ବ୍ୟବସ୍ଥା ସମ୍ବିଧାନକୁ ଉଲ୍ଲଂଘନ କରେ । ସେହି ବ୍ୟବସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକ ଲୋକହିତରେ ପରିକଳ୍ପନା କରାଯାଇଛି ଏବଂ ସେହି ଧାରାଗୁଡ଼ିକର ବ୍ୟବସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବା ସମୟରେ କୌଣସି ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ବାସିନ୍ଦାଙ୍କୁ ଯେପରି କୌଣସି ଅସୁବିଧା ନହୁଏ ତାହା ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବା ପାଇଁ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବହୁତ ଯତ୍ନ ନିଆଯାଏ । ଏପରି ଜବରଦଖଲ ହଟାଇବା ପାଇଁ ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶାବଳୀ ସହିତ ନିର୍ଣ୍ଣୟ ନିଆଯାଇଥିଲା ଯେ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ବାସିନ୍ଦାଙ୍କ ପାଇଁ ସର୍ବନିମ୍ନ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ଅସୁବିଧା ସୃଷ୍ଟି ନକରିବା ପାଇଁ ସମସ୍ତ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ସତର୍କତା ଅବଲମ୍ବନ କରାଯିବା ଉଚିତ । ଯାହା ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ, ତେଣୁ ପ୍ରତି-ସତ୍ୟପାଠରେ କୁହାଯାଇଛି, ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ସରକାର ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେଇଥିଲେ ଯେ, 1976 ରେ କରାଯାଇଥିବା ଜନଗଣନା ଆଧାରରେ, ଯେଉଁ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ବାସିନ୍ଦା ଉଚ୍ଛେଦ ହେବେ ସେମାନଙ୍କୁ ମାଲୱାନୀରେ ବିକଳ୍ପ ବିକଶିତ ସ୍ଥାନ ପ୍ରଦାନ କରାଯିବା ଉଚିତ, ଯେଉଁଠାରେ ସେମାନେ ନିଜସ୍ୱ କୁଟୀର ନିର୍ମାଣ କରିପାରିବେ । ସେହି ଜନଗଣନା ଅନୁଯାୟୀ, କେବଳ ସେତେବେଳେ ପ୍ରାୟ 2,500 ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ଝୁମ୍ପୁଡି ଘର ଥିଲା ।

ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କ ପ୍ରତି-ସତ୍ୟପାଠରେ ଆବାସ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ସମ୍ବନ୍ଧରେ 1978-83 ର ପଞ୍ଚବାର୍ଷିକ ଯୋଜନା ଅଧୀନରେ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିଆଯାଇଥିବା ବିଭିନ୍ନ ପଦକ୍ଷେପ ବିଷୟରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି । ଏହି ଯୋଜନା ଦର୍ଶାଉଛି ଯେ ଭାରତରେ ଆବାସ ନୀତିର ଅଭାବରେ ଉଭୟ ପରିମାଣାତ୍ମକ ଏବଂ ଗୁଣାତ୍ମକ ଦିଗ ରହିଛି । ଗୃହ ନିର୍ମାଣ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୋଟ ନିବେଶ ପାଖାପାଖି 2790 କୋଟି ଟଙ୍କା ହେବ, ଯଦି ଆବାସ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ଆଂଶିକ ଭାବେ ମଧ୍ୟ କରିବାକୁ ପଡ଼େ ।

ବମ୍ବେ ମହାନଗର ନିଗମ ତରଫରୁ ଗ୍ରେଟର ବମ୍ବେ ମ୍ୟୁନିସିପାଲିଟି ଆୟୁକ୍ତ ଶ୍ରୀ ଡି. ଏମ. ସୁକଥାନକରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏକ ପ୍ରତି-ସତ୍ୟପାଠ ଦାଖଲ କରାଯାଇଛି । ସେହି ସତ୍ୟପାଠ ଦର୍ଶାଏ ଯେ ସେ ତୁଳସୀ ପାଇପ ରୋଡ (ସେନାପତି ବାପଟ ମାର୍ଗ) ଏବଂ ୱେଷ୍ଟର୍ଣ୍ଣ ଏକ୍ସପ୍ରେସ୍ ହାଇ ୱେ, ଭିଲେ ପାର୍ଲେ (ପୂର୍ବ), ବମ୍ବେରେ ଥିବା ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ପରିଦର୍ଶନ କରିଥିଲେ । ଜୁଲାଇ 23, 1981 ରେ, ବମ୍ବେ ମହାନଗର ନିଗମ ଅଧିନିୟମର ଧାରା 314 ଅନୁଯାୟୀ ଏହି ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ କିଛି

ଝୁମ୍ପୁଡି ଘର ଭାଙ୍ଗି ଦିଆଯାଇଥିଲା । ଏହି ଧାରାରେ ଏପରି ସୂଚନା ପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇନଥିବାରୁ ଭାଙ୍ଗିବା ପାଇଁ କୌଣସି ପୂର୍ବ ସୂଚନା ଦିଆଯାଇ ନଥିଲା । ଏହି ସତ୍ୟପାଠ ଅସ୍ୱୀକାର କରେ ଯେ ଅଭିଯୋଗ ଯେପରି କରାଯାଇଛି, ଜମି ମୂଲ୍ୟରେ ତୀବ୍ର କଳ୍ପନା ଜଳ୍ପନାର ଉତ୍ପତ୍ତି ବମ୍ବେ ସହରରେ ନିର୍ମାଣ ହେଉଥିବା ଉଚ୍ଚ ଅଟ୍ଟାଳିକାରୁ ଆସିଛି । ଏହା ମଧ୍ୟ ଅସ୍ୱୀକାର କରାଯାଏ ଯେ ସହରରେ ବିପୁଳ ପରିମାଣର ଖାଲି ଜମି ରହିଛି, ଯାହାକୁ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ରହୁଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କ ରହିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇପାରିବ । ବି. ଏମ୍. ସି. ଅଧିନିୟମର ଧାରା 61 ନିଗମର ପାଳନୀୟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିଥାଏ । ଉକ୍ତ ଧାରାର ଖଣ୍ଡ (c) ଏବଂ (d) ଅନୁଯାୟୀ ବର୍ଜ୍ୟବସ୍ତୁ, ଅଳିଆ ଏବଂ ଆବର୍ଜନା ଅପସାରଣ କରିବା ଏବଂ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାରର ଉପଦ୍ରବ ଅବସାନ ପାଇଁ ପଦକ୍ଷେପ ନେବା ନିଗମର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ସେହି ଧାରାର ଖଣ୍ଡ (g) ଅନୁଯାୟୀ, ବିପଜ୍ଜନକ ରୋଗର ବିସ୍ତାରକୁ ରୋକିବା ଏବଂ ଯାଞ୍ଚ କରିବା ପାଇଁ ପଦକ୍ଷେପ ନେବାକୁ ନିଗମର ଏକ ଦାୟିତ୍ୱ ରହିଛି । ଖଣ୍ଡ (o) ଅନୁଯାୟୀ, ସର୍ବସାଧାରଣ ରାସ୍ତା ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସାର୍ବଜନୀନ ସ୍ଥାନରେ କିମ୍ବା ଉପରେ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ଏବଂ ପ୍ରକଳ୍ପ ଗୁଡିକୁ ଅପସାରଣ କରିବାକୁ ପଡିବ । ଧାରା 63 (k) ନିଗମକୁ ସାର୍ବଜନୀନ ସୁରକ୍ଷା, ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ କିମ୍ବା ସୁବିଧାକୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ କରିବା ପାଇଁ ପଦକ୍ଷେପ ନେବାକୁ କ୍ଷମତା ପ୍ରଦାନ କରେ, ଯାହା ଅନ୍ୟଥା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବରେ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଧାରା 312 ରୁ 314 ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ଏବଂ ପାଦଚଲା ପଥକୁ ଜବରଦଖଲରୁ ମୁକ୍ତ ରଖିବା, ଯାହା ଦ୍ୱାରା ପଥଚାରୀମାନଙ୍କୁ ସେହି ରାସ୍ତାଗୁଡ଼ିକର ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ପଡିବ ନାହିଁ ଯେଉଁଥିରେ ପ୍ରବଳ ଯାନବାହନ ଭିଡ ରହିଛି । ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ରହୁଥିବା ଲୋକମାନେ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ଶୌଚ, ସ୍ନାନ କରନ୍ତି, ରୋଷେଇ କରନ୍ତି ଏବଂ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ସଂଲଗ୍ନ ସର୍ବସାଧାରଣ ରାସ୍ତାର କିଛି ଅଂଶରେ ସେମାନଙ୍କର ପୋଷାକ ଏବଂ ବାସନ ଧୋଇଥାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ଜବରଦଖଲ ଦ୍ୱାରା ରାସ୍ତା, ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ଏବଂ ନାଳ ମରାମତି କରିବାରେ ଗୁରୁତର ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ସୃଷ୍ଟି କରେ । ଆବେଦନକାରୀ ଏବଂ ସମାନ ଭାବରେ ଅବସ୍ଥିତ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ପାଦଚଲା ପଥକୁ ସେମାନଙ୍କର ବାସସ୍ଥାନ ଭାବରେ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ଅନୁମତି ଦେବାକୁ ମନା କରିବା, ତେଣୁ, ଅଯୌକ୍ତିକ, ଅନ୍ୟାୟ କିମ୍ବା ବେଆଇନ ନୁହେଁ । ଜଳ ନିଷ୍କାସନ, ଜଳ ଏବଂ ପରିମଳ ଭଳି ମୌଳିକ ନାଗରିକ ସୁବିଧା ସମ୍ଭବତଃ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ରହୁଥିବା ଲୋକଙ୍କୁ ଯୋଗାଇ ଦିଆଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । ଯେହେତୁ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ଉପରେ ଜବରଦଖଲ ହୋଇଛି, ପାଦଚଲା ଲୋକମାନେ ସାହି ରାସ୍ତାରେ ଚାଲିବା ପାଇଁ ବାଧ୍ୟ ହେଉଛନ୍ତି, ଯାହାଦ୍ୱାରା ଟ୍ରାଫିକ୍ ଦୁର୍ଘଟଣାର ଆଶଙ୍କା ବୃଦ୍ଧି ପାଉଛି ଏବଂ ଯାନବାହାନର ମୁକ୍ତ ପ୍ରବାହରେ ବାଧା ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ ।

ମହାନଗର ଆୟୁକ୍ତ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି-ସତ୍ୟପାଠରେ ଅସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି ଯେ ସରକାରୀ ସମ୍ପତ୍ତି, ବିଶେଷ କରି ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ଉପରେ ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କରାଯାଇଥିବା ଜବରଦଖଲକୁ ହଟାଇବା ଦ୍ୱାରା ଆବେଦନକାରୀଙ୍କର କୌଣସି ମୌଳିକ ଅଧିକାର ଉଲ୍ଲଂଘନ ହୁଏ । ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ, ବମ୍ବେ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟର ନ୍ୟାୟମୂର୍ତ୍ତି ଲେଣ୍ଟିନଙ୍କ ଜୁଲାଇ 27, 1981 ତାରିଖର ଏକ ଆଦେଶ ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳତା ରଖାଯାଇଛି, ଯେଉଁଥିରେ କୁହାଯାଇଛି ଯେ ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ଓକିଲ ଜୁଲାଇ 24, 1981 ରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ କହିଥିଲେ ଯେ ସର୍ବସାଧାରଣ ପାଦଚଲା ପଥ ଏବଂ ସର୍ବସାଧାରଣ ରାସ୍ତାରେ ବାସସ୍ଥାନ ସ୍ଥାପନ କରିବା ପାଇଁ କୌଣସି ମୌଳିକ ଅଧିକାର ଦାବି କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ ।

ମହାନଗର ଆୟୁକ୍ତ 1981 ର ଆଜ୍ଞାଦେଶ ଆବେଦନ 5068-79 ରେ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି-ସତ୍ୟପାଠରେ ଦର୍ଶାଇଛନ୍ତି ଯେ ୱେଷ୍ଟର୍ଣ୍ଣ ଏକ୍ସପ୍ରେସ୍ ରାଜପଥ, ଭିଲେ ପାର୍ଲେ, ବମ୍ବେ ନିକଟରେ ଥିବା ଝୁମ୍ପୁଡ଼ିଗୁଡିକ ଏକ ଆନୁଷଙ୍ଗିକ ରାସ୍ତାରେ ନିର୍ମାଣ କରାଯାଇଥିଲା ଯାହା ରାଜପଥର ଏକ ଅଂଶ । ନିଗମ ଦ୍ୱାରା ଏହି ଝୁମ୍ପୁଡି ଘର ଗୁଡିକ କେବେବି ନିୟମିତ ହୋଇନଥିଲା ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ କୌଣସି ପଞ୍ଜୀକରଣ ନମ୍ବର ଦିଆଯାଇ ନଥିଲା ।

ମହାନଗର ଆୟୁକ୍ତଙ୍କ ପ୍ରତି-ସତ୍ୟପାଠର ଉତ୍ତରରେ, ଆବେଦନକାରୀ ନଂ 12 ପ୍ରଫୁଲ୍ଲଚନ୍ଦ୍ର ବିଦୱାଇ, ଯିଏ ଜଣେ ସାମ୍ବାଦିକ, ଏକ ପ୍ରତି-ଜବାବ ଦାଖଲ କରି କହିଛନ୍ତି ଯେ କାମରାଜ ନଗର ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା କିମ୍ବା ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ରେ ଅବସ୍ଥିତ ନୁହେଁ ।ତାଙ୍କ ମତରେ, କାମରାଜ ନଗର ହେଉଛି ରାଜପଥର ଏକ ବସ୍ତି, ଯେଉଁଥିରେ ଝୁମ୍ପୁଡ଼ିଗୁଡ଼ିକୁ ସଂଖ୍ୟାତ୍ମକ ଗଣନା କରାଯାଇଛି, ଯାହାର ନଥି ସଡ଼କ ବିକାଶ ବିଭାଗ ଏବଂ ବମ୍ବେ ମ୍ୟୁନିସିପାଲିଟି କର୍ପୋରେସନ୍ ଦ୍ୱାରା ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣ କରାଯାଇଥାଏ । 1 ରୁ 5 ନଂ. ଆବେଦନକାରୀ ଉକ୍ତ ବସ୍ତିରେ 20 ବର୍ଷରୁ ଅଧିକ ସମୟ ଧରି ରହୁଛନ୍ତି ବୋଲି ଯୁକ୍ତି ଦର୍ଶାଇ ସେ ଦୋହରାଇଛନ୍ତି ଯେ କାମରାଜ ନଗରରେ କିମ୍ବା ତା 'ଉପରେ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ କୌଣସି ଅଧିକାର ନାହିଁ । ସେ ଏହା ମଧ୍ୟ ଅସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି ଯେ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ଥିବା ଝୁମ୍ପୁଡ଼ି ପଥଚାରୀ କିମ୍ବା ଯାନବାହନ ଯାତାୟାତରେ କୌଣସି ବାଧା ସୃଷ୍ଟି କରେ କିମ୍ବା ସେହି ଝୁମ୍ପୁଡ଼ିଗୁଡ଼ିକ ଜନସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଏବଂ ସୁରକ୍ଷା ପାଇଁ ଉପଦ୍ରବ କିମ୍ବା ବିପଦର ଉତ୍ସ । ତାଙ୍କ ଜବାବ-ସତ୍ୟପାଠର ଅନୁଚ୍ଛେଦ 21ରେ ତାଙ୍କ ମାମଲାଟି ଏପରି ଲାଗୁଛି ଯେ ଯେହେତୁ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ଦୀର୍ଘ ସମୟ ଧରି ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ବାସିନ୍ଦାଙ୍କ ଦଖଲରେ ଅଛି, ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ଆଉ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ହୋଇ ରହିନାହିଁ । ସେ କହିଛନ୍ତି ଯେ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ରହୁଥିବା ଲୋକ ଏବଂ ବସ୍ତି ବା

ବସ୍ତି ବାସିନ୍ଦା, ଯେଉଁମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ପାଖାପାଖି 47.7 ଲକ୍ଷ, ସେମାନେ ଗ୍ରେଟର ବମ୍ବେର ମୋଟ ଜନସଂଖ୍ୟାର ପ୍ରାୟ 50 ପ୍ରତିଶତ, ସେମାନେ ବମ୍ବେ ପାଇଁ କ୍ଷୁଦ୍ର ଚାକିରି ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଉଚ୍ଚ କୁଶଳୀ ଚାକିରି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରମୁଖ ଶ୍ରମଶକ୍ତି ଯୋଗାଇ ଦେଉଛନ୍ତି, ସେମାନେ ପିଢ଼ି ପିଢ଼ି ଧରି ଝୁମ୍ପୁଡ଼ିରେ ରହୁଛନ୍ତି, ସେମାନେ ସହରର ଅର୍ଥନୈତିକ ଜୀବନରେ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଯୋଗଦାନ ଦେଉଛନ୍ତି ଏବଂ ତେଣୁ, ରାଜ୍ୟ ସରକାର ଏବଂ ପୌର ନିଗମ ତରଫରୁ ସେମାନଙ୍କ ଘର ନଷ୍ଟ କରିବା ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ କରିବା ଅନ୍ୟାୟ ଏବଂ ଅଯୌକ୍ତିକ ଅଟେ । ଘର ଯେଉଁଠି ବି ଥାଉ, ସେଇଟା ହିଁ ଘର । ଜବାବ-ସତ୍ୟପାଠର ମୁଖ୍ୟ ବିଷୟବସ୍ତୁ ହେଉଛି "ବସ୍ତିବାସିନ୍ଦା ହେଉଛନ୍ତି ନଗରର ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ସଦସ୍ୟ । ସେମାନେ କିଛି ବଦଳରେ କିଛି ପାଇଁ ହକଦାର ।" ଏହା ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବେ ସ୍ୱୀକାର କରାଯାଇଛି ଯେ ଆବେଦନକାରୀମାନେ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ରହିବାର କୌଣସି ମୌଳିକ ଅଧିକାର ଦାବି କରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କରାଯାଇଥିବା ଦାବି ହେଉଛି ବଞ୍ଚିବାର ଅଧିକାର, ଅନ୍ତତଃ ଅସ୍ତିତ୍ୱର ଅଧିକାର ।

କେବଳ ଆଉ ଦୁଇଟି ଲିଖିତ କଥନକୁ ସୂଚାଇବା ଆବଶ୍ୟକ, ଯେଉଁଥିରୁ ଗୋଟିଏ ହେଉଛି ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ଆବାସ ଏବଂ କ୍ଷେତ୍ର ବିକାଶ ପ୍ରାଧିକରଣ, ବମ୍ବେର ପ୍ରଶାସକ ଶ୍ରୀ ଅନିଲ ଭି ଗୋକାକଙ୍କ ସତ୍ୟପାଠ, ଯିଏ ସେତେବେଳେ ଗୃହ ନିର୍ମାଣ ବିଭାଗର ସଚିବ ପଦବୀ ଦାୟିତ୍ୱରେ ଥିଲେ । ସେ ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟ ଦ୍ୱାରା 19 ଅକ୍ଟୋବର, 1981 ରେ ପାରିତ ହୋଇଥିବା ଏକ ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀକାଳୀନ ଆଦେଶର ସଂଶୋଧନ ପାଇଁ ଏକ ଆବେଦନର ଉତ୍ତରରେ ଏକ ସତ୍ୟପାଠ ଦାଖଲ କରିଥିଲେ । ସେ କହିଛନ୍ତି ଯେ ମହାରାଷ୍ଟ୍ରର ବିଧାନମଣ୍ଡଳ ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ଖାଲି ଜମି (ଅନଧିକୃତ ଦଖଲ ଏବଂ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଉଚ୍ଛେଦ ନିଷେଧ) ଅଧିନିୟମ, 1975 ପାରିତ କରିଥିଲା, ଯାହାର ଅନୁସରଣରେ ସରକାର ଲୋକହିତରେ ହଟାଇବା ଆବଶ୍ୟକ ଥିବା ବସ୍ତିଗୁଡ଼ିକର ଏକ ତାଲିକା ସଂକଳିତ କରିବାକୁ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେଇଥିଲେ । ଏହା ମଧ୍ୟ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନିଆଯାଇଥିଲା ଯେ ଏକ ସରଜମିନ ଯାଞ୍ଚ ପରେ, ବମ୍ବେ ଉପନଗରୀୟ ଜିଲ୍ଲାରେ ଏବଂ ନିକଟରେ ଥିବା 500 ଏକର ଖାଲି ଜମିକୁ ବସ୍ତିରୁ ହଟାଇ ଦିଆଯାଇଥିବା ଝୁମ୍ପୁଡ଼ି ବାସିନ୍ଦାଙ୍କ ପୁନଃସ୍ଥାପନ ପାଇଁ ଆବଣ୍ଟନ କରାଯିବ । ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ସରକାର, ବମ୍ବେ ମହାନଗର ନିଗମ ଏବଂ ବମ୍ବେ ଗୃହ ନିର୍ମାଣ ସଂସ୍ଥାର ଜମିରେ ଥିବା କୁଟୀର ଗୁଡ଼ିକର ଗଣନା କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏକ କାର୍ଯ୍ୟବାହୀ ଦଳ ଗଠନ କରାଯାଇଥିଲା । ତଦନୁସାରେ, 4 ଜାନୁଆରୀ, 1976 ରେ ସମଗ୍ର ବମ୍ବେରେ ପ୍ରାୟ 850 କଲୋନୀରେ ବ୍ୟାପିଥିବା ବସ୍ତି ବାସିନ୍ଦାଙ୍କ ଗଣନା ପାଇଁ ପ୍ରାୟ 7,000 ଲୋକଙ୍କୁ ନିୟୋଜିତ କରି ଏକ ଜନଗଣନା

କରାଯାଇଥିଲା । ମୋଟ ପ୍ରାୟ 2,60,000 ଝୁମ୍ପୁଡ଼ିରୁ ପ୍ରାୟ 67 ପ୍ରତିଶତ ଝୁମ୍ପୁଡ଼ି ବାସିନ୍ଦା ସେମାନଙ୍କ ପରିବାରର ମୁଖ୍ୟଙ୍କ ଫଟୋ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଥିଲେ, ଯାହା ଆଧାରରେ ଝୁମ୍ପୁଡ଼ିଗୁଡ଼ିକୁ ସଂଖ୍ୟା ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥିଲା ଏବଂ ସେହି ବାସିନ୍ଦାଙ୍କୁ ପରିଚୟ ପତ୍ର ଦିଆଯାଇଥିଲା । ଏହା ନିଷ୍ପତ୍ତି ନିଆଯାଇଥିଲା ଯେ ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜମି ଏକ ସାର୍ବଜନୀନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଆବଶ୍ୟକ ହୋଇନାହିଁ ଦୀର୍ଘ ସମୟ ଧରି ବିଦ୍ୟମାନ ଥିବା ଏବଂ ଉନ୍ନତ ତଥା ବିକଶିତ ହୋଇଥିବା ବସ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ ସାଧାରଣତଃ ଧ୍ୱଂସ କରାଯିବ ନାହିଁ । ଯଦି ଜମିର ସେଭଳି ଆବଶ୍ୟକତା ଥାଏ, ତେବେ ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କ ନୀତି ଥିଲା ବସ୍ତି ବାସିନ୍ଦାଙ୍କୁ ବିକଳ୍ପ ଆବାସ ପ୍ରଦାନ କରିବା, ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଜନଗଣନା କରାଯାଇଥିଲା ଏବଂ ପରିଚୟ ପତ୍ର ରହିଥିଲା । ଏହା ସରକାରଙ୍କ 4 ଫେବୃଆରୀ, 1976 ର ପରିପତ୍ର (ନଂ. SIS 1176/ D. 41) ରେ ଦର୍ଶାଯାଇଛି । ଶ୍ରୀ ଗୋକାକ କହିଛନ୍ତି ଯେ ରାଜ୍ୟ ସରକାର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଷୟ ମଧ୍ୟରେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶନାମା ଜାରି କରିଛନ୍ତି, ଯେ "ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ କିମ୍ବା ରାସ୍ତାରେ ଥିବା କିମ୍ବା ନୂତନ କିମ୍ବା ଆକସ୍ମିକ ଭାବରେ ଅବସ୍ଥିତ ବସ୍ତିକୁ ଛାଡ଼ି ବସ୍ତିକୁ ହଟାଇବା ପାଇଁ ଏପରି ବସ୍ତିକୁ ହଟାଇବା ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ପୁନର୍ବାସ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତାବ ଉପରେ ସରକାରଙ୍କ ଅନୁମୋଦନ ବିନା କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ଗ୍ରହଣ କରାଯିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ।" ଯେହେତୁ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା, ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନ ଯେଉଁଠାରେ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଯାତାୟତ ଅଧିକାର ରହିଛି, ସେଠାରେ ଝୁମ୍ପୁଡ଼ି ନିର୍ମାଣକୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ କରିବା ସରକାରଙ୍କ ନୀତି ନଥିଲା, ତେଣୁ ଏଭଳି ଝୁମ୍ପୁଡ଼ିଗୁଡ଼ିକର କୌଣସି ଗଣନା କରାଯିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନଥିଲା । କିନ୍ତୁ, 1981 ମସିହା ଜୁଲାଇ ମାସର କୌଣସି ଏକ ସମୟରେ, ଯେତେବେଳେ ସରକାରୀ ଅଧିକାରୀମାନେ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ରହୁଥିବା ଲୋକଙ୍କୁ ଉଚ୍ଛେଦ କରିବାର ସମସ୍ୟାର ପରିମାଣ ଜାଣିବା ପାଇଁ ପ୍ରୟାସ କରିଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ଜାଣିବାକୁ ପାଇଥିଲେ ଯେ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ରେ ରହୁଥିବା କିଛି ବ୍ୟକ୍ତି 1976 ମସିହାର ଜନଗଣନା କାର୍ଡ ବହନ କରୁଥିଲେ । ଏହାପରେ ସରକାର ଏପରି ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ରେ ରହୁଥିବା ଲୋକଙ୍କୁ ସ୍ଥାନ ଆବଣ୍ଟନ କରିବାକୁ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେଇଥିଲେ ।

ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ସରକାରଙ୍କ ପ୍ରତି-ସତ୍ୟପାଠର ଉତ୍ତରରେ ସାମ୍ବାଦିକ ଆବେଦନକାରୀ ସୁଶ୍ରୀ ଓଲଗା ଟେଲିସ୍ ଙ୍କ ସତ୍ୟପାଠ ହେଉଛି ଏକମାତ୍ର ଅନ୍ୟ ଲିଖିତ କଥନକୁ ଯାହା ଧ୍ୟାନ ଦେବା ଯୋଗ୍ୟ । ତାଙ୍କ ମତରେ, ଭାରତର ମହାନଗରଗୁଡ଼ିକରେ ଅନାବାସିକ ବସତିଗୁଡ଼ିକର ଉତ୍ଥାନ ଏବଂ ଅଭିବୃଦ୍ଧିର ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କାରଣ ହେଉଛି, ଅଧିକାଂଶ ସହରର ବିକାଶ ଏବଂ ମୁଖ୍ୟ ଯୋଜନାକୁ ପାଳନ କରାଯାଇନାହିଁ । ସହରାଞ୍ଚଳ ଯୋଜନା ମାନକ ଅନୁଯାୟୀ ବମ୍ବେ ମହାନଗର ଅଞ୍ଚଳରେ ଜନସଂଖ୍ୟାର ଘନତ୍ୱ ଅଧିକ ନୁହେଁ । ଏକ ଯୋଜନାବଦ୍ଧ ଢଙ୍ଗରେ ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ଜନସଂଖ୍ୟା

ସମାନ ଭାବରେ ବଣ୍ଟନ ହୋଇନଥିବାରୁ ଅସୁବିଧା ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ । ସହରର ମଧ୍ୟଭାଗରେ ବାଣିଜ୍ୟିକ ପରିସର, କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପ ଏବଂ ମନୋରଞ୍ଜନ ଗୃହଗୁଡ଼ିକର ନୂତନ ନିର୍ମାଣକୁ ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ସରକାର ଆଇନ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଅନୁମତି ଦେଇଛନ୍ତି ଏବଂ ଏପରିକି ଆବାସିକ ପରିସରକୁ ବାଣିଜ୍ୟିକ ପରିସରରେ ପରିଣତ କରିବାକୁ ଅନୁମତି ଦିଆଯାଇଛି । ଏହା ସହିତ ରାଜ୍ୟ ସରକାର ଏହାର ମୁଖ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟକୁ ସହରର ଉତ୍ତର ଅଞ୍ଚଳକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତର କରିନଥିବାରୁ ସେହି ଅଞ୍ଚଳରେ ନିଯୁକ୍ତି ସୁଯୋଗର ଉପଲବ୍ଧତା ହେତୁ ଦକ୍ଷିଣ ଅଞ୍ଚଳରେ ଜନସଂଖ୍ୟା କେନ୍ଦ୍ରୀଭୂତ ହୋଇଛି । ଯଦି ଆର୍ଥିକ ଏବଂ ଅବକାଶ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପକୁ ବିକେନ୍ଦ୍ରୀକରଣ କରାନଯାଏ, ତେବେ ବେଆଇନ ଅଧିକୃତ କଲୋନୀଗୁଡ଼ିକର ଅଭିବୃଦ୍ଧିରୁ ଉପୁଜିଥିବା ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ଖୋଜିବା ଅସମ୍ଭବ ହେବ । ଏପରିକି ଯଦି ଜବରଦଖଲକାରୀମାନଙ୍କୁ ଉଚ୍ଛେଦ କରାଯାଏ, ସେମାନେ ସହରକୁ ଫେରିଆସନ୍ତି କାରଣ, ସେଠାରେ ଚାକିରି ସୁଯୋଗ ଉପଲବ୍ଧ । ତଥାକଥିତ 1976 ଜନଗଣନା ଆଧାରରେ ବିସ୍ଥାପିତ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା -ବାସିନ୍ଦାଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥିବା ବିକଳ୍ପ ଜାଗା ସେମାନଙ୍କ ପୁନର୍ବାସ ପାଇଁ ଏକ ଫଳପ୍ରଦ ମାଧ୍ୟମ ନୁହେଁ କାରଣ, ସେହି ସ୍ଥାନଗୁଡ଼ିକ ମଲାଡ୍ ରେଳ ଷ୍ଟେସନରୁ ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ, ଯେଉଁଥିରେ ଖର୍ଚ୍ଚ ଏବଂ ସମୟ ଜଡ଼ିତ, ଯାହା ସେମାନଙ୍କ ସାମର୍ଥ୍ୟ ବାହାରେ । ମାଲବାଣୀରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଏବଂ ଡାକ୍ତରଖାନା ଭଳି କୌଣସି ସୁବିଧା ଉପଲବ୍ଧ ନାହିଁ, ଯାହା ସେମାନଙ୍କୁ ସହରର କବଳକୁ ଫେରାଇ ଆଣିଥାଏ । 'ନ୍ୟାସନାଲ ସେଣ୍ଟର ଅଫ୍ ପରଫର୍ମିଂ ଆର୍ଟସ' କୁ ନରିମାନ ପଏଣ୍ଟ, ବ୍ୟାକବେ ରିକ୍ଲେମେସନରେ ଏକ ଅଡିଟୋରିୟମ୍ ନିର୍ମାଣ କରିବାକୁ ଦିଆଯାଇଥିବା ଅନୁମତି ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ସରକାରଙ୍କ ଅଦୂରଦୃଷ୍ଟି, ଆତ୍ମଘାତୀ ଏବଂ ଭେଦଭାବପୂର୍ଣ୍ଣ ନୀତିର ଏକ 'ଠୋସ୍' ଉଦାହରଣ ଭାବରେ ଦର୍ଶାଯାଇଛି । ଏହା ସତେ ଯେପରି ସହରର ମଧ୍ୟଭାଗରେ ବ୍ୟବସାୟ ଏବଂ ମନୋରଞ୍ଜନ ଗୃହ ନିର୍ମାଣ ପାଇଁ ସମୁଦ୍ରକୁ ପୁନରୁଦ୍ଧାର କରାଯାଇଛି, ଯାହା ନିଯୁକ୍ତି ସୁଯୋଗ ସୃଷ୍ଟି କରେ, ଯେଉଁଠାରେ ଗୃହହୀନମାନେ ଭିଡ଼ କରନ୍ତି । ସେମାନେ ସେଠାରେ କାମ କରନ୍ତି ଏବଂ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ରୁହନ୍ତି । ଅଭିଯୋଗ ହେଉଛି, ଏହି ଅସନ୍ତୁଳନ କାରଣରୁ ସହରର ଉତ୍ତର ପ୍ରାନ୍ତରେ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ନିଯୁକ୍ତି ଉପଲବ୍ଧ ନାହିଁ । ବସ୍ତିରେ ଜୀବନଧାରଣ ସ୍ଥିତିରେ ଉନ୍ନତି ଏବଂ ଚାକିରି ସୁଯୋଗର ଆଞ୍ଚଳିକ ବଣ୍ଟନ ହେଉଛି ସହରର କେନ୍ଦ୍ରରେ ଜନସଂଖ୍ୟାର ଭିଡ଼ରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇଁ ଏକମାତ୍ର ସାଧନଯୋଗ୍ୟ ପ୍ରତିକାର । ଫ୍ଲୋର ସ୍ପେସ୍ ଇଣ୍ଡେକ୍ସରେ 1.33ରୁ ଅଧିକ ବୃଦ୍ଧି ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ମଞ୍ଜୁର ହେବା କାରଣରୁ ସହରର କେନ୍ଦ୍ରରେ ଜନସଂଖ୍ୟା ଅଧିକ କେନ୍ଦ୍ରୀଭୂତ ହୋଇଛି ।

ଆବାସ କ୍ଷେତ୍ରରେ, ସୁଶ୍ରୀ ଟେଲିସ୍ ଙ୍କ ସତ୍ୟପାଠ ଅନୁଯାୟୀ, ସରକାର ଏଥି ପାଇଁ ଉପଲବ୍ଧ ଆର୍ଥିକ ଏବଂ ସମ୍ବଳର ସର୍ବୋତ୍ତମ ବ୍ୟବହାର କରିନାହାଁନ୍ତି । ଆବାସ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଚାହିଦା ଏବଂ ଯୋଗାଣ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ବ୍ୟାପକ ବ୍ୟବଧାନ ରହିଛି, ଯାହା 1971-81 ଦଶନ୍ଧିରେ ପଇଁଚାଳିଶ ହଜାର ୟୁନିଟ୍ ପାଖାପାଖି ଥିଲା ।ଯଦି ଆବାସ ପାଇଁ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବାକୁ ହୁଏ, ତେବେ ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କୁ ଷଷ୍ଠ ଯୋଜନା ଅବଧିରେ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଶହ ଶହ କୋଟି ଟଙ୍କା ସଂଗ୍ରହ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସହରାଞ୍ଚଳ ଜମି ସୀମା ଅଧିନିୟମ ଏହାର ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହାସଲ କରିନାହିଁ କିମ୍ବା ଏହାକୁ ସଠିକ୍ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରାଯାଇ ନାହିଁ । ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କ ନିଯୁକ୍ତି ଯୋଜନାଗୁଡ଼ିକ ସମୁଦ୍ରକୁ ଶଙ୍ଖେ ଭଳି ଏବଂ ଗ୍ରାମୀଣ କ୍ଷେତ୍ରରେ ନିଯୁକ୍ତି ସୁଯୋଗ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ କୌଣସି ପଦକ୍ଷେପ ନିଆଯାଉନାହିଁ । ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ, ଶିକ୍ଷା, ପରିବହନ ଏବଂ ଯୋଗାଯୋଗର ଅବହେଳା ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳର ଲୋକମାନଙ୍କୁ କେବଳ ଜୀବିକା ଅନ୍ୱେଷଣରେ ନୁହେଁ, ବରଂ ଜୀବନର ମୌଳିକ ସୁବିଧା ଅନ୍ୱେଷଣରେ ସହରକୁ ନେଇଯାଏ । ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ବାସିନ୍ଦାଙ୍କ ଅପରାଧିକ ପ୍ରବୃତ୍ତି ସମ୍ପର୍କରେ ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କ ଅଭିଯୋଗକୁ ଜବାବ-ସତ୍ୟପାଠରେ ଦୃଢ ଭାବରେ ଅସ୍ୱୀକାର କରାଯାଇଛି ଏବଂ ଏହା ଅନେକ ବିଶେଷଜ୍ଞଙ୍କ ଅଧ୍ୟୟନର ବିପରୀତ ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ଶେଷରେ, ଏହା କୁହାଯାଇଛି ଯେ ମହାନଗରଗୁଡ଼ିକର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ହାରକୁ ପଶ୍ଚାତ ଗତି କରାଇବା ଷଷ୍ଠ ଯୋଜନାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନୁହେଁ । ପୂର୍ବ ଯୋଜନା (1978-83) ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଛି ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନର ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେଉଛି ଯୋଜନାବଦ୍ଧ ଢଙ୍ଗରେ ବୃହତ ମହାନଗରଗୁଡ଼ିକର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବା । ସତ୍ୟପାଠରେ ଦାବି କରାଯାଇଛି ଯେ ବମ୍ବେ ମହାନଗର ଅଞ୍ଚଳରେ 20 ନିୟୁତ ଜନସଂଖ୍ୟାକୁ ଧାରଣ କରିବା ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ଜମି ରହିଛି, ଯାହା 2000 ମସିହା ସୁଦ୍ଧା ପହଞ୍ଚିବ ବୋଲି ଆଶା କରାଯାଉଛି ।

ଶ୍ରୀମତୀ ଇନ୍ଦିରା ଜୟସିଂହ, ଶ୍ରୀ ଭି. ଏମ୍. ତାରକୁଣ୍ଡେ ଏବଂ ଶ୍ରୀ ରାମ ଜେଠମଲାନୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଆମ ସମ୍ମୁଖରେ ଆଗତ ଯୁକ୍ତିଗୁଡ଼ିକ ବ୍ୟାପକ ପରିସରକୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରେ କିନ୍ତୁ ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ମାମଲାର ମୁଖ୍ୟ ଗୁରୁତ୍ୱ ହେଉଛି ଯେ ଜଣେ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ବାସିନ୍ଦା କିମ୍ବା ବସ୍ତି ବାସିନ୍ଦାଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ବାସସ୍ଥାନରୁ ଉଚ୍ଛେଦ କରିବା ତାଙ୍କ ଜୀବିକା ଅଧିକାରରୁ ବଞ୍ଚିତ କରିବା ହେବ, ଯାହା ସମ୍ବିଧାନର ଧାରା 21 ଦ୍ୱାରା ନିର୍ଭରତା ଦିଆଯାଇଥିବା ଅଧିକାରରେ ବୁଝାଯାଏ ଯେ ଆଇନ ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥାପିତ ପ୍ରକ୍ରିୟା ବ୍ୟତୀତ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ତାଙ୍କ ଜୀବନରୁ ବଞ୍ଚିତ ହେବେ ନାହିଁ । ଅନୁଚ୍ଛେଦ 21 ରେ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସ୍ୱାଧୀନତା ନିଶ୍ଚିତତାର ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠୁନାହିଁ ଏବଂ ଆମ ସମ୍ମୁଖରେ ଉଠାଯାଇ ନାହିଁ । ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ଓକିଲ ଯୁକ୍ତି କରିଥିଲେ ଯେ 'ଜୀବନର ଅଧିକାର'ର ବିଷୟବସ୍ତୁ, ଏକ

କଲ୍ୟାଣକାରୀ ରାଷ୍ଟ୍ରରେ ସମ୍ପତ୍ତିର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ, ସମ୍ପତ୍ତି ସାଧାରଣ କଲ୍ୟାଣରେ ସହାୟକ ହେବା ଉଚିତ ବୋଲି ସାମ୍ବିଧାନିକ ଆଦେଶର ପରିସର ଏବଂ ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ, ଅନୁଚ୍ଛେଦ 19 (1) (e) ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦିଆଯାଇଥିବା ଭାରତର ଯେକୌଣସି ଭାଗରେ ବାସ କରିବା ଏବଂ ବସତି ସ୍ଥାପନ କରିବାର ଅଧିକାର ଏବଂ ଅନୁଚ୍ଛେଦ 19 (1) (g) ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦିଆଯାଇଥିବା କୌଣସି ବୃତ୍ତି, ବାଣିଜ୍ୟ କିମ୍ବା ବ୍ୟବସାୟ ଚଳାଇବାର ଅଧିକାର, ଗୋଟିଏ ପଟେ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ରହୁଥିବା ଏବଂ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ପଥଚାରୀଙ୍କ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତାମୂଳକ ଦାବି ଏବଂ ଆଇନ ସମ୍ମୁଖରେ ସମାନତା ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବାର ବୃହତ ପ୍ରଶ୍ନ ଆଦିକୁ ନ୍ୟାୟାଳୟ ଏହି ଆବେଦନ ଗୁଡିକରେ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା ଉଚିତ୍ । ଏହା ଯୁକ୍ତି କରାଯାଏ ଯେ ସେହି ଆଇନକୁ ରଦ୍ଦ କରି, ଯାହା ଅସମାନତା ଏବଂ ସାମାଜିକ ଅସନ୍ତୁଳନକୁ ସ୍ଥାୟୀ କରେ, ତାହାକୁ ହ୍ରାସ କରିବା ନ୍ୟାୟାଳୟର ଦାୟିତ୍ୱ ଅଟେ । ବମ୍ବେ ମହାନଗର ନିଗମ ଅଧିନିୟମ, 1888 ବିରୁଦ୍ଧରେ ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ଏକ ଅଭିଯୋଗ ହେଉଛି ଯେ ଏହା ଏକ ଶତାବ୍ଦୀ-ପୁରୁଣା ପୁରାତନ ଆଇନ ପ୍ରଣୟନ ଯାହା ଏକ ଯୁଗରେ ପାରିତ ହୋଇଥିଲା ଯେତେବେଳେ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ବାସିନ୍ଦା ଏବଂ ବସ୍ତି ବାସିନ୍ଦା ବିଦ୍ୟମାନ ନଥିଲେ ଏବଂ ଏକ ଜନମଙ୍ଗଳକାରୀ ରାଷ୍ଟ୍ରର ଆଧୁନିକ ଧାରଣାର ଚେତନା ଔପନିବେଶିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାପକଙ୍କ ମନରେ ଉପସ୍ଥିତ ନଥିଲା । ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ଅନୁଯାୟୀ, ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ଜଡିତ ଏବଂ ତଥାପି ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ସ୍ୱାଧୀନ, ଏକ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ସମାଜରେ ମୂଲ୍ୟବୋଧର ଗୁଣ ସ୍ଥିର କରିବାରେ ନ୍ୟାୟାଳୟର ଭୂମିକା ଉପରେ ପ୍ରଶ୍ନ ।

ଅନୁଚ୍ଛେଦ 21ର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଉପରେ ଯେଉଁ ତର୍କ ରହିଛି, ତାହାକୁ ବିସ୍ତାରିତ ଭାବେ କୁହାଯାଇଛି ଯେ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ଏବଂ ବସ୍ତି ବାସିନ୍ଦାଙ୍କୁ ଉଚ୍ଛେଦ କରିବା ଦ୍ୱାରା, ନିଷ୍ଠୁର ଭାବରେ, ସେମାନଙ୍କ ନିଯୁକ୍ତି, ଜୀବିକା ଏବଂ ତେଣୁ ଜୀବନର ଅଧିକାରରୁ ସେମାନେ ବଞ୍ଚିତ ହେବେ । ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଆମର ଧ୍ୟାନ **ବକ୍ସେ ବନାମ ବୋର୍ଡ ଅଫ୍ ରିଜେଣ୍ଟସ୍,** 347 M.D. 442 (1954) ରେ ନ୍ୟାୟମୂର୍ତ୍ତି ଡଗ୍ଲସ୍ ଙ୍କ ରାୟର ଏକ ଉଦ୍ଧୃତାଂଶ ପ୍ରତି ଆକର୍ଷିତ ହୋଇଛି, ଯେଉଁଥିରେ ମାନ୍ୟବର ନ୍ୟାୟମୂର୍ତ୍ତି କହିଛନ୍ତି:

> "କାମ କରିବାର ଅଧିକାରକୁ ମୁଁ ମଣିଷର ସବୁଠାରୁ ମୂଲ୍ୟବାନ ସ୍ୱାଧୀନତା ବୋଲି ବିବେଚନା କରିଛି । ପ୍ରକୃତରେ ମଣିଷର କାମ କରିବାର ସେତିକି ଅଧିକାର ଅଛି ଯେତିକି ତାକୁ ବଞ୍ଚିବାକୁ ହେବ, ସ୍ୱାଧୀନ ହେବାକୁ ହେବ ଏବଂ ସମ୍ପତ୍ତିର ମାଲିକ

ହେବାକୁ ହେବ । କାମ କରିବାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଖାଇବା ଏବଂ ଏହାର ଅର୍ଥ ବଞ୍ଚିବା ମଧ୍ୟ ।"

ବଞ୍ଚିବାର ଅଧିକାର ଏବଂ କାମ କରିବାର ଅଧିକାର ସମନ୍ୱିତ ଏବଂ ପରସ୍ପର ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ ଏବଂ ତେଣୁ, ଯଦି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ବସ୍ତିରୁ କିମ୍ବା ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ଉଚ୍ଛେଦ ହେବା କାରଣରୁ ତାଙ୍କ ଜୀବିକାରୁ ବଞ୍ଚିତ ହୁଅନ୍ତି, ତେବେ ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଅଧିକାର ବିପଦରେ ପଡ଼ିଥାଏ । ଏହା ନିବେଦନ କରାଯାଇଛି ଯେ ଯେଉଁ ଆର୍ଥିକ ବାଧ୍ୟବାଧକତା ଅଧୀନରେ ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ବସ୍ତିରେ କିମ୍ବା ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ରହିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୁଅନ୍ତି, ତାହା ସେମାନଙ୍କ ବୃତ୍ତିକୁ ଏକ ମୌଳିକ ଅଧିକାରର ଚରିତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରେ ।

ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏହା ମଧ୍ୟ ନିବେଦନ କରାଯାଇଛି ଯେ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ରହୁଥିବା ଲୋକଙ୍କୁ "ଅନୁପ୍ରବେଶକାରୀ" ଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ କରିବା ସାମ୍ବିଧାନିକ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣୀୟ ନୁହେଁ କାରଣ, ସେମାନଙ୍କର ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ଦଖଲ ଆର୍ଥିକ ବାଧ୍ୟବାଧକତାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥାଏ । ନାଗରିକମାନଙ୍କୁ ଜୀବନର ଆବଶ୍ୟକତାଗୁଡିକ ପ୍ରଦାନ କରିବା ରାଷ୍ଟ୍ରର ଦାୟିତ୍ୱ ଏବଂ ଉପଯୁକ୍ତ କ୍ଷେତ୍ରରେ, ଜୀବନର ଅଧିକାରକୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ଏବଂ ସୁରକ୍ଷା ଦେବା ପାଇଁ ସକାରାତ୍ମକ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ଦ୍ୱାରା ରାଜ୍ୟକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଜାରି କରିବାର କ୍ଷମତା ନ୍ୟାୟାଳୟର ରହିଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ପରିସ୍ଥିତି ହେଉଛି ଏକ ସଙ୍କଟ କାଳ, ଯାହା ବଞ୍ଚିବା ଏବଂ ଜୀବିକା ପାଇଁ ସାର୍ବଜନୀନ ସମ୍ପତ୍ତିର ବ୍ୟବହାରକୁ ବାଧ୍ୟ କରେ । ସାମାଜିକ ପ୍ରତିବଦ୍ଧତା ହେଉଛି ଆମ ସମ୍ବିଧାନର ସାରାଂଶ ଯାହା କେଉଁ ପରିସ୍ଥିତିରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ଉପଭୋଗ କରିବାକୁ ପଡିବ ଏବଂ ନ୍ୟାୟ ପରିଚାଳନା କରିବାକୁ ପଡିବ ତାହା ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରେ । ତେଣୁ, ନିର୍ଦ୍ଦେଶାତ୍ମକ ନୀତି, ଯାହା ଦେଶର ଶାସନରେ ମୌଳିକ, ସାମ୍ବିଧାନିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ପାଇଁ ଏକ ଆଲୋକବର୍ତ୍ତିକା ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଉଚିତ୍ । ଏହି ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ, ଏହା ନିବେଦନ କରାଯାଇଛି, ରାଜ୍ୟ ସରକାର ଏବଂ ବମ୍ବେ ମହାନଗର ନିଗମର ବିବାଦୀୟ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ସମ୍ବିଧାନର ଅନୁଚ୍ଛେଦ 19 (1) (e), 19 (1) (g) ଏବଂ 21 ରେ ଥିବା ବ୍ୟବସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକର ଉଲ୍ଲଂଘନ କରୁଛି । ରାଜ୍ୟର ଆର୍ଥିକ ସମ୍ବଳର ଅଭାବ ନାଗରିକଙ୍କ ମୌଳିକ ଅଧିକାରକୁ ପରାସ୍ତ କରିବାର କୌଣସି ବାହାନା ନୁହେଁ ।

ଏହି ତର୍କର ସମର୍ଥନରେ, ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ଭରଶୀଳତା ରଖାଯାଏ ଯାହା 'ବାସ୍ତବ ପ୍ରସଙ୍ଗ' ଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ । ଜାନୁଆରୀ 1982ରେ ଭାରତ ସରକାରଙ୍କ ଯୋଜନା ଆୟୋଗଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶିତ 'ଦ ରିପୋର୍ଟ ଅଫ୍ ଦ ଏକ୍ସପର୍ଟ ଗ୍ରୁପ୍ ଅଫ୍ ପ୍ରୋଗ୍ରାମ୍ସ୍ ଫର୍ ଦ

ଏଲିଭିଏସନ୍ ଅଫ୍ ପଭର୍ଟି" ଭାରତରେ ଦାରିଦ୍ର୍ୟର ମାତ୍ରା ଅଧିକ ଥିବା ଦର୍ଶାଇଛି ବୋଲି ଏହା ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳତା ରଖାଯାଇଛି । ସେହି ରିପୋର୍ଟ ଦର୍ଶାଏ ଯେ 1977-78 ରେ, ଜନସଂଖ୍ୟାର 48 ପ୍ରତିଶତ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ସୀମାରେଖା ତଳେ ରହୁଥିଲେ, ଯାହାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ସୀମାରେଖା ତଳେ ରହୁଥିବା 303 ନିୟୁତ ଜନସଂଖ୍ୟା ମଧ୍ୟରୁ 252 ନିୟୁତ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳର ଥିଲେ । 1979-80 ରେ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳର ଆଉ 8 ନିୟୁତ ଲୋକ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ସୀମାରେଖା ତଳେ ରହୁଥିବା ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥିଲା । ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ସରକାରଙ୍କ ଏକ ପ୍ରକାଶନ "ବଜେଟ୍ ଏବଂ ନୂତନ 20 ସୂତ୍ରୀ ସାମାଜିକ-ଅର୍ଥନୈତିକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ" ଆକଳନ କରିଛି ଯେ ମହାରାଷ୍ଟ୍ରର ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରାୟ 45 ଲକ୍ଷ ପରିବାର ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ସୀମାରେଖା ତଳେ ରହୁଛନ୍ତି । ଅନ୍ୟ 40 ପ୍ରତିଶତ ସେହି ଅଞ୍ଚଳର ପରିଧିରେ ଥିଲା । ଭୂମିହୀନ ଶ୍ରମିକ, ନାମମାତ୍ର ଚାଷୀ, ମେଷପାଳକ, ଶାରୀରିକ ବିକଳାଙ୍ଗ ବ୍ୟକ୍ତି ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ କ୍ରମାଗତ ଗ୍ରାମୀଣ ଦାରିଦ୍ର୍ୟର ଏକ ପ୍ରମୁଖ କାରଣ ହେଉଛି ଅଧିକାଂଶ ଗ୍ରାମୀଣ ଜନସଂଖ୍ୟା ପାଇଁ ଉପଲବ୍ଧ ଉତ୍ପାଦନର ଅତ୍ୟନ୍ତ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ଆଧାର । ଜଣେ କୃଷକର ହାରାହାରି କୃଷି ଜମି ହେଉଛି 0.4 ହେକ୍ଟର, ଯାହା ବଞ୍ଚିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ପୂରଣ କରିବାରେ ସକ୍ଷମ କରିବା ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ । ଭୂମିହୀନ ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କର କୌଣସି ସମ୍ବଳ ଆଧାର ନାହିଁ ଏବଂ ସେମାନେ ଦାରିଦ୍ର୍ୟର ବୃହତ ଅଂଶ ଗଠନ କରନ୍ତି । ଆର୍ଥିକ ଚାପ ଏବଂ ନିଯୁକ୍ତି ସୁଯୋଗର ଅଭାବ ହେତୁ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳର ଲୋକମାନେ ନିଯୁକ୍ତି ସନ୍ଧାନରେ ସହରାଞ୍ଚଳକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତର କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଉଛନ୍ତି । ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶିତ 'ମହାରାଷ୍ଟ୍ରର ଅର୍ଥନୈତିକ ସର୍ବେକ୍ଷଣ' ଦର୍ଶାଏ ଯେ ବମ୍ବେ, ପୁଣେ ଏବଂ ଥାନେ ସହରରେ ଅଧିକାଂଶ ସାର୍ବଜନୀନ ପୁଞ୍ଜି ବିନିଯୋଗ କରାଯାଇଥିଲା, ଯାହା ସେହି ସହରଗୁଡ଼ିକରେ ବୁଭୁକ୍ଷୁ ଗ୍ରାମୀଣ ଜନସଂଖ୍ୟାକୁ ଆକର୍ଷିତ କରି ନିଯୁକ୍ତି ସୁଯୋଗ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା । 1976 ମସିହାରେ ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କରାଯାଇଥିବା ବସ୍ତି ଜନଗଣନା ଦର୍ଶାଉଛି ଯେ ବସ୍ତି ବାସିନ୍ଦାଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ 79 ପ୍ରତିଶତ ସ୍ୱଳ୍ପ ଆୟ ବର୍ଗର ଥିଲେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ମାସିକ ଆୟ Rs.600 ରୁ କମ୍ ଥିଲା । ଟାଟା ଇନଷ୍ଟିଚ୍ୟୁଟ୍ ଅଫ୍ ସୋସିଆଲ୍ ସାଇନ୍ସେସ୍ ର ପି. ରାମଚନ୍ଦ୍ରନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କରାଯାଇଥିବା ଅଧ୍ୟୟନରୁ ଜଣାପଡ଼ିଛି ଯେ 1972 ମସିହାରେ 91 ପ୍ରତିଶତ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ବାସିନ୍ଦାଙ୍କର ମାସିକ ଆୟ Rs.200 ରୁ କମ୍ ଥିଲା । ବମ୍ବେରେ ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାରର ଆଶ୍ରୟ ପାଇବାର ଖର୍ଚ୍ଚ ଜଣେ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ବାସିନ୍ଦାଙ୍କ କ୍ଷମତା ବାହାରେ । ମହାରାଷ୍ଟ୍ରର ପ୍ରମୁଖ ସାର୍ବଜନୀନ ଆବାସ କ୍ଷେତ୍ର ଯଥା ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ଆବାସ ଏବଂ କ୍ଷେତ୍ର ବିକାଶ ସଂସ୍ଥା (MHADA) ଏବଂ ମହାରାଷ୍ଟ୍ରର ସହର ଏବଂ ଶିଳ୍ପାଞ୍ଚଳ ବିକାଶ ନିଗମ ଲିମିଟେଡ୍ (CIDCO) ବାର୍ଷିକ 60,000 ୟୁନିଟ୍ ଆବଶ୍ୟକତା ତୁଳନାରେ ଯଥାକ୍ରମେ ମାତ୍ର 3000 ଏବଂ 1000 ୟୁନିଟ୍ ନିର୍ମାଣ କରିବାରେ ସକ୍ଷମ ହୋଇଛନ୍ତି । ଯାହା

ହେଉନା କାହିଁକି, ଏହି ସାର୍ବଜନୀନ କ୍ଷେତ୍ରର ସଂସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ଯୋଗାଇ ଦିଆଯାଉଥିବା ଆବାସ ଖର୍ଚ୍ଚ ବସ୍ତିବାସିନ୍ଦା ଏବଂ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ରହୁଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କ ସାମର୍ଥ୍ୟ ବାହାରେ । ସହରାଞ୍ଚଳ ଜମି (ସର୍ବୋଚ୍ଚ ସୀମା ଏବଂ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ) ଅଧିନିୟମ, 1975 ଅନୁଯାୟୀ, ଘରୋଇ ଜମି ମାଲିକ ଏବଂ ଧାରକମାନଙ୍କୁ ସମାଜର ଆର୍ଥିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦୁର୍ବଳ ବର୍ଗଙ୍କୁ ପ୍ରତି ବର୍ଗଫୁଟ ପିଛା Rs.90 ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ମୂଲ୍ୟରେ ଆବାସ ପ୍ରଦାନ କରିବାର ସୁବିଧା ଦିଆଯାଇଛି, ଯାହା ମଧ୍ୟ ବସ୍ତି ଏବଂ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା-ବାସିନ୍ଦାଙ୍କ ସାମର୍ଥ୍ୟ ବାହାରେ । ବମ୍ବେରେ ଘରଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରଚଳିତ ବଜାର ମୂଲ୍ୟ ବମ୍ବେ ବାହାରେ ପ୍ରତି ବର୍ଗଫୁଟରେ Rs.150 ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ସହରର ମଧ୍ୟଭାଗରେ ପ୍ରତି ବର୍ଗଫୁଟରେ Rs.2000 ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ହୋଇଥାଏ ।

ଗୃହହୀନ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ଆବଣ୍ଟନ ପାଇଁ ଖାଲି ଜମିର ଅନୁପଲବ୍ଧତା ବିଷୟରେ ଆବେଦନକାରୀମାନେ ଉତ୍ତରଦାତାମାନଙ୍କ ଯୁକ୍ତିକୁ ବିରୋଧ କରନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ କହିବା ଅନୁଯାୟୀ, ବମ୍ବେରେ ପ୍ରାୟ 20,000 ହେକ୍ଟର ଜମି ଖାଲି ପଡ଼ିଛି । ସହରାଞ୍ଚଳ ଜମି (ସର୍ବୋଚ୍ଚ ସୀମା ଏବଂ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ) ଅଧିନିୟମ, 1975 ଏହାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ହାସଲ କରିବାକୁ ବିଫଳ ହୋଇଛି, ଯାହା ବମ୍ବେରେ 5 ପ୍ରତିଶତ ଜମିଧାରୀଙ୍କ ପାଖରେ 55 ପ୍ରତିଶତ ଜମି ରହିଥିବା ତଥ୍ୟରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଥାଏ । ଯଦିଓ ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅନୁମୋଦିତ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ସୀମାଠାରୁ ଅଧିକ ଅଧିଗ୍ରହଣ ପାଇଁ 2952.83 ହେକ୍ଟର ସହରାଞ୍ଚଳ ଜମି ଉପଲବ୍ଧ ଅଛି, ତଥାପି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ଅତିରିକ୍ତ ଜମିର କେବଳ 41.51% ଅଧିଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଛି । ତେଣୁ, ବମ୍ବେରେ ବାସହୀନ ଲୋକ ରହିବାର କାରଣ ଏହା ନୁହେଁ ଯେ ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ କୌଣସି ଜମି ନାହିଁ ଯେଉଁଥିରେ ଘର ନିର୍ମାଣ କରାଯାଇପାରିବ, ବରଂ ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କ ଯୋଜନା ନୀତି ବିପୁଳ ପରିମାଣର ଜମି ଖାଲି ପଡ଼ିଥିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ଉଚ୍ଚ ଘନତ୍ୱ ଅଞ୍ଚଳକୁ ବିକଶିତ କରିବାକୁ ଅନୁମତି ଦେଇଥାଏ । ବମ୍ବେର ମୋଟ ଜନସଂଖ୍ୟାର 50 ପ୍ରତିଶତ ଥିବା ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ରହୁଥିବା ଲୋକ ଏବଂ ବସ୍ତିବାସୀମାନେ ସହରର ଆବାସିକ ଜମିର ମାତ୍ର 25 ପ୍ରତିଶତ ଅଧିକାର କରିଛନ୍ତି । ଏହି ପରିସ୍ଥିତିରେ ହିଁ କେବଳ ଅସ୍ତିତ୍ୱର ଆବଶ୍ୟକତା ହେତୁ ଆବେଦନକାରୀମାନେ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ଏବଂ ବସ୍ତି ଦଖଲ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୁଅନ୍ତି । ସେମାନେ ବମ୍ବେରେ ରୁହନ୍ତି କାରଣ ସେମାନେ ବମ୍ବେରେ ନିଯୁକ୍ତ ଏବଂ ସେମାନେ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ରୁହନ୍ତି କାରଣ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସ୍ଥାନ ନାହିଁ ଯେଉଁଠାରେ ସେମାନେ ରହିପାରିବେ । ଏହା ହେଉଛି ବାସ୍ତବ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଯେଉଁଥିରେ ଆବେଦନକାରୀମାନେ ସମ୍ବିଧାନର ଅନୁଚ୍ଛେଦ 19 (1) (e) ଏବଂ (g) ଏବଂ ଅନୁଚ୍ଛେଦ 21 ଅନୁଯାୟୀ ଅଧିକାର ଦାବି କରନ୍ତି ।

ଆବେଦନକାରୀମାନେ ବମ୍ବେ ମହାନଗର ନିଗମ ଅଧିନିୟମର ଧାରା 312 ଏବଂ 313 ସହିତ ଧାରା 314 ର କ୍ଷମତାକୁ ଆପତ୍ତି କରିଛନ୍ତି, ଯାହା ମହାନଗର ଆୟୁକ୍ତଙ୍କୁ ବିନା ସୂଚନାରେ, କୌଣସି ରାସ୍ତାରେ କିମ୍ବା ରାସ୍ତା ଉପରେ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିବା କୌଣସି ବସ୍ତୁ କିମ୍ବା ସଂରଚନା କିମ୍ବା ସଂଲଗ୍ନ ଉପକରଣ ଅପସାରଣ କରିବାକୁ କ୍ଷମତା ଦେଇଥାଏ । ଏହା ଯୁକ୍ତି କରାଯାଇଛି ଯେ, ପ୍ରଥମତଃ, ଧାରା 314 ଏକ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ମଧ୍ୟ ଏକ ବାସଗୃହ ଭାଙ୍ଗିବା ପାଇଁ ପ୍ରାଧିକୃତ କରେ ନାହିଁ ଏବଂ ଦ୍ୱିତୀୟତଃ, ଏକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଯାହା ବିନା ସୂଚନାରେ ଏକ ବାସଗୃହ ଭାଙ୍ଗିବା ପାଇଁ ଅନୁମତି ଦିଏ ତାହା ଉଚିତପୂର୍ଣ୍ଣ, ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ କିମ୍ବା ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ନୁହେଁ । ଏପରି ବ୍ୟବସ୍ଥା ଆୟୁକ୍ତଙ୍କୁ ମନମୁଖୀ ଏବଂ ଅନିୟନ୍ତ୍ରିତ କ୍ଷମତା ନ୍ୟସ୍ତ କରିଥାଏ । ଏହା ସମାନତାର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତିକୁ ମଧ୍ୟ ବିପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ କରେ କାରଣ, ଏହା ଗୋଟିଏ ପଟେ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ବାସିନ୍ଦା ଏବଂ ଅନ୍ୟ ପଟେ ପଥଚାରୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ଅନ୍ୟାୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଭେଦଭାବ ସୃଷ୍ଟି କରେ । ଯଦି ପାଦଚଲା ଯାତ୍ରୀମାନେ ରାସ୍ତା ଦେଇ ଯିବାଆସିବା କରିବା ପାଇଁ ଏହି ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ବ୍ୟବହାର କରିବାର ଅଧିକାର ରହିଛି, ତେବେ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ବାସିନ୍ଦା ମଧ୍ୟ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ବ୍ୟବହାର କରି ବାସ କରିବାର ଅଧିକାର ରହିଛି । ଏଭଳି ତର୍କ ଜାରି ରହେ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ, ଏହା ତର୍କ କରାଯାଇଛି ଯେ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା-ବାସିନ୍ଦାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ବ୍ୟବହାର ଉପରେ ଉତ୍ତରଦାତାମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଲାଗୁ କରାଯାଇଥିବା ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ନୁହେଁ । ଯେଉଁ ରାଜ୍ୟ ଏକ ସମାଜବାଦୀ ସମାଜ ଗଠନ କରିବା ଲାଗି ନିଜର ସାମ୍ବିଧାନିକ ଦାୟିତ୍ୱ ନିର୍ବାହ କରିବାରେ ବିଫଳ ହୋଇଛି, ସେହି ରାଜ୍ୟର ବସ୍ତିବାସିନ୍ଦା ଏବଂ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ରହୁଥିବା ବାସିନ୍ଦାଙ୍କୁ, ଯେଉଁମାନେ ସହରର ଜନସଂଖ୍ୟାର ଅଧା, ଉଚ୍ଛେଦ କରିବାର କୌଣସି ଅଧିକାର ନାହିଁ । ତେଣୁ ବି. ଏମ୍. ସି. ଅଧିନିୟମର ଧାରା 312, 313 ଏବଂ 314କୁ ଅନାବଶ୍ୟକ ମନେକରିବା ଉଚିତ କିମ୍ବା ହଟାଇଦେବା ଉଚିତ୍ ।

ଉତ୍ତରଦାତାଙ୍କ ତରଫରୁ ହାଜର ହୋଇଥିବା ବିଦ୍ୱାନ ଆଟର୍ଣ୍ଣି ଜେନେରାଲ ଶ୍ରୀ କେ. କେ. ସିଂଘଭି ଏବଂ ଶ୍ରୀ ଶଙ୍କରନାରାୟଣନଙ୍କ ଅନୁଯାୟୀ, ସର୍ବସାଧାରଣ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା, ସାର୍ବଜନୀନ ରାସ୍ତା କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଅବୈଧ ଭାବେ ରହିବା ପାଇଁ କିମ୍ବା ବାସଗୃହ ନିର୍ମାଣ କରିବା ପାଇଁ କାହାର ମୌଳିକ ଅଧିକାର ନାହିଁ । ସମ୍ବିଧାନର ଅନୁଚ୍ଛେଦ 19 (1) (e) ଦ୍ୱାରା ଭାରତର କୌଣସି ଭାଗରେ ବାସ କରିବା ଏବଂ ବସତି ସ୍ଥାପନ କରିବାର ଅଧିକାରକୁ ସାର୍ବଜନୀନ ସମ୍ପତ୍ତି ଉପରେ ଜବରଦଖଲ ଏବଂ ଅନଧିକାର ପ୍ରବେଶ ପାଇଁ ଅନୁମତି ପ୍ରଦାନ କରିଛି ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । ବି. ଏମ୍. ସି. ଅଧିନିୟମର ଧାରା 3 (w) ଏବଂ (x) "ଷ୍ଟ୍ରିଟ୍"

ଏବଂ "ପବ୍ଲିକ୍ ଷ୍ଟ୍ରିଟ୍" କୁ ଏକ ରାଜପଥ, ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା କିମ୍ବା ଏକ ଯାତାୟାତ ପଥ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିବାକୁ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରେ, ଯେଉଁଥିରେ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଗମନ କିମ୍ବା ପ୍ରବେଶ କରିବାର ଅଧିକାର ଅଛି । ଅଧିନିୟମର ଧାରା 289 (1) ଅନୁଯାୟୀ, ସମସ୍ତ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ଏବଂ ସର୍ବସାଧାରଣ ରାସ୍ତା ନିଗମରେ ନିହିତ ଏବଂ ଆୟୁକ୍ତଙ୍କ ନିୟନ୍ତ୍ରଣରେ ଥାଏ । ଅନୁଚ୍ଛେଦ 21 ଅନୁଯାୟୀ, ବସ୍ତିବାସିନ୍ଦା ଏବଂ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ରହୁଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସର୍ବସାଧାରଣ ସ୍ଥାନରୁ ଉଚ୍ଛେଦ କରିବାରେ ଏହାର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କିମ୍ବା ପରୋକ୍ଷ ଭାବେ ଜୀବନରୁ ବଞ୍ଚିତ ହେବା ସହିତ କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ । ବି. ଏମ୍. ସି. ଅଧିନିୟମର ଧାରା 314 ଅନୁଯାୟୀ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା, ସାର୍ବଜନୀନ ରାସ୍ତା ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସାର୍ବଜନୀନ ସ୍ଥାନରେ ଥିବା ଅବରୋଧକୁ ହଟାଇବା ପୌର ନିଗମର ଦାୟିତ୍ୱ ଅଟେ । ସ୍ଥାୟୀ କିମ୍ବା ଅର୍ଦ୍ଧ-ସ୍ଥାୟୀ ଭିତ୍ତିରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା କିମ୍ବା ସାର୍ବଜନୀନ ସ୍ଥାନ ଦଖଲ କରିବାକୁ ଅନୁମତି ଦେବାର କ୍ଷମତା ମଧ୍ୟ ନିଗମ ପାଖରେ ନାହିଁ । ଆବେଦନକାରୀମାନେ କେବଳ ବି. ଏମ୍. ସି. ଅଧିନିୟମର ବ୍ୟବସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକୁ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ କରିନାହାଁନ୍ତି, ବରଂ ସେମାନେ ବମ୍ବେ ପୋଲିସ୍ ଅଧିନିୟମର ଧାରା 111 ଏବଂ 115କୁ ମଧ୍ୟ ଉଲ୍ଲଂଘନ କରିଛନ୍ତି । ଏହି ଧାରାଗୁଡ଼ିକ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ରାସ୍ତା କିମ୍ବା ସାର୍ବଜନୀନ ସ୍ଥାନର ବ୍ୟବହାରରେ ବାଧା ଦେବା କିମ୍ବା କୌଣସି ଉପଦ୍ରବ କରିବା ପାଇଁ ବାରଣ କରିଥାଏ । ପୋଲିସ୍ ଅଧିନିୟମର ଧାରା 117 ଏହି ଧାରାଗୁଡ଼ିକର ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ ପାଇଁ ଦଣ୍ଡ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରେ ।

ଆମେ ପ୍ରଥମେ ବମ୍ବେ ମହାନଗର ନିଗମ ତରଫରୁ ହାଜର ହୋଇଥିବା ଶ୍ରୀ କେ. କେ. ସିଂଭିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଉଠାଯାଇଥିବା ପ୍ରାଥମିକ ଆପତ୍ତି ଉପରେ ବିବେଚନା କରିବୁ, ଯେ ଆବେଦନକାରୀମାନେ ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦାବି କରାଯାଇଥିବା ମୌଳିକ ଅଧିକାର ହେତୁ ସେମାନଙ୍କ ଝୁମ୍ପୁଡ଼ି ଭଙ୍ଗାଯାଇପାରିବନାହିଁ ବୋଲି ଯୁକ୍ତି କରିବାରୁ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇଛନ୍ତି । ଏହା ଜଣାପଡ଼େ ଯେ ଏକ ଆଜ୍ଞାଦେଶ ଆବେଦନ ସଂଖ୍ୟା 986/1981 ବମ୍ବେ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କର ମୂଳ ଆବେଦନରେ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ବାସିନ୍ଦାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ତରଫରୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଜ୍ଞାଦେଶ ଆବେଦନ ସମୂହରେ ଦାବି କରାଯାଇଥିବା ଭଳି ପ୍ରତିକାର ଦାବି କରି ଦାୟର କରାଯାଇଥିଲା । ବିଦ୍ୱାନ ଏକକ ନ୍ୟାୟମୂର୍ତ୍ତି ଉତ୍ତରଦାତାମାନଙ୍କୁ ଝୁମ୍ପୁଡ଼ି ଭାଙ୍ଗିବା ଏବଂ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ରହୁଥିବା ଲୋକଙ୍କୁ ଉଚ୍ଛେଦ କରିବା ଉପରେ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ଲଗାଇ ଏକ ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀକାଳୀନ ନିଷିଦ୍ଧାଦେଶ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । 27 ଜୁଲାଇ,1981 ରେ ଯେତେବେଳେ ଏହି ଆବେଦନ ଶୁଣାଣି ପାଇଁ ଆସିଲା, ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ଓକିଲ ଅଦାଲତଙ୍କ ଏକ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତରରେ ଏକ ବିବୃତି ଦେଇଥିଲେ ଯେ ପାଦଚଲା ପଥ କିମ୍ବା ସର୍ବସାଧାରଣ ରାସ୍ତାରେ ବାସଗୃହ ସ୍ଥାପନ କରିବା ପାଇଁ କୌଣସି ମୌଳିକ

ଅଧିକାର ଦାବି କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । ଏହି ବିବୃତି ଉପରେ, ଉତ୍ତରଦାତାମାନେ 23 ଜୁଲାଇ, 1981 ପୂର୍ବରୁ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା କିମ୍ବା ସାର୍ବଜନୀନ ରାସ୍ତାରେ ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିବା ଆବାସ ଗୁଡିକୁ 15 ଅକ୍ଟୋବର, 1981 ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନଭାଙ୍ଗିବା ପାଇଁ ରାଜି ହୋଇଥିଲେ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଷୟ ମଧ୍ୟରେ, 15 ଅକ୍ଟୋବର, 1981 ରେ କିମ୍ବା ପୂର୍ବରୁ ଝୁମ୍ପୁଡ଼ି ଖାଲି କରିବାକୁ ଏବଂ ସରକାରୀ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କୁ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଭାଙ୍ଗିବାରେ ବାଧା ନଦେବାକୁ ରାଜି ହୋଇ ଆବେଦନକାରୀମାନେ 4 ଅଗଷ୍ଟ, 1981 ରେ ଏକ ଲିଖିତ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇଥିଲେ । ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ରାଜ୍ୟ ତରଫରୁ ହାଜର ହୋଇଥିବା ଓକିଲ ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କ ତରଫରୁ ଏକ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇ ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଉପରେ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ ଯେ, 15 ଅକ୍ଟୋବର,1981 ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ବାସିନ୍ଦାଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ବିରୁଦ୍ଧରେ ସହରରୁ ବାହାର କରାଯିବ ନାହିଁ । ଏହି ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଆଧାରରେ ମାନ୍ୟବର ନ୍ୟାୟମୂର୍ତ୍ତି ଆଉ କୌଣସି ଆଦେଶ ନଦେଇ ଆଜ୍ଞାଦେଶ ଆବେଦନକୁ ଫଇସଲା କରିଥିଲେ । ବମ୍ବେ ମହାନଗର ନିଗମର ଯୁକ୍ତି ହେଉଛି ଯେ ଯେହେତୁ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ରହୁଥିବା ଲୋକମାନେ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କଠାରେ ସ୍ୱୀକାର କରିଥିଲେ ଯେ ସେମାନେ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ କିମ୍ବା ସର୍ବସାଧାରଣ ରାସ୍ତାରେ ଝୁମ୍ପୁଡ଼ି ରଖିବା ପାଇଁ କୌଣସି ମୌଳିକ ଅଧିକାର ଦାବି କରିନାହାଁନ୍ତି ଏବଂ ଯେହେତୁ ସେମାନେ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କୁ ଏକ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇଥିଲେ ଯେ ସେମାନେ 15 ଅକ୍ଟୋବର, 1981 ପରେ ଝୁମ୍ପୁଡ଼ି ଭାଙ୍ଗିବାରେ ବାଧା ଦେବେ ନାହିଁ, ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟରେ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ ଝୁମ୍ପୁଡ଼ିଗୁଡ଼ିକୁ ସେମାନଙ୍କ ଜୀବିକା ଅଧିକାର ହେତୁ ଭଙ୍ଗାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ ବୋଲି ଯୁକ୍ତି କରିବାକୁ ବାରଣ କରାଯାଇଛି, ଯାହା ସମ୍ବିଧାନର ଅନୁଚ୍ଛେଦ 21 ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦିଆଯାଇଥିବା ଜୀବନର ମୌଳିକ ଅଧିକାର ମଧ୍ୟରେ ବୁଝାଯାଏ ।

ଏହି ଯୁକ୍ତିକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ଯେ ଆବେଦନକାରୀମାନେ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ କିମ୍ବା ସର୍ବସାଧାରଣ ରାସ୍ତାର କିଛି ଅଂଶରେ ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ ଝୁମ୍ପୁଡ଼ି ଭାଙ୍ଗିବା ଉପରେ ପ୍ରତିରକ୍ଷାତ୍ମକ ଭାବରେ ସେମାନଙ୍କର ମୌଳିକ ଅଧିକାର ସ୍ଥାପନରୁ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇଛନ୍ତି । ସମ୍ବିଧାନ ବିରୁଦ୍ଧରେ କୌଣସି ବିବନ୍ଧନ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ସମ୍ବିଧାନ କେବଳ ଦେଶର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଆଇନ ନୁହେଁ, ବରଂ ଏହା ସମସ୍ତ ଆଇନର ଉତ୍ସ ଏବଂ ଆଧାର । ଏହାର ବ୍ୟବସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକ ଲୋକହିତରେ ପରିକଳ୍ପନା କରାଯାଇଛି ଏବଂ ଏକ ସାର୍ବଜନୀନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପୂରଣ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କରାଯାଇଛି । ବିବନ୍ଧନର ମତବାଦ ଏହି ନୀତି ଉପରେ ଆଧାରିତ ଯେ କହିବା ଏବଂ କରିବାରେ ସ୍ଥିରତା ମାନବ ବ୍ୟାପାରକୁ ନିଶ୍ଚିତତା ଏବଂ ସଚ୍ଚୋଟତା ପ୍ରଦାନ କରେ । ଯଦି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି

ଅନ୍ୟଜଣଙ୍କୁ ବିବରଣ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି, ଯାହାଙ୍କ ବିଶ୍ୱାସ ଉପରେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜଣକ ନିଜର ହାନି କରନ୍ତି, ତେବେ ପୂର୍ବ ଜଣଙ୍କ ତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କରାଯାଇଥିବା ବିବରଣରୁ ପଛଘୁଞ୍ଚା ଦେଇପାରିବେ ନାହିଁ। ତାଙ୍କୁ ଏହା ଉତ୍ତମ ରୂପେ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ମୌଳିକ ଅଧିକାରର ଦାବି କିମ୍ବା ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ଅଭିବେଦନରେ ଏହି ନୀତି ପ୍ରୟୋଗ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସ୍ୱାଧୀନତା ଅଧିକାରର ଅଭାବ ତାଙ୍କ ଅଟକକୁ ସମ୍ବିଧାନର ଅନୁଚ୍ଛେଦ 22 ର ସର୍ତ୍ତାବଳୀ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯଥାର୍ଥ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରିପାରିବ ବୋଲି ଏକ ରିହାତିଠାରୁ ସେ ବାକ୍ ଏବଂ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିର ସ୍ୱାଧୀନତାର ଅଧିକାର କିମ୍ବା ଭାରତର ସମଗ୍ର ଅଞ୍ଚଳରେ ମୁକ୍ତ ଭାବରେ ବୁଲିବାର ଅଧିକାରକୁ ଧାରଣ କରନ୍ତିନାହିଁ ଏବଂ ପ୍ରୟୋଗ କରିବେ ନାହିଁ ବୋଲି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କରାଯାଇଥିବା ଛାଡ ତାଙ୍କୁ ସେହି ସାମ୍ବିଧାନିକ ଅଧିକାରରୁ ବଞ୍ଚିତ କରିପାରିବ ନାହିଁ । ମୌଳିକ ଅଧିକାରଗୁଡିକ ନିଃସନ୍ଦେହରେ ସମ୍ବିଧାନ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଛି ଯାହା ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦାବି ଏବଂ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାକୁ ପଡିବ, ଯଦି ସେହି ଅଧିକାରଗୁଡିକ ଉଲ୍ଲଂଘନ କରାଯାଏ । କିନ୍ତୁ, ମୌଳିକ ଅଧିକାର ପ୍ରଦାନ ଦ୍ୱାରା ସମ୍ବିଧାନ ଯେଉଁ ମହତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହାସଲ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଛି ତାହା କେବଳ ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କୁ ଉପକୃତ କରିବା ନୁହେଁ ବରଂ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ବୃହତ୍ତର ସ୍ୱାର୍ଥକୁ ସୁରକ୍ଷିତ କରିବା । ସମ୍ବିଧାନର ମୁଖବନ୍ଧରେ କୁହାଯାଇଛି ଯେ ଭାରତ ଏକ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ଗଣରାଜ୍ୟ । ପ୍ରସ୍ତାବନାମାର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ପୂରଣ କରିବା ପାଇଁ ସମ୍ବିଧାନ ଦ୍ୱାରା ମୌଳିକ ଅଧିକାର ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଛି, କେତେକ, ଯେପରିକି ଅନୁଚ୍ଛେଦ 15, 16, 19, 21 ଏବଂ 29 ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦତ୍ତ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ନାଗରିକଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଛି ଏବଂ କେତେକ, ଯେପରିକି ସମ୍ବିଧାନର ଅନୁଚ୍ଛେଦ 14, 21, 22 ଏବଂ 25 ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦତ୍ତ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ନାଗରିକ ଏବଂ ଅଣ-ନାଗରିକଙ୍କୁ ସମାନ ଭାବରେ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଛି । ସମ୍ବିଧାନ ଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କୁ ଦିଆଯାଇଥିବା ସ୍ୱାଧୀନତାକୁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବିନିମୟ କରିପାରିବେ ନାହିଁ । ଆଇନର ତ୍ରୁଟି ଅନୁଯାୟୀ ହେଉ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟଥା, ସେ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମୌଳିକ ଅଧିକାରର ଅଧିକାରୀ ନୁହଁନ୍ତି କିମ୍ବା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବେ ନାହିଁ ବୋଲି ଏକ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନରେ ତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦିଆଯାଇଥିବା ଏକ ରିହାତି, ସେହି କିମ୍ବା ପରବର୍ତ୍ତୀ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନରେ ତାଙ୍କ ବିରୋଧରେ ଏକ ବିବନ୍ଧନ ସୃଷ୍ଟି କରିପାରିବ ନାହିଁ । ଯଦି ଏପରି ରିହାତି ଲାଗୁ କରାଯାଏ, ତେବେ ଏହା ସମ୍ବିଧାନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ବିଫଳ କରିବ । ଯଦି ବିବନ୍ଧନର ତର୍କ ବୈଧ ହୁଏ, ତେବେ ଏକ ସର୍ବଶକ୍ତିମାନ ରାଷ୍ଟ୍ର ସହଜରେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ, ତୁରନ୍ତ ଲାଭର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇ ନିଜର ମୂଲ୍ୟବାନ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସ୍ୱାଧୀନତା ପରିତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ପ୍ରଲୋଭିତ କରିପାରେ । ତେଣୁ, ଆବେଦନକାରୀମାନେ ବମ୍ବେ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟରେ ସ୍ୱୀକାର କରିଥିଲେ ଯେ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ରେ

ଝୁମ୍ପୁଡ଼ି ନିର୍ମାଣ କରିବାର ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି ମୌଳିକ ଅଧିକାର ନାହିଁ ଏବଂ ଅକ୍ଟୋବର 15, 1981 ପରେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଭାଙ୍ଗିବା ଉପରେ ସେମାନେ ଆପତ୍ତି କରିବେ ନାହିଁ, ଏହି ତଥ୍ୟ ସତ୍ତ୍ୱେ ସେମାନେ ଦାବି କରିବାକୁ ହକଦାର ଯେ ସରକାରୀ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ତରଫରୁ ଏପରି କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କ ମୌଳିକ ଅଧିକାରର ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ ହେବ । ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦାବି କରାଯାଇଥିବା ଅଧିକାରର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ଏବଂ ପରିସର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ତର୍କ କେତେ ଦୂର ସୁପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ତାହା ଅନ୍ୟ ଏକ ବିଷୟ । କିନ୍ତୁ, ରିହାତି ସତ୍ତ୍ୱେ ତର୍କକୁ ଯାଞ୍ଚ କରିବାକୁ ପଡିବ ।

ବିବନ୍ଧନର କଥନ, ଛାଡ଼ର ଅନୁରୋଧ ସହିତ ଘନିଷ୍ଠ ଭାବରେ ଜଡିତ, ଉଭୟଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଦୈନନ୍ଦିନ କାରବାରରେ ଯଥାର୍ଥତା ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବା । **ବଶେଶର ନାଥ ବନାମ ଦିଲ୍ଲୀ ଆୟକର ଆୟୁକ୍ତ** [1959] Supp. 1 S.C.R. 528 ରେ ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କର ଏକ ସାମ୍ବିଧାନିକ ବିଚାରପୀଠ ସମ୍ବିଧାନ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦତ୍ତ ମୌଳିକ ଅଧିକାରକୁ ଛାଡ଼ କରାଯାଇପାରିବ କି ନାହିଁ, ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ ଉପରେ ବିଚାର କରିଥିଲେ ।ବିଚାରପୀଠର ଦୁଇ ଜଣ ସଦସ୍ୟ (ମୁଖ୍ୟ ନ୍ୟାୟାଧୀଶ ଦାସ ଏବଂ ନ୍ୟାୟମୂର୍ତ୍ତି କପୁର) ରାୟ ଦେଇଥିଲେ ଯେ ସମ୍ବିଧାନର ଅନୁଚ୍ଛେଦ 14ରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ମୌଳିକ ଅଧିକାରକୁ ଛାଡ଼ କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ଦୁଇ ଜଣ (ଏନ୍.ଏଚ୍. ଭଗୱତୀ ଏବଂ ସୁବ୍ବା ରାଓ, ନ୍ୟାୟମୂର୍ତ୍ତି ଦ୍ୱୟ) ମତବ୍ୟକ୍ତ କରିଥିଲେ ଯେ କେବଳ ଅନୁଚ୍ଛେଦ 14 ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦତ୍ତ ଅଧିକାରକୁ ଛାଡ଼ କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ, ବରଂ ସମ୍ବିଧାନର ତୃତୀୟ ଭାଗ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦିଆଯାଇଥିବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ମୌଳିକ ଅଧିକାରକୁ ମଧ୍ୟ ଛାଡ଼ କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । ମାନ୍ୟବର ନ୍ୟାୟମୂର୍ତ୍ତି ମାନଙ୍କ ଅନୁଯାୟୀ, ସମ୍ବିଧାନ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଲାଭ ପାଇଁ ପ୍ରଣୀତ ମୌଳିକ ଅଧିକାର ଏବଂ ଲୋକହିତ କିମ୍ବା ଜନନୀତି ଆଧାରରେ ପ୍ରଣୀତ ମୌଳିକ ଅଧିକାର ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ପାର୍ଥକ୍ୟ କରେ ନାହିଁ ।

ତେଣୁ, ଆମେ ପ୍ରଥମ ଆପତ୍ତିଟିକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିବା ଉଚିତ ଏବଂ ଗୁଣବତ୍ତା ଆଧାରରେ ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ଯୁକ୍ତିର ବୈଧତା ଉପରେ ବିଚାର କରିବା ଉଚିତ ।

ସମ୍ବିଧାନର ଅନୁଚ୍ଛେଦ 32 ଅନୁଯାୟୀ ଆଜ୍ଞାଦେଶ ଆବେଦନର ମୁକାବିଲା କରିବା ପାଇଁ ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କର ଅଧିକାରିତାର ପରିସରକୁ ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କର ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଖଣ୍ଡପୀଠ ଦ୍ୱାରା **ଶ୍ରୀମତୀ ଉଜ୍ଜମ୍ ବାଇ ବନାମ ଉତ୍ତର ପ୍ରଦେଶ ରାଜ୍ୟ** [1963] 1 S.C.R. 778ରେ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରାଯାଇଛି । ସେହି ନିର୍ଣ୍ଣୟ ଦର୍ଶାଇବ ଯେ, ତିନୋଟି ଶ୍ରେଣୀର ମାମଲାରେ, ମୌଳିକ ଅଧିକାରର ପ୍ରବର୍ତ୍ତନର ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠିବ, ଯଥା: (1) ଯେଉଁଠାରେ ସମ୍ବିଧାନର କ୍ଷମତାତୀତ ଏକ ବିଧାନ ଅଧୀନରେ

କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ; (2) ଯେଉଁଠାରେ ବିଧାନ କ୍ଷମତାଭୁକ୍ତ ଅଛି କିନ୍ତୁ ନିଆଯାଇଥିବା କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ କ୍ଷେତ୍ରାଧିକାର ବାହାରେ ଏବଂ (3) ନ୍ୟାୟିକ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ଜଣେ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ପ୍ରାକୃତିକ ନ୍ୟାୟର ନୀତି ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ କରି ଆଦେଶ ପାରିତ କରନ୍ତି । ଏହି ବର୍ଗଗୁଡ଼ିକ, ଅବଶ୍ୟ, ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନୁହେଁ । **ନରେଶ ଶ୍ରୀଧର ମିରାଜକର ବନାମ ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ରାଜ୍ୟ**, [1966] 3 S.C.R. 744-770 ମାମଲାରେ, ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟର ନଅ ଜଣ ମାନ୍ୟବର ନ୍ୟାୟମୂର୍ତ୍ତିଙ୍କ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଖଣ୍ଡପୀଠ ରାୟ ଦେଇଛନ୍ତି ଯେ, ଯେଉଁଠାରେ ଜଣେ ନାଗରିକଙ୍କ ବିରୋଧରେ ନିଆଯାଇଥିବା କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ପ୍ରକ୍ରିୟାଗତ ଭାବରେ କ୍ଷମତା ବାହାରେ, ବ୍ୟଥିତ ପକ୍ଷ ଅନୁଚ୍ଛେଦ 32 ଅନୁଯାୟୀ ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟକୁ ଯାଇପାରିବେ । ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ଯୁକ୍ତି ହେଉଛି ଯେ ବି. ଏମ୍. ସି. ଅଧିନିୟମର ଧାରା 314 ଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ପ୍ରକ୍ରିୟା ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାରୀ ଏବଂ ଅନ୍ୟାୟପୂର୍ଣ୍ଣ, ଏହା ଅନୁଚ୍ଛେଦ 21 ର ଅର୍ଥ ମଧ୍ୟରେ "ଆଇନ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ପ୍ରକ୍ରିୟା" ନୁହେଁ ଏବଂ ତେଣୁ, ସେହି ପ୍ରକ୍ରିୟା ଅବଲମ୍ବନ କରି ସେମାନଙ୍କୁ ଜୀବନର ମୌଳିକ ଅଧିକାରରୁ ବଞ୍ଚିତ କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । ସମ୍ବିଧାନର ଅନୁଚ୍ଛେଦ 32 ଅନୁଯାୟୀ ଏହି ଆବେଦନଗୁଡ଼ିକ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବେ ଗ୍ରହଣଯୋଗ୍ୟ ।

ଯେପରି ଆମେ ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ମାମଲାର ସାରାଂଶ ଦେବା ସମୟରେ କହିଛୁ, ସେମାନଙ୍କ ତର୍କର ମୁଖ୍ୟ ଆଧାର ହେଉଛି ଯେ ଅନୁଚ୍ଛେଦ 21 ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦତ୍ତ ଜୀବନର ଅଧିକାରରେ ଜୀବିକାର ଅଧିକାର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଏବଂ ଯେହେତୁ, ଯଦି ସେମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କ ବସ୍ତି ଏବଂ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ଘରୁ ଉଚ୍ଛେଦ କରାଯାଏ, ତେବେ ସେମାନେ ଜୀବିକା ନିର୍ବାହରୁ ବଞ୍ଚିତ ହେବେ, ସେମାନଙ୍କ ଉଚ୍ଛେଦ ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନରୁ ବଞ୍ଚିତ ହେବା ସହିତ ସମାନ ଏବଂ ତେଣୁ ଏହା ଅସାମ୍ବିଧାନିକ । ତର୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ, ଆମେ ଏହି ଭିତ୍ତିର ବାସ୍ତବ ସତ୍ୟତାକୁ ଅନୁମାନ କରିବୁ ଯେ ଯଦି ଆବେଦନକାରୀମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କ ଘରୁ ଉଚ୍ଛେଦ କରାଯାଏ, ତେବେ ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କ ଜୀବିକାଠାରୁ ବଞ୍ଚିତ ହେବେ । ସେହି ଅନୁମାନ ଉପରେ, ଆମକୁ ଯେଉଁ ପ୍ରଶ୍ନ ବିଚାର କରିବାକୁ ପଡିବ ତାହା ହେଉଛି ଜୀବନର ଅଧିକାରରେ ଜୀବିକାର ଅଧିକାର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କି? ଆମେ ସେହି ପ୍ରଶ୍ନର କେବଳ ଗୋଟିଏ ଉତ୍ତର ଦେଖୁଛୁ, ଅର୍ଥାତ୍, ଏହା କରେ । ଅନୁଚ୍ଛେଦ 21 ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦତ୍ତ ଜୀବନର ଅଧିକାରର ପ୍ରଭାବ କ୍ଷେତ୍ର ବ୍ୟାପକ ଏବଂ ସୁଦୂରପ୍ରସାରୀ । ଏହାର ଅର୍ଥ କେବଳ ଏହା ନୁହେଁ ଯେ ଆଇନ ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥାପିତ ପ୍ରକ୍ରିୟା ବ୍ୟତୀତ, ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ମୃତ୍ୟୁଦଣ୍ଡ ଲାଗୁ ଏବଂ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବା ଦ୍ୱାରା ଜୀବନ ନିର୍ବାପିତ କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ କିମ୍ବା ନିଆଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । ଏହା ଜୀବନର ଅଧିକାରର କେବଳ ଗୋଟିଏ ଦିଗ । ସେହି ଅଧିକାରର ଏକ ସମାନ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଦିଗ ହେଉଛି ଜୀବିକାର ଅଧିକାର, କାରଣ, କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଜୀବନଧାରଣର ମାଧ୍ୟମ, ଅର୍ଥାତ୍

ଜୀବିକାର ମାଧ୍ୟମ ବିନା ବଞ୍ଚିପାରିବେ ନାହିଁ । ଯଦି ଜୀବିକାର ଅଧିକାରକୁ ଜୀବନର ସାମ୍ବିଧାନିକ ଅଧିକାରର ଏକ ଅଂଶ ଭାବରେ ବିବେଚନା ନ କରାଯାଏ, ତେବେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଅଧିକାରରୁ ବଞ୍ଚିତ କରିବାର ସବୁଠାରୁ ସହଜ ଉପାୟ ହେଉଛି ଅନ୍ତ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କ ଜୀବିକାର ମାଧ୍ୟମରୁ ବଞ୍ଚିତ କରିବା । ଏପରି ବଞ୍ଚିତତା କେବଳ ଜୀବନର ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ବିଷୟବସ୍ତୁ ଏବଂ ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣତାକୁ ଅବମାନନା କରିବ ନାହିଁ, ବରଂ ଏହା ଜୀବନକୁ ଜୀଇଁବା ଅସମ୍ଭବ କରିଦେବ । ତଥାପି, ଯଦି ଜୀବିକାର ଅଧିକାରକୁ ଜୀବନର ଅଧିକାରର ଏକ ଅଂଶ ଭାବରେ ବିବେଚନା କରାଯାଏ ନାହିଁ, ତେବେ ଏପରି ବଞ୍ଚିତତା ଆଇନ ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥାପିତ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଅନୁଯାୟୀ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ନୁହେଁ । ଯାହା ଜୀବନକୁ ବଞ୍ଚିବାଯୋଗ୍ୟ କରେ ତାକୁ ଛାଡିଦିଅନ୍ତୁ, ଯାହା କେବଳ ବଞ୍ଚିବାକୁ ସମ୍ଭବ କରେ, ତାହାକୁ ଜୀବନର ଅଧିକାରର ଏକ ଅବିଚ୍ଛେଦ୍ୟ ଅଙ୍ଗ ଭାବରେ ବିବେଚନା କରାଯିବା ଉଚିତ୍ । ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ଜୀବିକାର ଅଧିକାରରୁ ବଞ୍ଚିତ କରନ୍ତୁ, ତା'ହେଲେ ଆପଣ ତାଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ଜୀବନରୁ ବଞ୍ଚିତ କରିଦେବେ । ବାସ୍ତବରେ, ଏହା ବଡ଼ ସହରକୁ ଗ୍ରାମୀଣ ଜନସଂଖ୍ୟାର ବ୍ୟାପକ ସ୍ଥାନାନ୍ତରଣକୁ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରେ । ଗାଁରେ ଜୀବିକା ନିର୍ବାହର କୌଣସି ମାଧ୍ୟମ ନ ଥିବାରୁ ସେମାନେ ଅନ୍ୟତ୍ର ଚାଲିଯାଆନ୍ତି । ଯେଉଁ ଅଭିପ୍ରେରଣ ଶକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ଲୋକମାନେ ଗାଁରେ ଥିବା ସେମାନଙ୍କ ଚୁଲା ଏବଂ ଘରକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରନ୍ତି, ତାହା ହେଉଛି ବଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ସଂଘର୍ଷ କରିବା, ଅର୍ଥାତ୍ ଜୀବନ ପାଇଁ ସଂଘର୍ଷ କରିବା । ତେଣୁ ଜୀବନ ଏବଂ ଜୀବିକା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସମ୍ପର୍କର ପ୍ରମାଣ ହେଉଛି ଅପ୍ରତିରୋଧ । ବଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଖାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ । କେବଳ ଅଳ୍ପ କିଛି ଲୋକ ବଞ୍ଚିବା ଲାଗି ବିଳାସପୂର୍ଣ୍ଣ ଖାଦ୍ୟ ପାଇଁ ଖର୍ଚ୍ଚ ବହନ କରିପାରିବେ । ସେମାନେ ତାହା କରିପାରିବେ, ଅର୍ଥାତ୍, ଖାଇପାରିବେ, କେବଳ ଯଦି ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଜୀବିକାର ମାଧ୍ୟମ ଥିବ । ତାହା ହେଉଛି ସେହି ପ୍ରସଙ୍ଗ ଯେଉଁଥିରେ ନ୍ୟାୟମୂର୍ତ୍ତି ଡଗ୍ଲସ୍ **ବକ୍ସ୍‌ରେ** ରେ କହିଥିଲେ ଯେ କାମ କରିବାର ଅଧିକାର ହେଉଛି ସବୁଠାରୁ ମୂଲ୍ୟବାନ ସ୍ୱାଧୀନତା କାରଣ ଏହା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ବଞ୍ଚିବାକୁ ସକ୍ଷମ ଏବଂ ସମର୍ଥ କରେ ଏବଂ ଜୀବନର ଅଧିକାର ହେଉଛି ଏକ ମୂଲ୍ୟବାନ ସ୍ୱାଧୀନତା । **ମୁନ୍ ବନାମ ଇଲିନୋଇସ୍,** (1877) 94 U.S.113ରେ ନ୍ୟାୟମୂର୍ତ୍ତି ଫିଲ୍ଡଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଯେପରି ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରାଯାଇଛି, "ଲାଇଫ୍" ର ଅର୍ଥ ହେଉଛି କେବଳ ପଶୁ ଅସ୍ତିତ୍ୱ ଠାରୁ କିଛି ଅଧିକ ଏବଂ ଜୀବନର ବଞ୍ଚିତତା ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ସେହି ସମସ୍ତ ସୀମା ଏବଂ ସାମର୍ଥ୍ୟକୁ ବିସ୍ତାର କରେ ଯାହା ଦ୍ୱାରା ଜୀବନ ଉପଭୋଗ କରାଯାଏ । ଏହି ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ ଦ୍ୱାରା **ଖରକ ସିଂ ବନାମ ୟୁ. ପି. ରାଜ୍ୟ,** [1964] 1 S.C.R. 332 ମାମଲାରେ ଅନୁମୋଦନ ସହିତ ଉଦ୍ଧୃତ ହୋଇଥିଲା ।

ସମ୍ବିଧାନର ଅନୁଚ୍ଛେଦ 39 (a), ଯାହା ଏକ ରାଜ୍ୟ ନୀତି ନିର୍ଦ୍ଦେଶାବଳୀ, ପ୍ରଦାନ କରେ ଯେ ରାଷ୍ଟ୍ର, ବିଶେଷ କରି, ନାଗରିକ, ପୁରୁଷ ଏବଂ ମହିଳାଙ୍କ ସମାନ ଭାବରେ, ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଜୀବିକା ପାଇବାର ଅଧିକାର ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବା ଦିଗରେ ଏହାର ନୀତିକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରିବ । ଅନୁଚ୍ଛେଦ 41, ଯାହା ଅନ୍ୟ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦେଶାତ୍ମକ ନୀତି, ପ୍ରଦାନ କରେ ଯେ ରାଷ୍ଟ୍ର, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଷୟ ମଧ୍ୟରେ, ନିଜର ଆର୍ଥିକ କ୍ଷମତା ଏବଂ ବିକାଶର ସୀମା ମଧ୍ୟରେ ବେକାରୀ ଏବଂ ଅଯୋଗ୍ୟ ଚାହିଦା କ୍ଷେତ୍ରରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ଅଧିକାର ସୁରକ୍ଷିତ କରିବା ପାଇଁ ଫଳପ୍ରଦ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବ । ଅନୁଚ୍ଛେଦ 37 ରେ ବ୍ୟବସ୍ଥା ରହିଛି ଯେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶାତ୍ମକ ନୀତି, ଯଦିଓ କୌଣସି ନ୍ୟାୟାଳୟ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରବର୍ତ୍ତନୀୟ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ, ତଥାପି ଦେଶର ଶାସନନୀତିରେ ମୌଳିକ ଅଟେ । ମୌଳିକ ଅଧିକାରର ଅର୍ଥ ଏବଂ ବିଷୟବସ୍ତୁର ବୁଝିବା ଏବଂ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିବାରେ ଅନୁଚ୍ଛେଦ 39 (a) ଏବଂ 41 ରେ ଥିବା ନୀତିଗୁଡିକୁ ସମାନ ଭାବରେ ମୌଳିକ ଭାବରେ ବିବେଚନା କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଯଦି ନାଗରିକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଜୀବିକା ଏବଂ କାମ କରିବାର ଅଧିକାର ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବା ରାଷ୍ଟ୍ରର ଦାୟିତ୍ୱ ହୋଇଥାଏ, ତେବେ ଜୀବିକାର ଅଧିକାରକୁ ଜୀବନର ଅଧିକାରର ବିଷୟବସ୍ତୁରୁ ବାଦ ଦେବା ହେଉଛି କେବଳ ଏକ ବୃଥା ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ । ରାଷ୍ଟ୍ର, ସକାରାତ୍ମକ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ଦ୍ୱାରା, ନାଗରିକମାନଙ୍କୁ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଜୀବିକା କିମ୍ବା କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ, ଯେକୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି, ଯିଏ ଆଇନ ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥାପିତ ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ ଏବଂ ନିରପେକ୍ଷ ପ୍ରକ୍ରିୟା ବ୍ୟତୀତ ଜୀବିକାର ଅଧିକାରରୁ ବଞ୍ଚିତ, ଅନୁଚ୍ଛେଦ 21 ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦତ୍ତ ଜୀବନର ଅଧିକାରକୁ ଉଲ୍ଲଂଘନ କରୁଥିବା ଭାବରେ ବଞ୍ଚିତତାକୁ ଆପତ୍ତି କରିପାରିବେ ।

ଉତ୍ତରଦାତାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ବିଜ୍ଞ ଓକିଲ ଅନୁଚ୍ଛେଦ 21 ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦିଆଯାଇଥିବା ଜୀବନର ଅଧିକାର ଜୀବିକା ଅଧିକାରକୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରେ ନାହିଁ ବୋଲି ସେମାନଙ୍କର ଯୁକ୍ତି ସମର୍ଥନରେ **ସନ୍ତ ରାମ**, [1960] 3 S.C.R. 499 ମାମଲାରେ ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କର ଏକ ନିର୍ଣ୍ଣୟ ଉପରେ ଦୃଢ଼ ନିର୍ଭରଶୀଳତା ରଖିଥିଲେ । ସର୍ବୋଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ ନିୟମାବଳୀର ନିୟମ 24 ରେଜିଷ୍ଟ୍ରାରଙ୍କୁ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ତାଲିକା ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ କ୍ଷମତା ପ୍ରଦାନ କରେ ଯେଉଁମାନେ ଅଭ୍ୟାସଗତ ଭାବରେ ଦଲାଲ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି । ରେଜିଷ୍ଟ୍ରାର ଆବେଦନକାରୀ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଏକ ସୂଚନା ଜାରି କରି ଦଲାଲ ତାଲିକାରେ ସେମାନଙ୍କ ନାମ କାହିଁକି ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରାଯିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ତାହା ଦର୍ଶାଇବାକୁ କହିଥିଲେ । ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସେହି ସୂଚନାକୁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଷୟ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ଆଧାରରେ ଆପତ୍ତି କରାଯାଇଥିଲା ଯେ ଏହା ସମ୍ବିଧାନର ଅନୁଚ୍ଛେଦ 21ର ଉଲ୍ଲଂଘନ, କାରଣ ଦଲାଲ ତାଲିକାରେ ତାଙ୍କ ନାମ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହେବା ଦ୍ୱାରା ସେ ତାଙ୍କ ଜୀବିକା

ଅଧିକାରରୁ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇଥିଲେ, ଯାହା ଜୀବନର ଅଧିକାର ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ । ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟର ଏକ ସାମ୍ବିଧାନିକ ବିଚାରପୀଠ ରାୟ ଦେଇଥିଲେ ଯେ ଅନୁଚ୍ଛେଦ 21ର ଭାଷାକୁ ଏହି ତର୍କର ସହାୟତା ପାଇଁ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ ଯେ ଅନୁଚ୍ଛେଦ 21ରେ 'ଜୀବନ' ଶବ୍ଦଟି 'ଜୀବିକା' କୁ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରେ । ଏହି ନିର୍ଣ୍ଣୟ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅଟେ, କାରଣ ସମ୍ବିଧାନ ଅନୁଯାୟୀ, କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଲୁଣ୍ଠନ, ଜୁଆ ଖେଳିବା କିମ୍ବା ବେଶ୍ୟାବୃତ୍ତିର ଲାଭରେ ବଞ୍ଚିବା ଭଳି ଏକ ଘୃଣ୍ୟ ବୃତ୍ତି କିମ୍ବା ଏକ ଘୃଣ୍ୟ ବାଣିଜ୍ୟ କିମ୍ବା ବ୍ୟବସାୟ ଦ୍ୱାରା ଜୀବିକାର ଅଧିକାର ଦାବି କରିପାରିବେ ନାହିଁ । ଆମ ସମ୍ମୁଖରେ ଆବେଦନକାରୀମାନେ ବେଆଇନ, ଅନୈତିକ କିମ୍ବା ଲୋକହିତ ବିରୋଧୀ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଜାରି ରଖିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ କିମ୍ବା ବସ୍ତିରେ ରହିବାର ଅଧିକାର ଦାବି କରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅନେକ ନମ୍ର କିନ୍ତୁ ସମ୍ମାନଜନକ ବୃତ୍ତି ଅନୁସରଣ କରନ୍ତି ।

ବାସ୍ତବ ପରିସ୍ଥିତି ଉପରେ ବିଚାର କଲେ, ଏହା କହିବା କେତେ ଦୂର ସତ୍ୟ ଯେ ଯଦି ଆବେଦନକାରୀମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କ ବସ୍ତି ଏବଂ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ଥିବା ଘରୁ ବାହାର କରିଦିଆଯାଏ, ତେବେ ସେମାନେ ଜୀବିକା ନିର୍ବାହରୁ ବଞ୍ଚିତ ହେବେ? ପରିସ୍ଥିତିର ସ୍ୱଭାବରେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଆବେଦନକାରୀ ସମ୍ପର୍କରେ ଏହି ବିଷୟ ଉପରେ ବିଶ୍ୱସନୀୟ ତଥ୍ୟ ଏକତ୍ର କରିବା ଅସମ୍ଭବ ଏବଂ, ସେହି ରୂପରେ ଆମକୁ କିଛି ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇ ନାହିଁ । ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା କିମ୍ବା ବସ୍ତିରୁ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଉଚ୍ଛେଦ କରିବା ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ ଭାବରେ ତାଙ୍କ ଜୀବିକା ସାଧନରୁ ବଞ୍ଚିତ କରିବ, ଏହା ଏକ ପ୍ରସ୍ତାବ ଯାହା ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ମାମଲାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବାର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ଏହା ଏକ ଅନୁମାନ ଯାହା ଗ୍ରହଣୀୟ ତଥ୍ୟରୁ ନିଆଯାଇପାରିବ । ସାଧାରଣ ସାର୍ବଜନୀନ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରସଙ୍ଗ, ଯାହା ସମାଜର ବୃହତ ବର୍ଗର ଜୀବନକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରେ, ଏକ ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ ସଂକଳ୍ପକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରେ ଯଦି ସେମାନଙ୍କର ବିଚାର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସହ ଜଡିତ ପ୍ରମାଣ ମଧ୍ୟରେ ସୀମିତ । ଏହିପରି ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନରେ, ଏପରି କୌଣସି ପ୍ରତୀକାତ୍ମକ ନମୁନା ନାହିଁ ଯାହା ଜୀବନର ଭୟଙ୍କର ବାସ୍ତବତାର ଏକ ପ୍ରକୃତ ଚିତ୍ରକୁ ପ୍ରଭାବୀ ଢଙ୍ଗରେ ଉପସ୍ଥାପନ କରିପାରିବ । ଆମ ସମ୍ମୁଖରେ ଥିବା ଆଜ୍ଞାଦେଶ ଆବେଦନ ଗୁଡିକ ନିଃସନ୍ଦେହରେ ଆବାସ ଗୃହ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଏକ ପ୍ରଶ୍ନକୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରେ, କିନ୍ତୁ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଜଣେ ଘରୋଇ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ ଜଣଙ୍କ ବିରୋଧରେ ଏକ ଘର ଦଖଲ ପାଇଁ ମକଦ୍ଦମା ସହିତ ତୁଳନା କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ପ୍ରକାରର ଏକ ମାମଲାରେ, କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନର କାରଣ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା ଏବଂ ଦାବି କରିବାକୁ ଯଥାର୍ଥ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରମାଣ ଦେବାକୁ ପଡିବ । ଆମ ସମ୍ମୁଖରେ ଥିବା ମାମଲା ଭଳି ଏକ ବିଷୟରେ, ଯେଉଁଥିରେ

ସହରର ଅଧା ଜନସଂଖ୍ୟାର ଭବିଷ୍ୟତ ବିପଦରେ ରହିଛି, ଅଦାଲତ ସରକାରୀ ଏବଂ ଅଣ-ସରକାରୀ ସଂସ୍ଥା ଦ୍ୱାରା ସଂକଳିତ ପ୍ରାମାଣିକ ଅଭିଜ୍ଞତାଗତ ତଥ୍ୟ ସହିତ ପରାମର୍ଶ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ସେହି ପ୍ରକ୍ରିୟା ଦ୍ୱାରା ହିଁ ସମସ୍ୟାର ମୂଳରେ ପହଞ୍ଚାଯାଇପାରିବ ଏବଂ ଏକ ସନ୍ତୋଷଜନକ ସମାଧାନ ମିଳିପାରିବ । ଏହି ଆଧାରରେ ଆବେଦନଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିବା ଆମ ପକ୍ଷରେ ଅବାସ୍ତବ ହେବ ଯେ ଆବେଦନକାରୀମାନେ ପ୍ରମାଣ ଉପସ୍ଥାପନ କରିନାହାଁନ୍ତି ଯେ ଯଦି ସେମାନଙ୍କୁ ବସ୍ତି ଏବଂ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରୁ ଉଚ୍ଛେଦ କରାଯାଏ ତେବେ ସେମାନେ ବେକାର ହୋଇଯିବେ । ସାଧାରଣ ଜ୍ଞାନ, ଯାହା ଜୀବନର ଅଭିଜ୍ଞତାର ଏକ ଗୁଚ୍ଛ, ମାମଲବାଜ୍ ମକଦ୍ଦମାକାରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଉପସ୍ଥାପିତ ବିରୋଧୀ ତଥ୍ୟ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ନିର୍ଭରଯୋଗ୍ୟ ।

ବିଭିନ୍ନ ବିଶେଷଜ୍ଞଙ୍କ ଅଧ୍ୟୟନରୁ ଏହା ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଛି, ଯେଉଁ ବିଷୟରେ ଆମେ ଯୁକ୍ତି ଉପସ୍ଥାପନ କରିବା ସମୟରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛୁ ଯେ, ବମ୍ବେ ଭଳି ବଡ଼ ବଡ଼ ମହାନଗରରେ ଅନାବାସିକ ବସତିଗୁଡ଼ିକର ଉତ୍ଥାନ ଏବଂ ଅଭିବୃଦ୍ଧିର ଏକ ପ୍ରମୁଖ କାରଣ ହେଉଛି ନିଯୁକ୍ତି ସୁଯୋଗର ଉପଲବ୍ଧତା, ଯାହାର ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳରେ ଅଭାବ ରହିଛି । ନିର୍ବିବାଦିତ ତଥ୍ୟ ଯେ ଉଚ୍ଛେଦ ପରେ ମଧ୍ୟ, ବେଆଇନ ଅଧିକାର କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ସହରକୁ ଫେରନ୍ତି ଯାହା ସେହି ସ୍ଥିତିର ପ୍ରମାଣ ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ । ଯୋଜନା ଆୟୋଗଙ୍କ ପ୍ରକାଶନ, 'ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଦୂରୀକରଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ପାଇଁ ବିଶେଷଜ୍ଞ ଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କ ରିପୋର୍ଟ' (1982) ଦର୍ଶାଏ ଯେ ଭାରତର ଜନସଂଖ୍ୟାର ଅଧା ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ସୀମାରେଖା ତଳେ ରୁହନ୍ତି, ଯାହାର ଏକ ବଡ଼ ଅଂଶ ଗ୍ରାମରେ ରୁହନ୍ତି । ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ସରକାରଙ୍କ ଏକ ପ୍ରକାଶନ, 'ବଜେଟ୍ ଏବଂ ନୂତନ 20 ସୂତ୍ରୀ ସାମାଜିକ-ଅର୍ଥନୈତିକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ' ଦର୍ଶାଏ ଯେ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରାୟ 45 ଲକ୍ଷ ପରିବାର ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ସୀମାରେଖା ତଳେ ରହୁଛନ୍ତି ଏବଂ ଜଣେ କୃଷକଙ୍କ ହାରାହାରି କୃଷି ଜମି, ଯାହା 0.4 ହେକ୍ଟର, ତାଙ୍କୁ ଏବଂ ତାଙ୍କ ତୁଳନାତ୍ମକ ବୃହତ ପରିବାରକୁ ବଜାୟ ରଖିବା ପାଇଁ କ୍ୱଚିତ୍ ଯଥେଷ୍ଟ ହୁଏ । ଭୂମିହୀନ ଶ୍ରମିକମାନେ, ଯେଉଁମାନେ କି ଗାଁର ଜନସଂଖ୍ୟାର ଏକ ବଡ଼ ଅଂଶ, ଦାରିଦ୍ର୍ୟର କଷାଘାତରେ ଗଭୀର ଭାବେ ବୁଡି ରହିଛନ୍ତି । ଏହି ଆର୍ଥିକ ଚାପ କାରଣରୁ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳର ଲୋକମାନେ ନିଯୁକ୍ତି ଅନ୍ୱେଷଣରେ ସହରାଞ୍ଚଳକୁ ପଳାୟନ କରିବାକୁ ବାଧ ହେଉଛନ୍ତି । ଧନୀ ଏବଂ ମଧ୍ୟମ ବର୍ଗ ଧନୀମାନେ ଘରୋଇ ସେବକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସମାନ ଭାବରେ ଆଗ୍ରହୀ । ଶିଳ୍ପ ଏବଂ ବ୍ୟବସାୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ କୁଶଳୀ ଶ୍ରମିକଙ୍କୁ ଉଚିତ ମଜୁରୀ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି, ଯାହା ଜଣେ ଗ୍ରାମବାସୀ ସମୟକ୍ରମେ ପାଲଟିଥାଏ । କାମ ପାଇବା ପରେ, ଯଦିଓ ଏହାର ଅର୍ଥ ପାତ୍ର ଏବଂ ରାନ୍ଧିବା ଉପକରଣ ଗୁଡିକୁ ଧୋଇବା ହୋଇଥାଏ, ତଥାପି ପ୍ରବାସୀମାନେ ବଡ଼ ସହରରେ ରହିଯାଆନ୍ତି । ଯଦି ତାଙ୍କୁ ବାହାର କରିଦିଆଯାଏ, ତେବେ ସେ ଅନ୍ୟ ଏକ କାମ ଅନ୍ୱେଷଣରେ

ଫେରନ୍ତି । ସାର୍ବଜନୀନ କ୍ଷେତ୍ରର ଗୃହ ନିର୍ମାଣର ମୂଲ୍ୟ ତାଙ୍କ ସାମାନ୍ୟ ସାମର୍ଥ୍ୟ ବାହାରେ ଏବଂ ଆମେ ଘରୋଇ ନିର୍ମାଣକାରୀଙ୍କ କାରବାର ବିଷୟରେ ଯେତେ କମ୍ ଉଲ୍ଲେଖ କରୁ, କାହାକୁ ନଛାଡ଼ି ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ସେତେ ଭଲ । ଏହି କାରଣଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ଯୋଡ଼ି ହୋଇଛି ସଂକୀର୍ଣ୍ଣତାବାଦ ଏବଂ ଜାତିବାଦର ଅତ୍ୟାଚାର କାରଣରୁ ଗ୍ରାମଗୁଡ଼ିକରେ ବୃଦ୍ଧି ପାଉଥିବା ଅସୁରକ୍ଷାର ଘୋର ବାସ୍ତବତା । ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ରେ ରହୁଥିବା ଇଚ୍ଛାକୃତ ବାସିନ୍ଦାଙ୍କୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତର କରିବା ସମ୍ପର୍କରେ ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କରାଯାଇଥିବା ଘୋଷଣା କିଛି ସଙ୍କେତ ଦେଇଥାଏ ଯେ ସେମାନେ ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ଭିତରେ ଏବଂ ବାହାରେ ଥିବା ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ଅଞ୍ଚଳରୁ ଆସିଥିବା ପ୍ରବାସୀ । ଅନୁମାନ କରାଯାଏ ଯେ ପ୍ରତିଦିନ ପ୍ରାୟ 200 ରୁ 300 ଲୋକ ନିଯୁକ୍ତି ସନ୍ଧାନରେ ବମ୍ବେରେ ପ୍ରବେଶ କରନ୍ତି । ଏହି ତଥ୍ୟଗୁଡିକ ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତକୁ ଯଥାର୍ଥ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ଅଭିଜ୍ଞତାଗତ ପ୍ରମାଣ ଗଠନ କରେ ଯେ ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ସ୍ଥିତିରେ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ବସ୍ତିରେ ଏବଂ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ରେ ରୁହନ୍ତି କାରଣ ସହରରେ ସେବା ପ୍ରଦାନ କରିବା ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କର ଛୋଟ ଚାକିରି ଅଛି ଏବଂ ରହିବା ପାଇଁ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସ୍ଥାନ ନାହିଁ । ସ୍ପଷ୍ଟତଃ, ଅନ୍ୟଥା ଯାତାୟାତରେ ସମୟ ଲାଗୁଥିବାରୁ ଏବଂ ଏହାର ମୂଲ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ କ୍ଷୁଦ୍ର ଆୟ ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ନହେବା କାରଣରୁ ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟସ୍ଥଳୀର ଆଖପାଖରେ ଏକ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା କିମ୍ବା ଏକ ବସ୍ତି ବାଛନ୍ତି । ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା କିମ୍ବା ବସ୍ତି ହରାଇବା ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଚାକିରି ହରାଇବା । ତେଣୁ ସାମ୍ବିଧାନିକ ଶବ୍ଦାର୍ଥ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ହେଉଛି ଯେ ଆବେଦନକାରୀମାନଙ୍କୁ ଉଚ୍ଛେଦ କରିବା ଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କ ଜୀବିକା ବଞ୍ଚିବ ନାହିଁ ଏବଂ ଫଳସ୍ୱରୂପ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବ ନାହିଁ ।

ଏହି ଆଲୋଚନାରୁ ଦୁଇଟି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ବାହାରିଛି: ଗୋଟିଏ, ଅନୁଚ୍ଛେଦ 21 ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦତ୍ତ ଜୀବନର ଅଧିକାରରେ ଜୀବିକାର ଅଧିକାର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଏବଂ ଦ୍ୱିତୀୟ, ଏହା ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଛି ଯେ ଯଦି ଆବେଦନକାରୀମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କ ରହିବା ସ୍ଥାନରୁ ଉଚ୍ଛେଦ କରାଯାଏ, ତେବେ ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କ ଜୀବିକାରୁ ବଞ୍ଚିତ ହେବେ । କିନ୍ତୁ ସମ୍ବିଧାନ ଜୀବନ କିମ୍ବା ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସ୍ୱାଧୀନତାରୁ ବଞ୍ଚିତ ହେବା ଉପରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ଲଗାଇ ନାହିଁ । ଅନୁଚ୍ଛେଦ 21 ଅନୁଯାୟୀ, ଏପରି ବଞ୍ଚିତତା ଆଇନ ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥାପିତ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଅନୁଯାୟୀ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମାମଲାରେ, ଅନୁଚ୍ଛେଦ 21 ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦତ୍ତ ଅଧିକାରରୁ ବଞ୍ଚିତ ହେବାକୁ ଅନୁମତି ଦେଉଥିବା ଆଇନ ହେଉଛି ବମ୍ବେ ମହାନଗର ନିଗମ ଅଧିନିୟମ, 1888, ଯାହାର ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଧାରା 312 (1), 313 (1) (a) ଏବଂ 314

ରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ । ଏକାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟରେ 'ରାସ୍ତାଗୁଡ଼ିକର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ' ଶୀର୍ଷକ ଥିବା ଏହି ଧାରାଗୁଡ଼ିକ ଏହିପରି:

"ଧାରା 312 - ରାସ୍ତାରେ ବାଧା ସୃଷ୍ଟି କରୁଥିବା ସଂରଚନା କିମ୍ବା ସଂଲଗ୍ନ ଉପକରଣର ନିଷେଧାଦେଶ ।

(1) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି, ଧାରା 310 କିମ୍ବା 317 ଅନୁଯାୟୀ, ଆୟୁକ୍ତଙ୍କ ଅନୁମତି ବ୍ୟତୀତ, କୌଣସି ରାସ୍ତାରେ କିମ୍ବା ରାସ୍ତା ଉପରେ କିମ୍ବା କୌଣସି ରାସ୍ତାରେ ଥିବା ମୁକୁଳା ନାଳ, ନଳା, କୂଅ କିମ୍ବା ଟାଙ୍କି ଉପରେ ବାଧା ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ କିମ୍ବା ଏପରି ରାସ୍ତା, ନାଳ, ନଳା, କୂଅ କିମ୍ବା ଟାଙ୍କି ଉପରେ କିମ୍ବା କୌଣସି ଅଂଶରେ ଜବରଦଖଲ କରିବାକୁ କିମ୍ବା ଦଖଲ କରିବାକୁ କୌଣସି କାନ୍ଥ, ବାଡ଼, ରେଲିଂ, ଖମ୍ବ, ଶିଢି, ଘେରା କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ ସଂରଚନା କିମ୍ବା ସଂଲଗ୍ନ ଜିନିଷ ନିର୍ମାଣ କିମ୍ବା ସ୍ଥାପନ କରିବେ ନାହିଁ ।"

"ଧାରା 313 - ରାସ୍ତାରେ ଜିନିଷ, ମଇଳା ଇତ୍ୟାଦି ନିକ୍ଷେପ କରିବା ନିଷେଧ ।

(1) ଆୟୁକ୍ତଙ୍କ ଲିଖିତ ଅନୁମତି ବ୍ୟତୀତ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି -

(a) କୌଣସି ବୈଠକି ଉପକରଣ, ଚୌକି, ବେଞ୍ଚ, ବାକ୍ସ, ନିଶୁଣି, କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଜିନିଷକୁ କୌଣସି ରାସ୍ତାରେ କିମ୍ବା କୌଣସି ଖୋଲା ନାଳ, ଡ୍ରେନ୍ କିମ୍ବା କୂଅ ଉପରେ (କିମ୍ବା କୌଣସି ସାର୍ବଜନୀନ ସ୍ଥାନରେ) ରଖିବେନାହିଁ କିମ୍ବା ଜମା କରିବେନାହିଁ, ଯାହାଦ୍ୱାରା ସେଥିରେ ବାଧା ସୃଷ୍ଟି ହେବ କିମ୍ବା ତାହା ଉପରେ ଜବରଦଖଲ ହେବ ।"

"ଧାରା 314 - ଧାରା 312, 313 କିମ୍ବା 313 A ର ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ କରି ନିର୍ମାଣ ହୋଇଥିବା, ଜମା ହୋଇଥିବା କିମ୍ବା ବିକ୍ରୟ ନିମନ୍ତେ ଥିବା କୌଣସି ଜିନିଷ ବିନା ନୋଟିସରେ ହଟାଇବା ପାଇଁ କ୍ଷମତା ।

ଆୟୁକ୍ତ ବିନା ନୋଟିସରେ, ଅପସାରଣର କରି ପାରନ୍ତି -

(a) ବମ୍ବେ ମହାନଗର (ସୀମା ସମ୍ପ୍ରସାରଣ) ଅଧିନିୟମ, 1950 କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେବା ତାରିଖ ପରେ, ସହର କିମ୍ବା ନଗର ଉପକଣ୍ଠରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇଥିବା

ଧାରା 312 ର ଉପ-ଧାରା (1) ର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଉଲ୍ଲଂଘନରେ କିମ୍ବା ସମ୍ପ୍ରସାରିତ ନଗର ଉପକଣ୍ଠରେ ବମ୍ବେ ମହାନଗର ଅତିରିକ୍ତ ସୀମା ସମ୍ପ୍ରସାରଣ ଏବଂ ଅନୁସୂଚୀ ବିବିଏ (ସଂଶୋଧନ) ଅଧିନିୟମ, 1956 କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେବା ତାରିଖ ପରେ କୌଣସି ରାସ୍ତାରେ କିମ୍ବା କୌଣସି ଖୋଲା ନାଳ, ଡ୍ରେନ୍, କୂଅ କିମ୍ବା ଟାଙ୍କି ଉପରେ ନିର୍ମିତ କିମ୍ବା ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିବା କୌଣସି କାନ୍ଥ, ବାଡ଼, ରେଲିଂ, ଖମ୍ବ, ଶିଢ଼ି, ଘେରା କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ ସଂରଚନା କିମ୍ବା ସଂଲଗ୍ନ ଜିନିଷ ;

(b) ଧାରା 313 ର ଉପଧାରା (1) ର ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ କରି କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ, ଉପରେ, ସେଠାରୁ କିମ୍ବା କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ରଖାଯାଇଥିବା, ଜମା କରାଯାଇଥିବା, ପ୍ରକ୍ଷେପିତ ହୋଇଥିବା, ସଂଲଗ୍ନ ହୋଇଥିବା କିମ୍ବା ଝୁଲା ଯାଇଥିବା କୌଣସି ବୈଠକି ଉପକରଣ, ଚୌକି, ବେଞ୍ଚ, ବାକ୍ସ, ନିଶୁଣି, ପାଳ ବିଡ଼ା, କାଠ ପଟା କିମ୍ବା ଥାକ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଜିନିଷ ;

(c) ଧାରା 313A ର ବ୍ୟବସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକର ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ କରି କୌଣସି ସାର୍ବଜନୀନ ସ୍ଥାନରେ କିମ୍ବା କୌଣସି ସାର୍ବଜନୀନ ରାସ୍ତାରେ ବିକ୍ରୟ ପାଇଁ ଯେକୌଣସି ଜିନିଷ ଏବଂ କୌଣସି ଯାନ, ପୁଟୁଳି, ବାକ୍ସ, କାଠ ପଟା, ଥାକ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଜିନିଷ ଯାହା ଉପରେ ବିକ୍ରୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏପରି ଜିନିଷ ସ୍ଥାନିତ ହୋଇଛି କିମ୍ବା ରଖାଯାଇଛି ।"

ଧାରା 3 (w) ଅନୁଯାୟୀ, "ରାସ୍ତା" ରେ ଏକ ରାସ୍ତା, ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା, ଯାତାୟତ ମାର୍ଗ ଇତ୍ୟାଦି ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ, ଯାହା ଉପରେ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଯାତାୟାତ କିମ୍ବା ପ୍ରବେଶ କରିବାର ଅଧିକାର ଅଛି ।

ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥା, ଯାହା ସ୍ପଷ୍ଟ ଏବଂ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ, ପୌରପାଳିକା ଆୟୁକ୍ତଙ୍କୁ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଯାତାୟତ କିମ୍ବା ପ୍ରବେଶ କରିବାର ଅଧିକାର ଥିବା ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା କିମ୍ବା ପାର୍ଶ୍ୱ ପଥ ଉପରେ ଜବରଦଖଲ ହଟାଇବା ପାଇଁ କ୍ଷମତା ପ୍ରଦାନ କରେ । ଏହି ମାମଲା ଗୁଡିକରେ ଏହା ଅନସ୍ୱୀକାର୍ଯ୍ୟ ଯେ, ଯେଉଁଠାରେ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ନିର୍ମାଣ କରାଯାଇଛି, ସେଠାରେ ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ସେହି ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ଯାତାୟତ କିମ୍ବା ପ୍ରବେଶ କରିବାର ଅଧିକାର ରହିଛି । ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ଯୁକ୍ତି ହେଉଛି ଯେ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରୁ ଜବରଦଖଲ ହଟାଇବା ପାଇଁ ଧାରା 314 ଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ପ୍ରକ୍ରିୟା ମନମୁଖୀ ଏବଂ ଅଯୌକ୍ତିକ, କାରଣ ଏହା କେବଳ ଏକ ଜବରଦଖଲ ହଟାଇବା ପୂର୍ବରୁ ଏକ ସୂଚନା

ଦେବା ପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରେ ନାହିଁ, ବରଂ ଏହା ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ପ୍ରଦାନ କରେ ଯେ ମହାନଗର ଆୟୁକ୍ତ "ବିନା ସୂଚନାରେ" ଜବରଦଖଲ ଅପସାରଣ କରିପାରିବେ ।

ଅନୁଚ୍ଛେଦ 21 ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦତ୍ତ ଅଧିକାରରୁ ବଞ୍ଚିତ ହେବା ପାଇଁ ଆଇନ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ପ୍ରକ୍ରିୟା ନିରପେକ୍ଷ, ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ ଏବଂ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ବୋଲି କୌଣସି ତର୍କକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସନ୍ତୋଷଜନକ ।(**ଇ. ପି. ରୟପ୍ପା ବନାମ ତାମିଲନାଡୁ ରାଜ୍ୟ**, [1974] 2 S.C.R 348; **ମେନକା ଗାନ୍ଧୀ ବନାମ ଭାରତ ସଂଘ**, [1978] 2 S.C.R. 621; **ଏମ୍. ଓ. ହୋସ୍କଟ୍ ବନାମ ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ରାଜ୍ୟ**, [1979] 1 S.C.R. 192; **ସୁନୀଲ ବାତ୍ରା, I** ବନାମ **ଦିଲ୍ଲୀ ପ୍ରଶାସନ** [1979] 1 S.C.R 392; **ସୀତା ରାମ ବନାମ ୟୁ. ପି. ରାଜ୍ୟ**, [1979] 2 S.C.R. 1085; **ହୁସେନାରା ଖାତୁନ, I ବନାମ ଗୃହ ସଚିବ, ବିହାର ରାଜ୍ୟ, ପାଟନା**, [1979] 3 S.C.R. 532,537; **ହୁସେନାରା ଖାତୁନ, II ବନାମ ଗୃହ ସଚିବ, ବିହାର ରାଜ୍ୟ, ପାଟନା**, [1980] 1 S.C.C. 81; **ସୁନୀଲ ବାତ୍ରା, II ବନାମ ଦିଲ୍ଲୀ ପ୍ରଶାସନ** [1980] 2 S.C.R. 557; **ଜଲି ଜର୍ଜ ଭାର୍ଗିସ ବନାମ ଦ ବ୍ୟାଙ୍କ ଅଫ କୋଚିନ**, [1980] 2 S.C.R. 913, 921-922; **କସ୍ତୁରୀ ଲାଲ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ରେଡ୍ଡୀ ବନାମ ଜାମ୍ମୁ ଓ କାଶ୍ମୀର ରାଜ୍ୟ**, [1980] 3 S.C.R. 1338,1356; ଏବଂ **ଫ୍ରାନ୍ସିସ୍ କୋରାଲି ମୁଲିନ ବନାମ ପ୍ରଶାସକ, କେନ୍ଦ୍ର ଶାସିତ ଅଞ୍ଚଳ ଦିଲ୍ଲୀ**, [1981] 2 S.C.R. 516, 523-24 ଦେଖନ୍ତୁ ।

ଆଇନ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦୁରାଶୟ କାର୍ଯ୍ୟର ଯେପରି କୌଣସି ଅସ୍ତିତ୍ୱ ନାହିଁ, ସେହିପରି ଅଯୌକ୍ତିକତା ଆଇନ ଏବଂ ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ସମାନ ଭାବରେ ଦୂଷିତ କରେ । ତେଣୁ ଏହା ଜରୁରୀ ଯେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ମୌଳିକ ଅଧିକାରରୁ ବଞ୍ଚିତ କରିବା ପାଇଁ ଆଇନ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ପ୍ରକ୍ରିୟା, ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଜୀବନର ଅଧିକାର, ନ୍ୟାୟ ଏବଂ ନିରପେକ୍ଷତାର ମାନଦଣ୍ଡକୁ ନିଶ୍ଚିତ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ପ୍ରକ୍ରିୟା, ଯାହା କୌଣସି ମାମଲାର ପରିଦୃଶ୍ୟରେ ଅନ୍ୟାୟ କିମ୍ବା ପକ୍ଷପାତୀ, ଅଯୌକ୍ତିକତାର କୁପ୍ରଭାବକୁ ଆକର୍ଷିତ କରିଥାଏ, ଯାହାଦ୍ୱାରା ସେହି ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କରୁଥିବା ଆଇନକୁ ଏବଂ ଫଳସ୍ୱରୂପ ଏହା ଅଧୀନରେ ନିଆଯାଇଥିବା କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନକୁ ଦୂଷିତ କରିଥାଏ । ଜଣେ ସରକାରୀ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିଆଯାଇଥିବା ଯେକୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ, ଯାହା ବୈଧାନିକ କ୍ଷମତା ସହିତ ବିନିଯୋଗ ହୋଇଛି, ତେଣୁ, ଦୁଇଟି ମାନକ ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ପଡିବ:କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ଆଇନ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦତ୍ତ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ପରିସର ମଧ୍ୟରେ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ଏବଂ ଦ୍ୱିତୀୟରେ, ଏହା ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଯଦି ଆଇନ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦତ୍ତ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ପରିସର ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ଅସଙ୍ଗତ ବୋଲି ଜଣାପଡ଼େ, ଏହାର ଅର୍ଥ ଏହା ହେବା ଉଚିତ ଯେ

ଆଇନ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଯାହା ଅଧୀନରେ ସେହି କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ନିଆଯାଏ ତାହା ନିଜେ ଅଯୌକ୍ତିକ ଅଟେ । ଆଇନର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟକୁ ଏହା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କରୁଥିବା ପ୍ରକ୍ରିୟାଠାରୁ ଅଲଗା କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ, ଆଇନ କେତେ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ, ଏହା ନିଜ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ପ୍ରକ୍ରିୟା କେତେ ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ ତାହା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ, ସାର୍ ରେମଣ୍ଡ ଏଭର୍ସାଡ୍ କହିଛନ୍ତି ଯେ, "ସାଧାରଣ ନାଗରିକଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ, ଏହା ହେଉଛି ପ୍ରକ୍ରିୟା ଯାହା ତାଙ୍କ ସହିତ ସବୁଠାରୁ ଦୃଢ ଭାବରେ ରହିବ । ସେ ଆଇନଗତ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଉତ୍କର୍ଷତା କିମ୍ବା ଅନ୍ୟଥା ତାଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜ୍ଞାନ ଏବଂ କାର୍ଯ୍ୟସ୍ଥଳରେ ଆଇନଗତ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ପରିଚାଳନାର ଅଭିଜ୍ଞତାରୁ ତାଙ୍କର ରାୟ ଗଠନ କରିବାର ପ୍ରବୃତ୍ତି ସୃଷ୍ଟି କରିବେ", ['ଦ ଇନଫ୍ଲୁଏନ୍ସ ଅଫ ରିମେଡିଜ ଅନ ରାଇଟ୍ସ' (ସାମ୍ପ୍ରତିକ ଆଇନଗତ ସମସ୍ୟା 1953, ଖଣ୍ଡ 6)] । ତେଣୁ, "ଯିଏ ପ୍ରକ୍ରିୟାଗତ ଅସ୍ତ୍ର ଧାରଣ କରିବ, ସେ ସେହି ଅସ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବ" । [**ଭିଟେରାଲି ବନାମ ସେଟୋନ୍** 3 L.Ed. (2ୟ ଶୃଙ୍ଖଳା) 1012ରେ ନ୍ୟାୟମୂର୍ତ୍ତି ଫ୍ରାଙ୍କ୍ଫୁର୍ଟର୍ ଙ୍କ ଅନୁସାରେ]

ନ୍ୟାୟମୂର୍ତ୍ତି କେ. କେ. ମାଥ୍ୟୁ ତାଙ୍କ ପୁସ୍ତକ 'ଗଣତନ୍ତ୍ର, ସମାନତା ଏବଂ ସ୍ୱାଧୀନତା' ରେ ଥିବା ତାଙ୍କ ନିବନ୍ଧ 'କଲ୍ୟାଣକାରୀ ରାଷ୍ଟ୍ର, ଆଇନର ନିୟମ ଏବଂ ପ୍ରାକୃତିକ ନ୍ୟାୟ' ରେ ଦର୍ଶାଇଛନ୍ତି ଯେ "ନ୍ୟାୟିକ ଚିନ୍ତାଧାରାରେ ଯଥେଷ୍ଟ ସହମତି ଅଛି ଯେ ଆଇନର ନିୟମ ଧାରଣାର ମହାନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କ୍ଷମତାର ମନମୁଖୀ ପ୍ରୟୋଗରୁ ସୁରକ୍ଷା ଦେବା, ଯେଉଁଠାରେ ଏହା ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ । "ସେହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତକୁ ଗ୍ରହଣ କରି, ନ୍ୟାୟମୂର୍ତ୍ତି ଭଗବତୀ ନ୍ୟାୟାଳୟ ତରଫରୁ ବକ୍ତବ୍ୟ ରଖି **କାମନା ଦୟାରାମ, ଶେଟ୍ଟୀ ବନାମ ଭାରତୀୟ ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ବିମାନ ବନ୍ଦର ପ୍ରାଧିକରଣ**, [1979] 3 S.C.R. 1014, 1032 ରେ ମତବ୍ୟକ୍ତ କରିଥିଲେ ଯେ "ଆଇନର ନିୟମ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ଗଣତନ୍ତ୍ରରେ କାର୍ଯ୍ୟପାଳିକା ସରକାର କିମ୍ବା ଏହାଙ୍କ କୌଣସି ଅଧିକାରୀଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିର ସ୍ୱାର୍ଥ ଉପରେ ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାରୀ କ୍ଷମତା ରହିବା କଥା କଳ୍ପନା ଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ । କାର୍ଯ୍ୟପାଳିକା ସରକାରଙ୍କ ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଯ୍ୟ କାରଣ ସହିତ ସୂଚିତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ଏବଂ ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାରିତାରୁ ମୁକ୍ତ ହେବା ଉଚିତ୍ । ତାହା ହେଉଛି ଆଇନର ନିୟମର ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ଉପାଦାନ ଏବଂ ଏହାର ସର୍ବନିମ୍ନ ଆବଶ୍ୟକତା" ।

ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ ଉପରେ ଆମର ଉତ୍କଣ୍ଠିତ ଏବଂ ଆଗ୍ରହାନ୍ୱିତ ବିଚାରକୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରଖି, ଆମର ମତ ହେଉଛି ଯେ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଯାତାୟାତ କିମ୍ବା ପ୍ରବେଶ ଅଧିକାର ଥିବା ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା କିମ୍ବା ପାର୍ଶ୍ୱପଥରୁ ଜବରଦଖଲ ହଟାଇବା ପାଇଁ ବମ୍ବେ ମହାନଗର ନିଗମ ଅଧିନିୟମର ଧାରା 314 ଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ଅଯୌକ୍ତିକ, ପକ୍ଷପାତୀୟ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟାୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ବିବେଚନା

କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତତାର କୌଣସି ସ୍ଥିର ମାପ ନାହିଁ ଯାହା ସମସ୍ତ ପରିସ୍ଥିତିରେ ସମାନ ଭାବରେ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଇପାରିବ । ପ୍ରକୃତରେ, ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ "ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟା ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ କି?" ଅନୁସନ୍ଧାନକୁ ସୂଚିତ କରେ ଏବଂ ପ୍ରତିପାଦିତ କରେ ଯେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ପ୍ରକ୍ରିୟା ମାମଲାର ପରିସ୍ଥିତିରେ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ କି ନାହିଁ, **ଫ୍ରାନ୍ସିସ୍ କୋରାଲି ମୁଲିନ**, [1981] 2 S.C.R. 516ରେ ନ୍ୟାୟମୂର୍ତ୍ତି ଭଗବତୀ କହିଲେ:

> "...... ...... ନ୍ୟାୟିକ ସମୀକ୍ଷା ସାମ୍ବିଧାନିକ କ୍ଷମତା ପ୍ରୟୋଗ କରି ନ୍ୟାୟାଳୟ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେବେ ଯେ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମାମଲାରେ ଜୀବନ କିମ୍ବା ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସ୍ୱାଧୀନତାରୁ ବଞ୍ଚିତ ହେବା ପ୍ରକ୍ରିୟା ଦ୍ୱାରା ହୋଇଛି କି, ଯାହା ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ, ନିରପେକ୍ଷ ଏବଂ ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ କିମ୍ବା ଏହା ଅନ୍ୟଥା ।"(ଗୁରୁତ୍ୱ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଛି, ପୃଷ୍ଠା 524) ।

ପ୍ରଥମତଃ, ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା କିମ୍ବା ପାର୍ଶ୍ୱପଥ ହେଉଛି ସାର୍ବଜନୀନ ସମ୍ପତ୍ତି ଯାହା ସାଧାରଣ ଜନତାଙ୍କ ସୁବିଧା ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ । ସେଗୁଡିକ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ରଖାଯାଏ ନାହିଁ ଏବଂ ବାସ୍ତବରେ, ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେମାନଙ୍କର ବ୍ୟବହାର ସେହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ନିରାଶ କରେ ଯାହା ପାଇଁ ସେଗୁଡିକ ସର୍ବସାଧାରଣ ରାସ୍ତାର କିଛି ଅଂଶରୁ ନିର୍ମିତ ହୋଇଛି । ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ନିର୍ମାଣ କରିବାର ମୁଖ୍ୟ କାରଣ ହେଉଛି ଏହା ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବା ଯେ ପଥଚାରୀମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡିକ ଉଚିତ ନିରାପତ୍ତା ଏବଂ ସୁରକ୍ଷା ସହିତ କରିବାକୁ ସକ୍ଷମ ହେବେ । ପଥଚାରୀଙ୍କ ଅଧିକାର ଭାବରେ ପରିପକ୍ୱ ହୋଇଥିବା ସେହି ସୁବିଧାକୁ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ଜବରଦଖଲ କରିବାକୁ ଅନୁମତି ଦେଇ ନିଷ୍କ୍ରିୟ କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ନିର୍ମାଣ କରିବା ପାଇଁ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ବାସିନ୍ଦାଙ୍କ ଦାବି କରିବା ଏବଂ ଯାତାୟତ ପାଇଁ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ପଥଚାରୀଙ୍କ ଦାବି କରିବା ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତାମୂଳକ ଦାବି କରିବା ଅଟେ ଏବଂ ପ୍ରଥମଟିକୁ ଦ୍ୱିତୀୟଟି ଅପେକ୍ଷା ପସନ୍ଦ କରାଯିବା ଉଚିତ ବୋଲି ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ତରଫରୁ ଆଗତ ତର୍କରେ କୌଣସି ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତତା ନାହିଁ । ଆବଶ୍ୟକ ଅନୁମୋଦନ ବିନା କୌଣସି ସାର୍ବଜନୀନ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବ୍ୟବହାର କରିବାର ଅଧିକାର କାହାରି ନାହିଁ ଏବଂ ତେଣୁ, ଏହା ଯୁକ୍ତି କରିବା ଭୁଲ ଯେ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ବାସିନ୍ଦାଙ୍କର ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ଉପରେ ଆବାସ ନିର୍ମାଣ କରି ତାହାକୁ ଜବରଦଖଲ କରିବାର ଅଧିକାର ଅଛି । ସର୍ବସାଧାରଣ ରାସ୍ତା, ଯେଉଁଥିରୁ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ଏକ ଅଂଶ ଗଠନ କରେ, ମୁଖ୍ୟତଃ ଗମନାଗମନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଉତ୍ସର୍ଗୀକୃତ ଏବଂ ଏପରିକି ପଥଚାରୀମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଯାତାୟାତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ବ୍ୟବହାର କରିବାର ସୀମିତ

ଅଧିକାର ଅଛି । ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ସୀମିତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ଉଲ୍ଲଂଘନ କରନ୍ତି ନାହିଁ ଯାହା ପାଇଁ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ତିଆରି ହୋଇଛି, ଏହାର ବ୍ୟବହାର ଆଇନସଙ୍ଗତ ଏବଂ ବିଧି ସମ୍ମତ । କିନ୍ତୁ, ଯଦି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି ସାର୍ବଜନୀନ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ଏପରି ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ଯାହା ପାଇଁ ଏହା ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନୁହେଁ ଏବଂ ଏହାକୁ ବ୍ୟବହାର କରିବା ପାଇଁ ସେ ଅଧିକୃତ ନୁହଁନ୍ତି, ତେବେ ସେ ଜଣେ ଅନଧିକାର ପ୍ରବେଶକାରୀ ହୋଇଯାଆନ୍ତି ।କେତେକ ଇଂରାଜୀ ମାମଲାରେ ଯେଉଁ ସାଧାରଣ ଉଦାହରଣ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଛି (ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ଦେଖନ୍ତୁ, **ହିକମ୍ୟାନ୍ ବନାମ ମୈସି**, [1900] 1 Q.B. 752), ତାହା ହେଉଛି ଯେ ଯଦି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଯାତାୟାତ ନିମନ୍ତେ ରାଜପଥ ବ୍ୟବହାର କରିବା ସମୟରେ ରାସ୍ତା ପାର୍ଶ୍ୱରେ ବିଶ୍ରାମ ନେବା ପାଇଁ କିଛି ସମୟ ବସିଥାଏ, ତେବେ ସେ କୌଣସି ଅନଧିକାର ପ୍ରବେଶ କରିନଥାଏ । କିନ୍ତୁ, ଯଦି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ଏକ ବାସଗୃହ ସ୍ଥାପନ କରନ୍ତି, ତେବେ ଏପରି କାର୍ଯ୍ୟ ପଛରେ ଆର୍ଥିକ ବାଧ୍ୟବାଧକତା ଯାହା ହେଉନା କାହିଁକି, ତାଙ୍କର ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ବ୍ୟବହାର କରିବା ଅନଧିକୃତ ହେବ । **ହିକମ୍ୟାନ୍** ରେ କୁହାଯାଇଛି ଯେ, ରାଜପଥର ବୈଧ ବ୍ୟବହାରକାରୀ ଏବଂ ଏହାର ସମର୍ପଣ ଦ୍ୱାରା ଜନସାଧାରଣଙ୍କୁ ଦିଆଯାଇଥିବା ଅଧିକାରର ବାହାରେ ରାଜପଥ ବ୍ୟବହାରକାରୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ସଠିକ୍ ରେଖା ଟାଣିବା ସହଜ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ, ଅନ୍ୟ ଅନେକ ମାମଲା ପରି, କାର୍ଯ୍ୟବିଧିର ଗୋଟିଏ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ମାମଲାକୁ ଭଲ ଭାବରେ ରଖିବା କଷ୍ଟକର ନୁହେଁ । ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ଏକ ବାସଗୃହ ସ୍ଥାପନ କରିବା ହେଉଛି ଏକ ମାମଲା ଯାହା ଗତିପଥର ଗୋଟିଏ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଦର୍ଶାଉଛି ଯେ ଏହା ଏକ ଅନଧିକାର ପ୍ରବେଶର କାର୍ଯ୍ୟ । ବମ୍ବେ ମହାନଗର ନିଗମ ଅଧିନିୟମର ଧାରା 61 ନିଗମର ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟଗୁଡିକ ଧାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାଏ, ଯାହାର ଖଣ୍ଡ (d) ଅନୁଯାୟୀ, ସମସ୍ତ ଉପଦ୍ରବ ଅବସାନ ପାଇଁ ପଦକ୍ଷେପ ନେବା ଏହାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ବାସସ୍ଥଳୀର ଉପସ୍ଥିତି ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ପାଇଁ ଏକ ଉପଦ୍ରବର ଉତ୍ସ, ଅତିକମରେ ଏହି କାରଣରୁ ଯେ ସେମାନଙ୍କୁ ଯିବାଆସିବା ପାଇଁ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାର ବ୍ୟବହାରରୁ ବଞ୍ଚିତ କରାଯାଏ । ବାସିନ୍ଦାମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ଦଖଲ ହେତୁ ସେମାନେ ରାଜପଥ ଏବଂ ସାର୍ବଜନୀନ ରାସ୍ତାଗୁଡ଼ିକୁ ଯାତାୟାତ ରାସ୍ତା ଭାବରେ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୁଅନ୍ତି । ନିଗମ ତରଫରୁ ଦାଖଲ ହୋଇଥିବା ସତ୍ୟପାଠ ଦର୍ଶାଏ ଯେ ରାଜପଥ ଏବଂ ରାସ୍ତାରେ ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ ପଥଚାରୀଙ୍କ ବ୍ୟବହାର ଏକ ଗୁରୁତର ଯାତାୟାତ ବିଶୃଙ୍ଖଳା ସୃଷ୍ଟି କରେ । ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ, ପଥଚାରୀମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଶାରୀରିକ ସୁରକ୍ଷା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ବିଚାର ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ, ଯାହା ଅନଧିକୃତ ଭାବରେ ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସାର୍ବଜନୀନ ସମ୍ପତ୍ତି ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ରହିବା ପାଇଁ

ବଳିଦାନ କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । ବି. ଏମ୍. ସି. ଅଧିନିୟମର ଧାରା 61ର ଖଣ୍ଡ (c) ଅନୁଯାୟୀ, ସର୍ବସାଧାରଣ ରାସ୍ତା ଏବଂ ସାର୍ବଜନୀନ ସ୍ଥାନ ଉପରେ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ହଟାଇବା ନିଗମର ଏକ ଦାୟିତ୍ୱ ଅଟେ । ନିଗମର ପ୍ରତି-ସତ୍ୟପାଠ ଦର୍ଶାଏ ଯେ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ କୁଡିଆଘରର ଉପସ୍ଥିତି ରାସ୍ତା, ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା, ଡ୍ରେନ୍ ଏବଂ ରାସ୍ତାଗୁଡ଼ିକର ମରାମତି କରିବାରେ ଏକ ଗୁରୁତର ପ୍ରତିବନ୍ଧକ । ଧାରା 63 (k), ଯାହା ସ୍ୱେଚ୍ଛାକୃତ, ନିଗମକୁ ସାର୍ବଜନୀନ ସୁରକ୍ଷା, ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ କିମ୍ବା ସୁବିଧାକୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ କରିବା ପାଇଁ ପଦକ୍ଷେପ ନେବାକୁ କ୍ଷମତା ପ୍ରଦାନ କରେ ଯାହା ଅନ୍ୟଥା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବରେ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଯେହେତୁ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ କିମ୍ବା ନିକଟରେ ରହୁଥିବା ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ବାସିନ୍ଦାଙ୍କୁ କୌଣସି ସାର୍ବଜନୀନ ସୁବିଧା ପ୍ରଦାନ କରିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ, ସେମାନେ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ରେ କିମ୍ବା ସେମାନଙ୍କ ଆଖପାଖ ରାସ୍ତାରେ ଶୌଚ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାନ୍ତି । ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ଏବଂ ପାର୍ଶ୍ୱପଥ ଉପରେ ଜବରଦଖଲ ହଟାଇବା ପାଇଁ ଏହି ତଥ୍ୟଗୁଡିକ ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥାର ପୃଷ୍ଠଭୂମି ପ୍ରଦାନ କରେ ।

ବମ୍ବେ ମହାନଗର ନିଗମ ଅଧିନିୟମର ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକର ବୈଧତା ପାଇଁ ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ଆପତ୍ତି କରିବା ମୁଖ୍ୟତଃ ସେହି ଅଧିନିୟମର ଧାରା 314 ଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଉପରେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ ହୋଇଛି, ଯାହା ଖଣ୍ଡ (a) ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦାନ କରେ ଯେ ଆୟୁକ୍ତ ବିନା ସୂଚନା ରେ କୌଣସି ରାସ୍ତା, ନାଳ, ନଳା ଇତ୍ୟାଦିରେ କିମ୍ବା ଉପରେ ଜବରଦଖଲ ହଟାଇବାକୁ ପଦକ୍ଷେପ ନେଇପାରିବେ । ଧାରା 3 (w) କାରଣରୁ, 'ଷ୍ଟ୍ରିଟ୍' ରେ ଏକ ଉଚ୍ଚ ରାସ୍ତା, ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା କିମ୍ବା ଯାତାୟାତ ରାସ୍ତା ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ । ଧାରା 314 ଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ପ୍ରକ୍ରିୟା ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ ଏବଂ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ କି ନାହିଁ ତାହା ସ୍ଥିର କରିବା ପାଇଁ, ଆମକୁ ପ୍ରଥମେ ସେହି ଧାରାର ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବାକୁ ପଡିବ, କାରଣ ଆଇନର ଅର୍ଥ ଏହାର ବୈଧତା ସ୍ଥିର କରେ । ଯଦି କୌଣସି ଆଇନ ସମ୍ବିଧାନ ଦ୍ୱାରା ନିଷିଦ୍ଧ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦିଏ କିମ୍ବା କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦନରେ, ସମ୍ବିଧାନ ଅନୁଯାୟୀ ଗ୍ରହଣୀୟ ନଥିବା ଏକ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରେ, ତେବେ ଏହାକୁ ରଦ୍ଦ କରିବାକୁ ପଡିବ । ଏହାର ଉପଯୁକ୍ତ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ବିଚାର କଲେ, ଧାରା 314 ଏକ ସକ୍ଷମ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରକୃତିର ଏବଂ ଏକ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ଚରିତ୍ରର ନୁହେଁ । ଉପଯୁକ୍ତ କ୍ଷେତ୍ରରେ, ଏହା ଆୟୁକ୍ତଙ୍କୁ ପ୍ରସ୍ତାବିତ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ପୂର୍ବ ସୂଚନା ପରିହାର କରିବାକୁ ସକ୍ଷମ କରେ । ଏହା ଆବଶ୍ୟକ କରେ ନାହିଁ ଏବଂ ଏହାର ଅର୍ଥ ନୁହେଁ ଯେ, ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରିସ୍ଥିତି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ପରିସ୍ଥିତିକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଣଦେଖା କରି, ଆୟୁକ୍ତ ପୂର୍ବ ସୂଚନା ଜାରି ନକରି ଏକ ଜବରଦଖଲ ଅପସାରଣ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ପ୍ରଣୟନର ପ୍ରାଥମିକ ନିୟମ ହେଉଛି ଆଇନର

ଭାଷା ଏହାର ସରଳ ଏବଂ ପ୍ରାକୃତିକ ଅର୍ଥ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଧାରା 314 ଯାହା ପ୍ରଦାନ କରେ ତାହା ହେଉଛି ଆୟୁକ୍ତ ବିନା ସୂଚନାରେ, ଏକ ଜବରଦଖଲ ଅପସାରଣ କରିପାରନ୍ତି । ଏହା ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦିଏ ନାହିଁ ଯେ ଆୟୁକ୍ତ ବିନା ସୂଚନାରେ, ଏକ ଜବରଦଖଲ ଅପସାରଣ କରିବେ । ଏହାକୁ ଭିନ୍ନ ଭାବରେ ରଖିଲେ, ଧାରା 314 ଆୟୁକ୍ତଙ୍କୁ ସୂଚନା ସହିତ କିମ୍ବା ବିନା ସୂଚନାରେ ଏକ ଜବରଦଖଲ ହଟାଇବା ପାଇଁ ସ୍ୱାଧୀନତା ପ୍ରଦାନ କରେ । ଏକ ସାର୍ବଜନୀନ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ ସହିତ ଜଡିତ ପ୍ରକ୍ରିୟା ନିରପେକ୍ଷ ଏବଂ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ବୋଲି ସାମ୍ବିଧାନିକ ଆଦେଶର ଅନୁପାଳନ କରିବା ପାଇଁ ସେହି ସ୍ୱାଧିକାରକୁ ଏକ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ଢଙ୍ଗରେ ପ୍ରୟୋଗ କରିବାକୁ ପଡିବ । ଆମକୁ ଏହି ବ୍ୟାଖ୍ୟା ସପକ୍ଷରେ ନିର୍ଭର କରିବାକୁ ପଡିବ କାରଣ ଏହା ଆଇନର ବୈଧତା ବଜାୟ ରଖିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ । କୌଣସି ଜବରଦଖଲ ହଟାଇବା ପୂର୍ବରୁ ସୂଚନା ଜାରି ନକରିବା ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଧାରଣ କରିଛି ବୋଲି ଧାରା 314କୁ ପଢ଼ିବା ଦ୍ୱାରା ଆଇନଟି ଅବୈଧ ହୋଇଯିବ ।

ଏହା ମଧ୍ୟ ଅନୁମାନ କରାଯିବା ଉଚିତ ଯେ, ଆୟୁକ୍ତଙ୍କୁ ବିନା ସୂଚନାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର କ୍ଷମତା ପ୍ରଦାନ କରିବା ସମୟରେ, ବିଧାନମଣ୍ଡଳ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ରଖିଥିଲା ଯେ କ୍ଷମତାର ପ୍ରୟୋଗ ମିତବ୍ୟୟୀ ଭାବରେ ଏବଂ ଜରୁରୀ ପରିସ୍ଥିତିରେ କରାଯିବା ଉଚିତ, ଯାହା ବିଳମ୍ବକୁ ଅପେକ୍ଷା କରିପାରିବ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ କ୍ଷେତ୍ରରେ, ଅଡି ଅଲ୍ଟେରାମ୍ ପାର୍ଟେମ୍ ନିୟମ (ଅପର ପକ୍ଷ କୁ ଶୁଣିବା) ରୁ କୌଣସି ପ୍ରସ୍ଥାନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟମୂଳକ ବୋଲି ଅନୁମାନ କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । ପ୍ରାକୃତିକ ନ୍ୟାୟର ନୀତିକୁ ଏକ ସାଧାରଣ ନିୟମ ଭାବରେ ନୁହେଁ ବରଂ ବ୍ୟତିକ୍ରମ ମାଧ୍ୟମରେ ବାଦ ଦେବାକୁ ଧାରା 314 ଏପରି ଭାବରେ ପରିକଳ୍ପିତ ହୋଇଛି । ଏପରି ପରିସ୍ଥିତି ଅଛି ଯାହା ସମୟ, ସ୍ଥାନ, ସନ୍ଦିଗ୍ଧ ବିପଦ ଇତ୍ୟାଦି ବିଭିନ୍ନ କାରଣ ହେତୁ ପ୍ରାକୃତିକ ନ୍ୟାୟର ନିୟମଗୁଡ଼ିକୁ ବାଦ ଦେବାକୁ ଦାବି କରେ । ସମସ୍ତ ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରୁଥିବା ସାଧାରଣ ନିୟମ ହେଉଛି ଯେ ପ୍ରସ୍ତାବିତ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ କାହିଁକି ସେହି କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ଗ୍ରହଣ କରାଯିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ବୋଲି ଶୁଣିବାର ସୁଯୋଗ ଦିଆଯିବା ଆବଶ୍ୟକ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପରିସ୍ଥିତିର ତଥ୍ୟ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କିମ୍ବା ସାମୂହିକ ଭାବରେ ଶୁଣାଣି କରାଯାଇପାରିବ । ପ୍ରାକୃତିକ ନ୍ୟାୟର ଏହି ମୌଳିକ ନିୟମରୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କେବଳ ସେହି ପରିସ୍ଥିତିରେ ବିଧାନମଣ୍ଡଳ ଦ୍ୱାରା ଅଭିପ୍ରେତ ବୋଲି ଅନୁମାନ କରାଯାଇପାରେ, ଯାହା ଏହାକୁ ଆବଶ୍ୟକ କରେ । ଯେତେବେଳେ ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ, ଯେଉଁମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଅସ୍ତିତ୍ୱକୁ ନିଶ୍ଚିତ କରନ୍ତି ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ଦାୟିତ୍ୱ ରହିଥିବାରୁ ଏପରି ପରିସ୍ଥିତି ବିଦ୍ୟମାନ ବୋଲି ଦର୍ଶାଇବାକୁ ପଡିବ ।

ମହାନଗର ନିଗମ ତରଫରୁ ଶ୍ରୀ କେ. କେ. ସିଂଘଭିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିବେଦନ କରାଯାଇଥିଲା ଯେ ବିଧାନମଣ୍ଡଳର ଉତ୍ତମ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥାଇପାରେ ଯେ କୌଣସି ପରିସ୍ଥିତିରେ କୌଣସି ସୂଚନା ଦେବାର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ କାରଣ, କାହିଁକି ଏକ ସାର୍ବଜନୀନ ସମ୍ପତ୍ତି ଉପରେ ଜବରଦଖଲ ହଟାଯିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ବୋଲି ଏକ ସୂଚନା ଜାରି କରିବା ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ଉପଯୋଗୀ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପୂରଣ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ଆମେ ଉପରେ ସୂଚାଇ ଦେଇଛୁ ଯେ ଏପରି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟଠାରୁ ବହୁ ଦୂରରେ, ସୂଚନା ଦେବା କିମ୍ବା ନଦେବା ଉପରେ ବିଧାନମଣ୍ଡଳ ଏହାକୁ ଆୟୁକ୍ତଙ୍କ ସ୍ୱେଚ୍ଛାଧିକାର ଉପରେ ଛାଡିଛି, ଏକ ସ୍ୱେଚ୍ଛାଧିକାର ଯାହା ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ଭାବରେ ପ୍ରୟୋଗ କରିବାକୁ ପଡିବ । ଅଧିବକ୍ତା ପ୍ରଥମତଃ ଏହା ଦର୍ଶାଇ କାରଣ ଦର୍ଶାଅ ସୂଚନା ଜାରି କରିବାର ବ୍ୟାବହାରିକ ନିରର୍ଥକତା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ ଯେ ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ଜଣେ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ରହୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଏପରି ଏକ ନୋଟିସର ଏକମାତ୍ର ଉତ୍ତର ଦେଇପାରିବେ ଯେ ସେ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ରହିବାକୁ ବାଧ ହେଉଛନ୍ତି କାରଣ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଯିବାକୁ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସ୍ଥାନ ନାହିଁ ଏବଂ ଦ୍ୱିତୀୟରେ, ଏପରି ଏକ ସୂଚନାର ଅନୁସରଣରେ, ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ରହୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି କିମ୍ବା ବସ୍ତି ବାସିନ୍ଦା ଖାଲି କରିବାକୁ ସମୟ ମାଗିବା ସମ୍ଭାବନା କ୍ୱଚିତ୍, କାରଣ, ଯଦି ସେମାନଙ୍କୁ ଉଚ୍ଛେଦ କରାଯାଏ, ତେବେ ସେମାନେ କିଛି ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା କିମ୍ବା ବସ୍ତି କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ କିଛି ଦଖଲ କରିବାକୁ ବାଧ ହୁଅନ୍ତି । ଏହା କହିବା ସତ୍ୟ ହୋଇପାରେ ଯେ, ମାମଲାଗୁଡ଼ିକର ସାଧାରଣତାରେ, ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା କିମ୍ବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସାର୍ବଜନୀନ ସମ୍ପତ୍ତି ଉପରେ ଜବରଦଖଲ କରିଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଦେବା ପାଇଁ ଏକ ଫଳପ୍ରଦ ଉତ୍ତର ନଥାଇପାରେ । ମହାନଗରଗୁଡ଼ିକରେ ସମସାମୟିକ ଜୀବନର ଏହା ଏକ ଅପ୍ରିୟ ସତ୍ୟ ଯେ, ଯଦି ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବିକଳ୍ପ ଉପଲବ୍ଧ ଥାଏ, ତେବେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜ ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ କିମ୍ବା ବସ୍ତିରେ ରହିବାକୁ ପସନ୍ଦ କରିବେ ନାହିଁ । ଯେକେହି ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା କିମ୍ବା ବସ୍ତିବାସିନ୍ଦାଙ୍କ ଉପରେ କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ ନଜର ପକାଇବେ, ସେ ଦେଖିବେ ଯେ ସେମାନେ ପୃଥିବୀର ନର୍କରେ ରହିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ, ଯଦିଓ ଏହା ଏପରି, ନିଗମର ଯୁକ୍ତି ଯେ କୌଣସି ସୂଚନା ଦେବାର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ କାରଣ ଏହାର କୌଣସି ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଉତ୍ତର ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ, ଏହା ଶୁଣାଣି ନିୟମର ଏକ ଭୁଲ ବୁଝାମଣାକୁ ପ୍ରତାରଣା କରେ, ଯାହା ପ୍ରାକୃତିକ ନ୍ୟାୟର ନୀତିଗୁଡ଼ିକର ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଉପାଦାନ । ସୂଚନା ପରିହାର କରିବାର ନିର୍ଣ୍ଣୟ ପ୍ରସ୍ତାବିତ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନର ଏକ ଅନୁମିତ ଅଭେଦ୍ୟତା ଉପରେ ଆଧାରିତ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ସାଧାରଣ ମାମଲାରେ, ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଧାରା 314 ଅନୁଯାୟୀ ଏକ ସୂଚନାର ଉତ୍ତରରେ ଯୁକ୍ତି କରିପାରିବେ ଯେ (i) ବାସ୍ତବରେ କୌଣସି ସାର୍ବଜନୀନ ରାସ୍ତା, ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା

କିମ୍ବା ପାର୍ଶ୍ୱପଥ ଉପରେ କୌଣସି ଜବରଦଖଲ ନଥିଲା, କିମ୍ବା (ii) ଜବରଦଖଲ ଏତେ ସାମାନ୍ୟ ଏବଂ ନଗଣ୍ୟ ଥିଲା ଯେ ଜନସାଧାରଣଙ୍କୁ କୌଣସି ଅସୁବିଧା କିମ୍ବା ଅସଙ୍ଗତି ସୃଷ୍ଟି କରିନଥିଲା, କିମ୍ବା (iii) ବ୍ୟକ୍ତିଗତ, ଋତୁକାଳୀନ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କାରଣରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ମାନବିକ ବିଚାରକୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରଖି ଜବରଦଖଲ ହଟାଇବା ପାଇଁ ସମୟ ଦିଆଯାଇପାରେ ।ଏହା ଅନୁମାନ କରିବା ଠିକ୍ ହେବ ନାହିଁ ଯେ ଆୟୁକ୍ତ ଧ୍ୟାନର ସହ ବିବେକ ପ୍ରୟୋଗ ନକରି ଏଗୁଡିକୁ କିମ୍ବା ସମାନ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଚାରକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିବେ । ମାନବୀୟ ସହାନୁଭୂତି ସମସ୍ତ ପରିସ୍ଥିତିରେ ନ୍ୟାୟର କଠୋର ନିୟମକୁ ସହଜ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା କିମ୍ବା ବସ୍ତି ବାସିନ୍ଦାଙ୍କୁ ଉଚ୍ଛେଦ କରିବାର ଅର୍ଥ କେବଳ ତାଙ୍କୁ ଘରୁ ହଟାଇବା ନୁହେଁ ବରଂ ଘରଟିକୁ ନଷ୍ଟ କରିଦେବା । ଏବଂ ଏକ ବାସସ୍ଥଳୀର ବିନାଶ ହେଉଛି ଜୀବନରେ ପ୍ରିୟ ଥିବା ସମସ୍ତ ଜିନିଷର ସମାପ୍ତି । ବାସ କରିବା ଯେତେ ନିମ୍ନ ସ୍ତରର ହେବ, ଯନ୍ତ୍ରଣା ସେତେ ଅଧିକ ହେବ, ଏବଂ ହରାଇବାର ଭାବନା ସେତେ ଅଧିକ ତୀବ୍ର ହେବ ।

ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବ ଯେ ପ୍ରସ୍ତାବିତ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ବିଷୟରେ ସୂଚନା ଦେବାର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ, କାରଣ ସମ୍ଭବତଃ ଏହାର କୌଣସି ଉତ୍ତର ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ, ଏହା ଶୁଣାଣି ନିୟମର ପ୍ରକୃତ ଗୁରୁତ୍ୱ ବିଷୟରେ ସ୍ୱୀକୃତିପ୍ରାପ୍ତ ବୁଝାମଣାର ବିପରୀତ ଅଟେ । ନ୍ୟାୟ କେବଳ କରାଯିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ, ବରଂ ଏହା ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ କରାଯାଇଥିବା ଦେଖିବାକୁ ପଡିବ ବୋଲି ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବଟି ଏହି କଥାକୁ ଅଣଦେଖା କରେ ଏବଂ ଗୋଟିଏ ପାଇଁ ଅନ୍ୟଟିକୁ ବିଭ୍ରାନ୍ତ କରିଥାଏ । ନ୍ୟାୟର ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ ହେଉଛି ଅନ୍ୟାୟର ଉପସ୍ଥିତି । ପ୍ରସ୍ତାବିତ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସହ ଏହା ହେଉଛି ବାର୍ତ୍ତାଳାପ ଯାହା ଏହି ଆବଶ୍ୟକତା ପୂରଣ କରେ ଯେ ନ୍ୟାୟ ମଧ୍ୟ କରାଯାଇଛି ବୋଲି ଦେଖିବା ଆବଶ୍ୟକ । ପ୍ରକ୍ରିୟାଗତ ସୁରକ୍ଷାଗୁଡ଼ିକର ଐତିହାସିକ ଉତ୍ପତ୍ତି ଏହି ଧାରଣାରେ ରହିଛି ଯେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସ୍ୱାଧୀନତାର ସର୍ତ୍ତାବଳୀ କେବଳ ସେତେବେଳେ ସଂରକ୍ଷିତ ହୋଇପାରିବ ଯେତେବେଳେ ସରକାରୀ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ତରଫରୁ ମନମୁଖୀ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ଉପରେ କିଛି ସଂସ୍ଥାଗତ ଯାଞ୍ଚ ହେବ । (କାଦିଶ, "ମେଥୋଡ଼ଲଜି ଆଣ୍ଡ କ୍ରାଇଟେରିଆ ଇନ ଡିୟୁ ପ୍ରସେସ ଆଡଜୁଡିକେସନ - ଏ ସର୍ଭେ ଆଣ୍ଡ କ୍ରିଟିସିଜମ୍", 66 Yale L.J. 319,340 [1957])। ଶୁଣାଣିର ଅଧିକାରର ଦୁଇଟି ଦିଗ ରହିଛି, ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ଏବଂ ସହାୟକ । ସେହି ଅଧିକାରର ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ମୂଲ୍ୟ ହେଉଛି ସେହି ସୁଯୋଗ ଯାହା ବ୍ୟକ୍ତି କିମ୍ବା ଗୋଷ୍ଠୀକୁ ଏହା ଦେଇଥାଏ, ଯାହା ବିରୁଦ୍ଧରେ ସରକାରୀ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିଆଯାଇଥିବା ନିଷ୍ପତ୍ତି କାର୍ଯ୍ୟ କରେ, ଯେଉଁ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ସେହି ନିଷ୍ପତ୍ତି ନିଆଯାଏ ସେଥିରେ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କରେ, ଏକ ସୁଯୋଗ ଯାହା ବ୍ୟକ୍ତି ଭାବରେ ସେମାନଙ୍କର

ମର୍ଯ୍ୟାଦାକୁ ପ୍ରକାଶ କରେ । (**ଗୋଲବର୍ଗ ବନାମ କେଲି**, 397 U.S. 254, 264-65 [1970] ସାର୍ବଜନୀନ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଭାଗ ନେବା ପାଇଁ ଗରିବଙ୍କ ଅଧିକାର) ।

> "ଏହାର ଫଳାଫଳ ଯାହା ହେଉନା କାହିଁକି, ଏପରି ଶୁଣାଣି ଏକ ମୂଲ୍ୟବାନ ମାନବୀୟ ପାରସ୍ପରିକ କ୍ରିୟାର ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରେ ଯେଉଁଥିରେ ପ୍ରଭାବିତ ବ୍ୟକ୍ତି ଅତି କମରେ ନିର୍ଣ୍ଣୟ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରିବାର ସନ୍ତୋଷ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି ଯାହା ତାଙ୍କୁ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ପ୍ରଭାବିତ କରେ, ଏବଂ ବୋଧହୁଏ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉପାୟରେ ନିଷ୍ପତ୍ତି କାହିଁକି ନିଆଯାଉଛି ତାହାର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ପାଇବାର ପୃଥକ ସନ୍ତୋଷ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି । ଉଭୟ ଠାରୁ ଶୁଣାଯିବାର ଅଧିକାର, ଏବଂ କାହିଁକି କୁହାଯିବାର ଅଧିକାର, ଏକ ଭିନ୍ନ ଫଳାଫଳ ସୁରକ୍ଷିତ କରିବାର ଅଧିକାର ଠାରୁ ବିଶ୍ଳେଷଣାତ୍ମକ ଭାବରେ ଭିନ୍ନ; ବିନିମୟ କରିବାର ଏହି ଅଧିକାର ଗୁଡିକ ପ୍ରାଥମିକ ଧାରଣାକୁ ପ୍ରକାଶ କରେ ଯେ ଏକ ଦ୍ରବ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ହେବାକୁ, ଅତି କମରେ ଜଣଙ୍କ ସହିତ କ'ଣ କରାଯାଏ ସେ ବିଷୟରେ ପରାମର୍ଶ କରାଯିବା ଉଚିତ । ନ୍ୟାୟମୂର୍ତ୍ତି ଫ୍ରାଙ୍କଫର୍ଟର୍ ପ୍ରକ୍ରିୟାଗତ ନ୍ୟାୟର ଏହି ଭାବନାର କିଛି ଅଂଶକୁ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ଯେତେବେଳେ ସେ ଲେଖିଥିଲେ ଯେ "କୌଣସି ସିଦ୍ଧାନ୍ତର ବୈଧତା ଏବଂ ନୈତିକ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ମୁଖ୍ୟତଃ ଏହା କେଉଁ ପଦ୍ଧତି ଦ୍ୱାରା ପହଞ୍ଚିଥିଲା ତାହା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ..... ସତ୍ୟରେ ପହଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ବିପଦରେ ପଡିଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ବିରୋଧରେ ମାମଲାର ଗୁରୁତର ହାନି ହୋଇଥିବାର ସୂଚନା ଏବଂ ଏହାର ମୁକାବିଲା କରିବାର ସୁଯୋଗ ଦେବା ଅପେକ୍ଷା କୌଣସି ଭଲ ବାଟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇ ନାହିଁ । କିମ୍ବା, ଯାହା ଏକ ଲୋକପ୍ରିୟ ସରକାର ପାଇଁ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଟେ ଅର୍ଥାତ୍ ନ୍ୟାୟ କରାଯାଇଛି ବୋଲି ଭାବନା ସୃଷ୍ଟି କରିବା ପାଇଁ ଏକ ଉତ୍ତମ ଉପାୟ ମଧ୍ୟ ମିଳିପାରିନାହିଁ । **"ଯୁଗ୍ମ ଫାସିବାଦ ବିରୋଧୀ ଶରଣାର୍ଥୀ କମିଟି ବନାମ ମ୍ୟାକଗ୍ରାଥ,** 341, U.S. 123, 171-172 (1951) । ଏଠାରେ ବିପଦରେ କେବଳ ନ୍ୟାୟର ବହୁଳ ଆଦୃତ ବାହ୍ୟରୂପ ନୁହେଁ, ବରଂ ନ୍ୟାୟର ସାରମର୍ମ ଭାବରେ ଅଭିହିତ ହୋଇଥିବା ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ଭାବରେ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି ବିବେଚନା କରୁଥିବା ଏକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ", **(ହାର୍ଭାର୍ଡ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଆଇନ ପ୍ରଫେସର ଲରେନ୍ସ ଏଚ୍ ଟ୍ରାଇବଙ୍କ ଦ୍ୱାରା "ଆମେରିକୀୟ ସାମ୍ବିଧାନିକ ଆଇନ" ଦେଖନ୍ତୁ** (Ed. 1978, ପୃଷ୍ଠା 503) ।

ଶୁଣାଣିର ଅଧିକାରର ସହାୟକ ଦିଗଟି ଏପରି ଉପାୟରେ ଗଠିତ ଯାହା ଦ୍ୱାରା ଏହା ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିଥାଏ ଯେ ସର୍ବସାଧାରଣ ଆଚରଣ ନିୟମ, ଯାହାର ଫଳ ସ୍ୱରୂପ ଲାଭ ଏବଂ ପୂର୍ବଧାରଣା ସମାନ ହୋଇଥାଏ, ବାସ୍ତବରେ ସଠିକ୍ ଏବଂ ନିରନ୍ତର ଭାବରେ ପାଳନ କରାଯାଇଥାଏ ।

> "ଏହା ସୁନିଶ୍ଚିତ କରେ ଯେ ଏକ ଆହ୍ୱାନପୂର୍ଣ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ଏପରି କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ମୂଳ ନିୟମଗୁଡ଼ିକୁ ସଠିକ୍ ଭାବରେ ପ୍ରତିଫଳିତ କରେ; ଏହାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସଠିକତା ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବା ପାଇଁ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରିବା ଅପେକ୍ଷା କମ୍ ଅଂଶଗ୍ରହଣ ନିଶ୍ଚିତ କରିବା ଅଟେ ।

ଏସ୍. ଏଲ୍. କପୁର ବନାମ ଜଗମୋହନ, [1981] 1 S.C.R. 746,766 ମାମଲାରେ ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କର ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ନିର୍ଣ୍ଣୟକୁ ଉଲ୍ଲେଖ ନକଲେ ଏହି ବିଷୟ ଉପରେ କୌଣସି ଆଲୋଚନା ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବ । ସେହି ମାମଲାରେ, ନୂଆଦିଲ୍ଲୀ ମ୍ୟୁନିସିପାଲିଟି କମିଟିର ଅଧିକ୍ରମଣକୁ ଏହି ଆଧାରରେ ଆପତ୍ତି କରାଯାଇଥିଲା ଯେ ଏହା ପ୍ରାକୃତିକ ନ୍ୟାୟର ନୀତିକୁ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ କରୁଛି, ଯେହେତୁ ଅଧିକ୍ରମଣ ଆଦେଶ ପାରିତ ହେବା ପୂର୍ବରୁ କୌଣସି କାରଣ ଦର୍ଶାଅ ସୂଚନା ଜାରି କରାଯାଇ ନଥିଲା । ସେହି ପ୍ରଶ୍ନ ସହିତ ଜଡିତ ପ୍ରଶ୍ନ ଥିଲା ଯେ ପ୍ରାକୃତିକ ନ୍ୟାୟର ନୀତିଗୁଡ଼ିକୁ ପାଳନ କରିବାରେ ବିଫଳତା ସର୍ବାଦୌ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କି, ଯଦି ଏପରି ପାଳନ କୌଣସି ପାର୍ଥକ୍ୟ କରିନଥାନ୍ତା, ସ୍ୱୀକୃତିପ୍ରାପ୍ତ କିମ୍ବା ନିର୍ବିବାଦିତ ତଥ୍ୟ ନିଜ ସପକ୍ଷରେ କହିଥାଏ । **ରିଜ୍ ବନାମ ବାଲ୍ଡୱିନ୍**, [1964] A.C. 40 68 ରେ; **ଜନ୍ ବନାମ ରିଆସ୍**, [1970] 1 ଚାନ୍ସେରୀ 345 402 ରେ; **ଆନ୍ନାମୁଥୋଡୋ ବନାମ ତୈଳକ୍ଷେତ୍ର ଶ୍ରମିକ ଟ୍ରେଡ ୟୁନିଅନ**, [1961] 3 All E.R. 621 (H.L.) 625 ରେ; **ମାର୍ଗାରିଟା ଫୁଏଣ୍ଟେସ ଆଟ ଅଲ. ବନାମ ଟୋବର୍ଟ ଏଲ. ଶେଭିନ**, 32 L.Ed. 2d 556 574 ରେ; **ଚିନ୍ତେପଲ୍ଲୀ ଏଜେନ୍ସି ତାଲୁକ ଆରାକ୍ ସେଲ୍ସ୍ କୋଅପରେଟିଭ୍ ସୋସାଇଟି ଲିମିଟେଡ୍ ବନାମ ସଚିବ (ଖାଦ୍ୟ ଏବଂ କୃଷି) ଆନ୍ଧ୍ର ପ୍ରଦେଶ ସରକାର**, [1978] 1 S.C.R. 563 567,569-570ରେ ନିଷ୍ପତ୍ତି ବିଷୟରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିବା ପରେ, ଏବଂ ଜ୍ୟାକ୍ସନ୍ ଙ୍କ ପ୍ରାକୃତିକ ନ୍ୟାୟ (1980 Edn.) ରେ ଏହି ବିଷୟ ଉପରେ ଏକ ଆକର୍ଷଣୀୟ ଆଲୋଚନା ପାଇଁ ନ୍ୟାୟାଳୟ ଆମ ଭିତରୁ ଜଣେ ଚିନ୍ନାପ୍ପା ରେଡ୍ଡୀ, ଜେ. ଙ୍କ ମାଧ୍ୟମରେ କହିଥିଲେ:

"ଆମ ମତରେ, ପ୍ରାକୃତିକ ନ୍ୟାୟର ନୀତିଗୁଡ଼ିକ କୌଣସି ବର୍ଜନକାରୀ ନିୟମ ବିଷୟରେ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ, ଯାହା ପ୍ରାକୃତିକ ନ୍ୟାୟ ପାଳନ କରାଯାଇଥିଲେ ଏହା କୌଣସି ପାର୍ଥକ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କରିଥାଆନ୍ତା କି ନାହିଁ ତାହା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ପ୍ରାକୃତିକ ନ୍ୟାୟର ଅନୁପାଳନ ନକରିବା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପ୍ରତି ପକ୍ଷପାତ ଅଟେ ଏବଂ ପ୍ରାକୃତିକ ନ୍ୟାୟର ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନର ପ୍ରମାଣରୁ ସ୍ୱାଧୀନ ଭାବରେ ପକ୍ଷପାତର ପ୍ରମାଣ ଅନାବଶ୍ୟକ । ନ୍ୟାୟକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କଠାରୁ ଏହା ଆସିବ ଯେ ନ୍ୟାୟରୁ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ପକ୍ଷପାତିତା କରାଯାଇ ନାହିଁ ।"

ଏହି ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣଗୁଡ଼ିକ ଶୁଣାଣିର ଅଧିକାରର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଏବଂ ପ୍ରଭାବ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପ୍ରକୃତ ଆଇନଗତ ସ୍ଥିତିର ସାରାଂଶ ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ ।

ଆଇନ ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁଯାୟୀ ଯେଉଁମାନେ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସାର୍ବଜନୀନ ସମ୍ପତ୍ତି ଉପରେ ଜବରଦଖଲ କରିଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କୁ ଶୁଣାଣି ସୁଯୋଗ ପ୍ରଦାନ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ, ଏହା ଉତ୍ତରଦାତାଙ୍କ ଓକିଲଙ୍କଠାରୁ ତୀବ୍ର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା । "ସାର୍ବଜନୀନ ସମ୍ପତ୍ତି ଉପରେ ଜବରଦଖଲ କରିଥିବା ଅନୁପ୍ରବେଶକାରୀଙ୍କୁ ଶୁଣାଣି କରାଯିବ କି? ଯେଉଁମାନେ ଅପରାଧ କରନ୍ତି ସେମାନଙ୍କୁ ?", ସେମାନେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ପଚାରୁଥିବା ଭଳି ଲାଗୁଥିଲା । ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ଯେ ଆବେଦନକାରୀମାନେ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସାର୍ବଜନୀନ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ଅନଧିକୃତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବ୍ୟବହାର କରୁଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ, ଏପରି କରିବାରେ ସେମାନଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କିମ୍ବା ଲକ୍ଷ୍ୟ "କୌଣସି ଅପରାଧ କରିବା କିମ୍ବା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଭୟଭୀତ କରିବା, ଅପମାନିତ କରିବା କିମ୍ବା ବିରକ୍ତ କରିବା" ନୁହେଁ, ଯାହା ଦଣ୍ଡବିଧି ଆଇନର ଧାରା 441 ଅନୁଯାୟୀ 'ଅପରାଧିକ ଅନଧିକାର ପ୍ରବେଶ' ଅପରାଧର ସାରାଂଶ ଅଟେ । ସେମାନେ ଅସହାୟତା କାରଣରୁ ସେହି ସ୍ଥାନଗୁଡ଼ିକରେ ବାସସ୍ଥଳୀ ଖୋଜିବାରେ ସଫଳ ହୁଅନ୍ତି, ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରାୟତଃ ଅପରିଷ୍କାର କିମ୍ବା କର୍ଦ୍ଦମମୟ । ଏପରି ନୁହେଁ ଯେ ଏକ ଜବରଦଖଲ କରିବାକୁ ହେବ କି ନାହିଁ ଏବଂ ଯଦି ହଁ, କେଉଁଠାରେ ଏହା ପ୍ରୟୋଗ କରିବାକୁ ସେମାନଙ୍କର ଏକ ସ୍ୱାଧୀନ ପସନ୍ଦ ଅଛି । ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କରାଯାଇଥିବା ଜବରଦଖଲ ଏହି ଅର୍ଥରେ ଅନିଚ୍ଛାକୃତ କାର୍ଯ୍ୟ ଯେ ସେହି କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ ପରିସ୍ଥିତି ଦ୍ୱାରା ବାଧ୍ୟ ଅଟନ୍ତି ଏବଂ ପସନ୍ଦ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ନୁହେଁ । ଅନଧିକାର ପ୍ରବେଶ ଏକ ଅପକୃତ୍ୟ । କିନ୍ତୁ, ଏପରିକି ଅପକୃତ୍ୟ ଆଇନ ମଧ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ କରେ ଯେ ଯଦିଓ ଜଣେ ଅନଧିକାର ପ୍ରବେଶକାରୀଙ୍କୁ ବଳପୂର୍ବକ ଉଚ୍ଛେଦ କରାଯାଇପାରେ, ବ୍ୟବହୃତ ବଳ ସେହି ଅବସର

ପାଇଁ ଯାହା ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ଏବଂ ଉପଯୁକ୍ତ ତାହାଠାରୁ ଅଧିକ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ନୁହେଁ ଏବଂ ଏହାଠାରୁ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଏହା ଯେ ଅନଧିକାର ପ୍ରବେଶକାରୀଙ୍କୁ ପଚରାଯିବା ଉଚିତ ଏବଂ ତାଙ୍କୁ ବହିଷ୍କାର କରିବାକୁ ବଳ ପ୍ରୟୋଗ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କରିବାକୁ ଏକ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ସୁଯୋଗ ଦିଆଯିବା ଉଚିତ । (**ନ୍ୟାୟମୂର୍ତ୍ତି ଏବଂ ଶ୍ରୀମତୀ ଏସ୍. କେ. ଦେଶାଇଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରଚିତ ରାମସ୍ୱାମୀ ଆୟାରଙ୍କ 'ଲ ଅଫ୍ ଟର୍ଟସ୍' 7ମ ସଂସ୍କରଣ ଦେଖନ୍ତୁ** (ପୃଷ୍ଠା 98, ଅନୁଚ୍ଛେଦ 41) । ଏହା ବ୍ୟତୀତ, ଅପକୃତ୍ୟ ଆଇନ ଅନୁଯାୟୀ, ଆବଶ୍ୟକତା ହେଉଛି ଏକ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ପ୍ରତିରକ୍ଷା, ଯାହା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଏହି ଆଧାରରେ ଉତ୍ତରଦାୟିତ୍ୱରୁ ରକ୍ଷା କରିବାରେ ସକ୍ଷମ କରିଥାଏ ଯେ ଅଭିଯୋଗ କରାଯାଇଥିବା କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଷୟ ମଧ୍ୟରେ, ନିଜ ପାଇଁ ଅଧିକ କ୍ଷତିକୁ ରୋକିବା ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ । "ଏଠାରେ, ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନ ଭଳି ଅପକୃତ୍ୟ ଆଇନରେ, ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତାମୂଳକ ମୂଲ୍ୟ ସମୂହ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ସନ୍ତୁଳନ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ" (**ସାଲମଣ୍ଡ ଏବଂ ହ୍ୟୁଷ୍ଟନ, 'ଲ ଅଫ ଟର୍ଟସ'**, 18ତମ ସଂସ୍କରଣ ଦେଖନ୍ତୁ । (ଅଧ୍ୟାୟ 21, ପୃଷ୍ଠା 463, ଅନୁଚ୍ଛେଦ 185-'ଆବଶ୍ୟକତା') ।

ବସ୍ତି ଏବଂ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ରହୁଥିବା ଲୋକମାନେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅପରାଧିକ ପ୍ରବୃତ୍ତି ପ୍ରଦର୍ଶନ କରନ୍ତି ବୋଲି ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସତ୍ୟପାଠରେ କରାଯାଇଥିବା ଅଭିଯୋଗ ଭିତ୍ତିହୀନ ଅଟେ । ଟାଟା ଇନଷ୍ଟିଚ୍ୟୁଟ୍ ଅଫ୍ ସୋସିଆଲ୍ ସାଇନ୍ସେସ୍, ବମ୍ବେର ସହରାଞ୍ଚଳ ଅଧ୍ୟୟନ ୟୁନିଟ୍ ମୁଖ୍ୟ ଡକ୍ଟର ପି. କେ. ମୁତ୍ତାଗିଙ୍କ ଅନୁଯାୟୀ, 1972, 1977, 1979 ଏବଂ 1981 ମସିହାରେ କରାଯାଇଥିବା ସର୍ବେକ୍ଷଣରୁ ଜଣାପଡିଛି ଯେ ଅନେକ ପରିବାର ଯେଉଁମାନେ କେବଳ ବଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ବମ୍ବେ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ବାଛିଛନ୍ତି, ସେମାନେ ସେଠାରେ ଅନେକ ବର୍ଷ ଧରି ରହୁଛନ୍ତି ଏବଂ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ରହୁଥିବା 53 ପ୍ରତିଶତ ଲୋକ ପନିପରିବା, ଫୁଲ, ଆଇସ୍କ୍ରିମ୍, ଖେଳନା, ବେଲୁନ୍, ବଟନ୍, ଛୁଞ୍ଚି ଇତ୍ୟାଦିର ଫେରିବାଲା ଭାବରେ ଆତ୍ମ-ନିଯୁକ୍ତ । 38 ପ୍ରତିଶତରୁ ଅଧିକ ମଜୁରୀ-ନିଯୁକ୍ତ ବର୍ଗରେ ଅସ୍ଥାୟୀ ଶ୍ରମିକ, ନିର୍ମାଣ ଶ୍ରମିକ, ଘରୋଇ କର୍ମଚାରୀ ଏବଂ ଯାତ୍ରା ମାଲପତ୍ର ବାହକ ଭାବରେ ଅଛନ୍ତି । ମୋଟ ସଂଖ୍ୟାର ମାତ୍ର 1.7 ପ୍ରତିଶତ ସାଧାରଣତଃ ବେକାର ଅଛନ୍ତି । ଡ. ମୁତ୍ତାଗୀ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ରହୁଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମରାଠୱାଡ଼ା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଜଣେ ସ୍ନାତକ ଏବଂ କେତେକ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ମୁସଲମାନ ପଦବୀର ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ପାଇଥିଲେ । "ଏହି ଲୋକମାନେ ପରିବେଶ ସହିତ ମିଶିଛନ୍ତି, ବହୁରୂପୀ ଏଣ୍ଡୁଅ ପରି ଏହାର ଅଂଶ ପାଲଟିଛନ୍ତି", ଯଦିଓ ଆଖପାଖର ଉଚ୍ଚ ଅଟ୍ଟାଳିକାରେ ରହୁଥିବା ସେମାନଙ୍କ ଭାଗ୍ୟଶାଳୀ ପଡ଼ୋଶୀଙ୍କ ସହ ସେମାନଙ୍କର ଯୋଗାଯୋଗ ଅନିୟମିତ ଅଟେ । ଡକ୍ଟର ମୁତ୍ତାଗୀଙ୍କ ସବୁଠାରୁ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସନ୍ଧାନ ହେଉଛି ଯେ ପାଦଚଲା

ରାସ୍ତା ରେ ରହୁଥିବା ଲୋକମାନେ ଶାନ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଟନ୍ତି, "କାରଣ, ଯଦି ସେମାନେ ଧନୀ ଲୋକଙ୍କୁ ହଇରାଣ କରନ୍ତି କିମ୍ବା ସେମାନଙ୍କ ସାଥୀ ବାସିନ୍ଦାଙ୍କ ସହ ଲଢ଼େଇରେ ଲିପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି, ତେବେ ସେମାନେ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ରେ ଆଶ୍ରୟ ହରାଇବେ ।" ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କ ଅଭିଯୋଗ, ଏହି ବୈଜ୍ଞାନିକ ଅନୁସନ୍ଧାନର ବିପରୀତ ହେବା ବ୍ୟତୀତ, ଗରିବ ଏବଂ ନିରାଶ୍ରୟଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରତିକୂଳ ପ୍ରଭାବରୁ ଜନ୍ମ ନେଇଛି । ଗଗନଚୁମ୍ବୀ ଅଟ୍ଟାଳିକାରେ ରହୁଥିବା ଧନୀ ଲୋକମାନେ ମଧ୍ୟ ବେଶ୍ୟାବୃତ୍ତିର ଲାଭ ଉପରେ ବଞ୍ଚିବା ଏବଂ ସରକାରୀ କୋଷାଗାରକୁ ଠକିବା ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଚୋରାଚାଲାଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଭିନ୍ନ ଅପରାଧ କରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ, ସେମାନେ ଖସି ଯାଆନ୍ତି । ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ରହୁଥିବା ଲୋକମାନେ ଧରାପଡ଼ିବା ପରେ ନିଜକୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଯାଇ କୁହନ୍ତି, "ଏହି ସହରରେ କିଏ ଅପରାଧ କରେ ନାହିଁ?" ଆନନ୍ଦ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀଙ୍କ ମତ ଅନୁସାରେ, "ସରକାରରେ କ୍ଷମତାର ଅଧିକାରୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଅସ୍ତିତ୍ୱଗତ ବାସ୍ତବତା ଏବଂ ସମାଜବାଦର ବକ୍ତବ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ପାର୍ଥକ୍ୟ ଅଧିକ ଗଭୀର ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ ।" ଆଣ୍ଡ୍ରେ ବେଟେଲିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା 1983ରେ ସମ୍ପାଦିତ 'ସମାନତା ଏବଂ ଅସମାନତା, ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଏବଂ ଅଭ୍ୟାସ' ରେ ପ୍ରକାଶିତ ଗ୍ରାମୀଣ ଭାରତରେ ଅସମାନତାର କିଛି ଦିଗ : ଏକ ସାମାଜିକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ।

ସାଧାରଣତଃ, ଆବେଦନକାରୀମାନଙ୍କୁ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା କିମ୍ବା ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ଉପରେ ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କରାଯାଇଥିବା ଜବରଦଖଲ କାହିଁକି ହଟାଇବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ତାହା ଦର୍ଶାଇବାକୁ ଏକ ସୁଯୋଗ ଦେବା ପାଇଁ ଆମେ ମ୍ୟୁନିସିପାଲିଟି ଆୟୁକ୍ତଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇଥାନ୍ତୁ । କିନ୍ତୁ, ଉଭୟ ପକ୍ଷ ବିଧିବିଧାନ ତଥା ଆଇନ ଉପରେ ବିସ୍ତୃତ ଭାବରେ ସେମାନଙ୍କ ଯୁକ୍ତି ଉପସ୍ଥାପନ କରିଥିବାରୁ ଆୟୁକ୍ତଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ସୁଯୋଗକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରାଯାଇଥିଲା, ତାହା ଆମ ଦ୍ୱାରା ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ମାତ୍ରାରେ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥିଲା । ସେହି ଯୁକ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ ବିଚାର କରିବା ପରେ, ଆମର ମତ ହେଉଛି ଯେ ପାର୍ଶ୍ୱପଥ, ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା କିମ୍ବା ଆନୁଷଙ୍ଗିକ ରାସ୍ତାରେ ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କରାଯାଇଥିବା ଜବରଦଖଲକୁ ହଟାଇବା ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେବାରେ ଆୟୁକ୍ତ ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ ଥିଲେ । **ଏସ୍. ଏଲ୍. କପୁର,** (ଉପରୋକ୍ତ) ରେ କୁହାଯାଇଛି ଯେ, "ଯେଉଁଠାରେ ସ୍ୱୀକୃତ କିମ୍ବା ନିର୍ବିବାଦିତ ତଥ୍ୟ ଉପରେ କେବଳ ଗୋଟିଏ ଉପସଂହାର ସମ୍ଭବ ଏବଂ ଆଇନ ଅନୁଯାୟୀ କେବଳ ଗୋଟିଏ ଦଣ୍ଡ ଗ୍ରହଣୀୟ, ନ୍ୟାୟାଳୟ ପ୍ରାକୃତିକ ନ୍ୟାୟ ପାଳନ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଏହାଙ୍କ ଆଜ୍ଞାଦେଶ ଜାରି କରିପାରିବେ ନାହିଁ, ଏହା ପ୍ରାକୃତିକ ନ୍ୟାୟ ପାଳନ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ନୁହେଁ କାରଣରୁ ନୁହେଁ ବରଂ ଏହି କାରଣରୁ ଯେ ନ୍ୟାୟାଳୟ ନିରର୍ଥକ ଆଜ୍ଞାଦେଶ ଜାରି କରନ୍ତି ନାହିଁ ।" ବାସ୍ତବରେ, ସେହି ମାମଲାରେ, ନ୍ୟାୟାଳୟ ତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କୁହାଯାଇଥିବା ବାସ୍ତବ ସ୍ଥିତିକୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରଖି

ଅଧିକ୍ରମଣର ଆଦେଶ ବାତିଲ କରିନଥିଲେ । କିନ୍ତୁ, ଯଦିଓ ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ କଥା ଶୁଣିବା ପାଇଁ ଆୟୁକ୍ତଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରିବାର କୌଣସି ଯଥାର୍ଥତା ଆମେ ଦେଖୁ ନାହୁଁ, ଆମେ ଏକ ଆଦେଶ ପାରିତ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଉଛୁ, ଯାହା ଆମେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁ, ସେ ସେହିପରି ଆଦେଶ ପାରିତ କରିଥାନ୍ତେ, ଯଦି ସେ ସେମାନଙ୍କୁ ଶୁଣିବା ପାଇଁ ସୁଯୋଗ ପ୍ରଦାନ କରିଥାନ୍ତେ ଏବଂ ଆମେ କ'ଣ କରିଥିଲୁ ତାହା ଶୁଣିଥାନ୍ତେ । ଆମର ମତ ହେଉଛି ଯେ ଆବେଦନକାରୀମାନଙ୍କୁ ବର୍ତ୍ତମାନର ମୌସୁମୀ ଋତୁ ଶେଷ ହେବାର ଏକ ମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ଅର୍ଥାତ୍ 31 ଅକ୍ଟୋବର, 1985 ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାର୍ଶ୍ୱପଥ, ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା କିମ୍ବା ଆନୁଷଙ୍ଗିକ ରାସ୍ତାରୁ ଉଚ୍ଛେଦ କରାଯିବା ଅନୁଚିତ୍ । ଇତି ମଧ୍ୟରେ, ପରେ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରାଯାଇଥିବା ପରି, ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ବାସିନ୍ଦାଙ୍କୁ ବିକଳ୍ପ ଜାଗା ପ୍ରଦାନ କରିବାକୁ ପଦକ୍ଷେପ ନିଆଯାଇପାରେ, ଯେଉଁମାନେ 1976 ମସିହାର ଜନଗଣନାରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ କିମ୍ବା ହେବାକୁ ଥିଲେ । ଏହିପରି ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ରହୁଥିବା ବାସିନ୍ଦାଙ୍କ ପାଇଁ ବିକଳ୍ପ ଜାଗା ଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ଯେଉଁ ଭାବନାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଥିଲା ସେହି ଭାବନାରେ ଗ୍ରହଣ କରାଯିବା ଉଚିତ, ଯଦିଓ ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କରାଯାଇଥିବା ଜବରଦଖଲକୁ ହଟାଇବା ପାଇଁ ଆମେ ଏହାକୁ ଏକ ପୂର୍ବ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ସର୍ତ୍ତ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଉ ନାହୁଁ ।

କାମରାଜ ନଗର ବସ୍ତି ବିଷୟରେ କହିବାକୁ ଗଲେ, ଏଥିରେ 400ରୁ ଅଧିକ କୁଟୀର ରହିଛି । ମହାନଗର ଆୟୁକ୍ତ ଶ୍ରୀ ଡି. ଏମ. ସୁଖଥାନକରଙ୍କ ସତ୍ୟପାଠ ଦର୍ଶାଏ ଯେ ରାଜପଥକୁ ଯାଉଥିବା ଏକ ଆନୁଷଙ୍ଗିକ ରାସ୍ତାରେ ଏହି ବସ୍ତି ନିର୍ମାଣ କରାଯାଇଥିଲା । ସେହି ସତ୍ୟପାଠରୁ ଏହା ମଧ୍ୟ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଛି ଯେ ଝୁମ୍ପୁଡ଼ିଗୁଡ଼ିକୁ କେବେବି ନିୟମିତ କରାଯାଇ ନଥିଲା ଏବଂ ସଡ଼କ ବିକାଶ ବିଭାଗ ଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କୁ କୌଣସି ପଞ୍ଜୀକରଣ ନମ୍ବର ଦିଆଯାଇ ନଥିଲା । ଯେହେତୁ ବସ୍ତି ଏକ୍ସପ୍ରେସ ହାଇୱେକୁ ଯାଉଥିବା ରାସ୍ତାର ଏକ ଅଂଶରେ ଅବସ୍ଥିତ, ତେଣୁ ଏକ୍ସପ୍ରେସ ହାଇୱେରେ, ଯେଉଁଥିରେ ପ୍ରବଳ ଯାନବାହନ ଯାତାୟତ ଥାଏ, ବସ୍ତି ପିଲାମାନଙ୍କର ଏଣେତେଣେ ବୁଲିବା କାରଣରୁ ଗୁରୁତର ଗମନାଗମନର ସମସ୍ୟା ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ । କାମରାଜ ନଗର ବସ୍ତି କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ସେହି ସମାନ ମାନଦଣ୍ଡ ଲାଗୁ ହେବ, ଯେପରି ସହରର ଅନ୍ୟ ରାସ୍ତା ଏବଂ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ଅନଧିକୃତ ଭାବେ ନିର୍ମାଣ କରାଯାଇଥିବା ବାସଗୃହ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଲାଗୁ ହେବ ।

ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ଗୃହ ନିର୍ମାଣ ଏବଂ କ୍ଷେତ୍ର ବିକାଶ ପ୍ରାଧିକରଣ, ବମ୍ବେର ପ୍ରଶାସକ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଭି. ଗୋକାକଙ୍କ ସତ୍ୟପାଠରୁ ଜଣାପଡ଼େ ଯେ ରାଜ୍ୟ ସରକାର ଲୋକହିତ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବସ୍ତିବାସିନ୍ଦାଙ୍କ ତାଲିକା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ଏବଂ ବସ୍ତିବାସିନ୍ଦାଙ୍କ ପୁନର୍ବାସ ପାଇଁ ବମ୍ବେ ଉପନଗରୀୟ ଜିଲ୍ଲାରେ କିମ୍ବା

ନିକଟରେ 500 ଏକର ଖାଲି ଜମି ଆବଣ୍ଟନ କରିବା ପାଇଁ ନିର୍ଣ୍ଣୟ ନେଇଥିଲେ । ତଦନୁସାରେ ସମଗ୍ର ବମ୍ବେରେ ପ୍ରାୟ 850 କଲୋନୀରେ ବ୍ୟାପିଥିବା ବସ୍ତି ବାସିନ୍ଦାଙ୍କୁ ଗଣନା କରିବା ପାଇଁ 4 ଜାନୁଆରୀ,1976 ରେ ଏକ ଜନଗଣନା କରାଯାଇଥିଲା । ଝୁମ୍ପୁଡ଼ି ବାସିନ୍ଦାଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରାୟ 67 ପ୍ରତିଶତ ସେମାନଙ୍କ ପରିବାରର ମୁଖ୍ୟଙ୍କ ଫଟୋ ଉପସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ, ଯାହା ଆଧାରରେ ଝୁମ୍ପୁଡ଼ିଗୁଡ଼ିକୁ ସଂଖ୍ୟା ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥିଲା ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ବାସିନ୍ଦାଙ୍କୁ ପରିଚୟ ପତ୍ର ଦିଆଯାଇଥିଲା । ଶ୍ରୀ ଗୋକାକ ତାଙ୍କ ସତ୍ୟପାଠରେ ଆହୁରି କହିଛନ୍ତି ଯେ ସରକାର ଏହା ମଧ୍ୟ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେଇଛନ୍ତି ଯେ ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜମି ସାର୍ବଜନୀନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଆବଶ୍ୟକ ହୋଇନାହିଁ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୀର୍ଘ ସମୟ ଧରି ବିଦ୍ୟମାନ ଥିବା ଏବଂ ଉନ୍ନତ ତଥା ବିକଶିତ ହୋଇଥିବା ବସ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ ସାଧାରଣତଃ ଧ୍ୱଂସ କରାଯିବ ନାହିଁ । ଯଦି ଜମି ଏଥିପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ, ତେବେ ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କ ନୀତି ଥିଲା ବସ୍ତି ବାସିନ୍ଦାଙ୍କୁ ବିକଳ୍ପ ଆବାସ ପ୍ରଦାନ କରିବା, ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ଗଣନାରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରାଯାଇଥିଲା ଏବଂ ପରିଚୟ ପତ୍ର ଥିଲା । ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କ 1976 ମସିହା ଫେବୃଆରୀ 4 ତାରିଖର ପରିପତ୍ର (ନଂ. SIS/176/D-41) ଏହି ସ୍ଥିତିକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ କରିଥାଏ । ଝୁମ୍ପୁଡ଼ି ବାସିନ୍ଦାଙ୍କ ଗଣନାରେ, ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ରହୁଥିବା କିଛି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଜନଗଣନା ପତ୍ର ଦିଆଯାଇଥିଲା । ସରକାର ମାଲବାଣୀ ନିକଟସ୍ଥ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଏହିପରି ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ଜାଗା ଆବଣ୍ଟନ କରିବାକୁ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେଇଥିଲେ । ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦିଆଯାଇଥିବା ଏହି ପ୍ରତିଶ୍ରୁତିଗୁଡ଼ିକୁ ପୂରଣ କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଅନ୍ୟ ଅର୍ଥରେ, ବି. ଏମ୍. ସି. ଅଧିନିୟମର ଧାରା 314ରେ ଥିବା ବ୍ୟବସ୍ଥା ବୈଧ ବୋଲି ଆମ ଦ୍ୱାରା ଲିପିବଦ୍ଧ କରାଯାଇଥିବା ତଥ୍ୟ ସତ୍ତ୍ୱେ, ଯେଉଁ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ବାସିନ୍ଦାଙ୍କୁ 1976ରେ ଜନଗଣନା ପତ୍ର ଦିଆଯାଇଥିଲା, ସେମାନଙ୍କୁ ମାଲବାଣୀରେ ବିକଳ୍ପ ଜାଗା ଦିଆଯିବା ଆବଶ୍ୟକ, ଯଦିଓ ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କରାଯାଇଥିବା ଜବରଦଖଲ ହଟାଇବା ପାଇଁ ଏହା ପୂର୍ବ ସର୍ତ୍ତ ନୁହେଁ । ଦ୍ୱିତୀୟତଃ, ଯେଉଁ ବସ୍ତି ବାସିନ୍ଦାଙ୍କୁ ଜନଗଣନାରେ ଗଣନା କରାଯାଇଥିଲା ଏବଂ ପରିଚୟ ପତ୍ର ଦିଆଯାଇଥିଲା, ସେମାନଙ୍କୁ ଉଚ୍ଛେଦ କରାଯିବା ପୂର୍ବରୁ ବିକଳ୍ପ ଆବାସ ଯୋଗାଇଦେବା ଆବଶ୍ୟକ । ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ଏବଂ ବସ୍ତିବାସିନ୍ଦାଙ୍କ ପୁନର୍ବାସ ପାଇଁ ଉପଲବ୍ଧ ଖାଲି ଜମିର ପରିମାଣକୁ ନେଇ ଆବେଦନକାରୀ ଏବଂ ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିବାଦ ରହିଛି । ଯାହା ବି ହେଉ ନା କାହିଁକି, ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏହି ହତଭାଗା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ପୁନର୍ବାସ ପାଇଁ ସରକାର ସୁବିଧାଜନକ ଭାବରେ ଉପଲବ୍ଧ ବୋଲି ବିବେଚନା କରୁଥିବା ଜମିକୁ ଆବଣ୍ଟନ କରାଯିବାକୁ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ପ୍ରାଥମିକତା ଦେବା ଉଚିତ୍ । ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ନିଯୁକ୍ତି ନିଶ୍ଚିତତା ଅଧିନିୟମ, 1977, ନିଯୁକ୍ତି ନିଶ୍ଚିତତା ଯୋଜନା, 'ନୂତନ କୋଡ଼ିଏ ସୂତ୍ରୀ ସାମାଜିକ-ଅର୍ଥନୈତିକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ, 1982',

'ବମ୍ବେ ମହାନଗର ଅଞ୍ଚଳରେ ସୁଲଭ ନିମ୍ନ ଆୟ ଆଶ୍ରୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ' ଏବଂ 'ଆର୍ଥିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦୁର୍ବଳ ବର୍ଗଙ୍କ ପାଇଁ ଗୃହ ନିର୍ମାଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ' ପ୍ରାୟତଃ ଅକାମୀ ହେବା ଅନୁଚିତ, ଯେପରି ଏହିପରି ଯୋଜନା ଏବଂ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ସବୁ ହେଉଛି । କେବଳ ସେତିକି ନୁହେଁ, ସମାନତା ପାଇଁ ଲଢ଼େଇରେ ଯଦି ଆଇନର ସମାନ ସୁରକ୍ଷାର ସିଦ୍ଧାନ୍ତକୁ ଏହାର ସଠିକ୍ ସ୍ଥାନ ନେବାକୁ ପଡ଼େ, ତେବେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଏହିପରି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଆରମ୍ଭ କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗରେ, ସମାଜର ଅବହେଳିତ ବର୍ଗଙ୍କୁ ସମାନ ବ୍ୟବହାର ପ୍ରଦାନ କରିବା ପାଇଁ ସକାରାତ୍ମକ ସରକାରୀ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ଭଳି କମ୍ ସରକାରୀ ହସ୍ତକ୍ଷେପ ପାଇଁ ଦାବି ସେତେ ଅଧିକ ନୁହେଁ । ସମାଜବାଦର ଗଭୀର ବକ୍ତବ୍ୟକୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ, କାରଣ ରାଷ୍ଟ୍ର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଉଥିବା ସମସ୍ୟା ହେଉଛି ମାନବ ଭାଗ୍ୟର ସମସ୍ୟା ।

ତର୍କ ସମୟରେ, ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ସରକାରଙ୍କ ଆବାସ ବିଭାଗର ଅନୁସଚିବ ଶ୍ରୀ ଏସ. କେ ଯାହାଗିରଦାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏକ ସତ୍ୟପାଠ ଦାଖଲ କରାଯାଇଥିଲା, ଯେଉଁଥିରେ ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କ ବିଚାରଧୀନ ଥିବା ବିଭିନ୍ନ ଆବାସ ଯୋଜନା ବିଷୟରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଥିଲା । ଏହି ସତ୍ୟପାଠରେ ବସ୍ତି ଏବଂ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ବାସିନ୍ଦାଙ୍କ ସହ ଜଡ଼ିତ ବିଭିନ୍ନ ଦିଗ ଉପରେ ଉପଯୋଗୀ ସୂଚନା ରହିଛି । ସେହି ସତ୍ୟପାଠରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଥିବା 1976 ମସିହାର ଜନଗଣନା ଦର୍ଶାଉଛି ଯେ 28.18 ଲକ୍ଷ ଲୋକ 1680ଟି ବସ୍ତି ଅଞ୍ଚଳରେ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ 6,27,404 ପରିବାରରେ ରହୁଥିଲେ । ବସ୍ତିର 80 ପ୍ରତିଶତଙ୍କ ଆୟ ମାସିକ Rs.600 ରୁ ଅଧିକ ନଥିଲା । ବିଶ୍ୱ ବ୍ୟାଙ୍କ ସହାୟତାରେ 'ସ୍ୱଳ୍ପ ଆୟ ଯୋଜନା ଆଶ୍ରୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ' ଆରମ୍ଭ କରିବା ଲାଗି ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କର ଏକ ପ୍ରସ୍ତାବ ରହିଛି । ଏହି ଯୋଜନା ଅଧୀନରେ, ଘର ନିର୍ମାଣ ପାଇଁ 85,000 ଛୋଟ ପ୍ଲଟ୍ ଉପଲବ୍ଧ ହେବ, ଯେଉଁଥିରୁ 40,000 ଗ୍ରେଟର ବମ୍ବେରେ, ଥାନେ-କଲ୍ୟାଣ ଅଞ୍ଚଳରେ 2500 ଏବଂ ନ୍ୟୁ ବମ୍ବେ ଅଞ୍ଚଳରେ 20,000 ରହିବ । ରାଜ୍ୟ ସରକାର 'ବସ୍ତି ଉନ୍ନତିକରଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ (ଏସ. ୟୁ. ପି.)' ହାତକୁ ନେବାକୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଉଛନ୍ତି, ଯାହା ଅଧୀନରେ ବସ୍ତି ବାସିନ୍ଦାଙ୍କୁ ମୌଳିକ ନାଗରିକ ସୁବିଧା ଉପଲବ୍ଧ କରାଯିବ । ଆମେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁ ଯେ ଏହି ଯୋଜନାଗୁଡ଼ିକ, ଯେତେ ବଡ଼ ଆକାରରେ ଦେଖାଯାଉଛି, ବିଶ୍ୱସ୍ତତାର ସହ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେବ ଏବଂ ବିଶ୍ୱ ବ୍ୟାଙ୍କରୁ ମିଳିଥିବା ସହାୟତା ଏହାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହାସଲ ପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥିତ ଏବଂ ଫଳପ୍ରଦ ଭାବରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେବ ।

ଅନଧିକୃତ ବସତି ଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରଶ୍ନଟିର କୌଣସି ସ୍ୱଳ୍ପକାଳୀନ କିମ୍ବା ସୀମିତ ସମାଧାନ ନାହିଁ, କିମ୍ବା ଏପରି ବସତିଗୁଡ଼ିକ ଭାରତର ସହରଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ନୁହେଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦେଶ, ଏହାର

ଐତିହାସିକ ବିବର୍ତ୍ତନ ସମୟରେ, ଅନାବଶ୍ୟକ ବସତିର ସମସ୍ୟାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଛି ଏବଂ ବିଶ୍ୱର ଅଧିକାଂଶ ଅନୁନ୍ନତ ଦେଶ ଆଜି ଏହି ସମସ୍ୟାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଉଛନ୍ତି । ଏପରିକି ଉଚ୍ଚ ବିକଶିତ ସମୃଦ୍ଧ ସମାଜ ମଧ୍ୟ ସମାନ ସମସ୍ୟାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୁଅନ୍ତି, ଯଦିଓ ସେମାନଙ୍କର ବୃହତ ସମ୍ବଳ ଏବଂ ଛୋଟ ଜନସଂଖ୍ୟା ସହିତ, ସେମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ କମ୍ କଷ୍ଟକର । ଦଖଲଦାରମାନଙ୍କୁ ବଳପୂର୍ବକ ଉଚ୍ଛେଦ କରିବା, ଯଦିଓ ସେମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ପୁନଃସ୍ଥାପିତ କରାଯାଏ, ପରିବାରର ଆର୍ଥିକ ଜୀବନକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ବ୍ୟାହତ କରିଥାଏ । ପ୍ରଶାସକ ଏବଂ ଯୋଜନାକାରମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏହା ଏକ ସାଧାରଣ ଅନୁଭୂତି ଯେ ଯେତେବେଳେ ବଳପୂର୍ବକ ପୁନଃସ୍ଥାପନ କରାଯାଏ, ସେତେବେଳେ ଜବରଦଖଲକାରୀମାନେ ଶେଷରେ ସେମାନଙ୍କର ନୂତନ ଜମି ବିକ୍ରି କରନ୍ତି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ନିଯୁକ୍ତି ସ୍ଥାନ ନିକଟରେ ଥିବା ସେମାନଙ୍କର ମୂଳ ସ୍ଥାନକୁ ଫେରନ୍ତି । ତେଣୁ, ମହାନଗରଗୁଡ଼ିକରେ ଜବରଦଖଲକାରୀଙ୍କ ଉପନିବେଶଗୁଡ଼ିକୁ ହ୍ରାସ କରିବାର ପ୍ରଶ୍ନ ପାଇଁ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଷୟ ହେଉଛି ଗ୍ରାମୀଣ କ୍ଷେତ୍ରରେ ନିଯୁକ୍ତି ପାଇଁ ନୂତନ ସୁଯୋଗ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ଏବଂ ସହରାଞ୍ଚଳରେ ବିଦ୍ୟମାନ ନିଯୁକ୍ତି ସୁଯୋଗକୁ ସମାନ ଭାବରେ ବିସ୍ତାର କରିବା । ଏଥିରେ ଜଡ଼ିତ ଥିବା ଆହୁରି ଅଧିକ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଏବଂ ଅବକ୍ଷୟ ବ୍ୟତୀତ, ବସ୍ତି ଏବଂ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତାରେ ରହୁଥିବା ଲୋକଙ୍କୁ ଉଚ୍ଛେଦ କରିବା ସହରଗୁଡ଼ିକୁ ଭିଡ଼ମୁକ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ଏକ ପ୍ରଭାବହୀନ ପ୍ରତିକାର । ଗରିବମାନଙ୍କୁ ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡୁଥିବା ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକର ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପଠନଯୋଗ୍ୟ ଏବଂ ହୃଦୟସ୍ପର୍ଶୀ ବିବରଣୀରେ ସୁସାନ୍ ଜର୍ଜ କହିଛନ୍ତି: (**'ଅନ୍ୟ ଅର୍ଦ୍ଧ କିପରି ମୃତ୍ୟୁ ବରଣ କରେ – ବିଶ୍ୱ କ୍ଷୁଧା ପାଇଁ ପ୍ରକୃତ କାରଣ** '(ପୋଲିକାନ୍ ପୁସ୍ତକ)

> "ଯେତେବେଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବେ ଭୂମି ସଂସ୍କାର, ପୁନଃ-ସମୂହୀକରଣ ଏବଂ ଦରିଦ୍ରତମ, ଜନସଂଖ୍ୟାର ନିମ୍ନତମ ଭାଗକୁ ସମ୍ବଳର ବଣ୍ଟନ ହେଉନାହିଁ, ସେତେବେଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୃତୀୟ ବିଶ୍ୱର ଦେଶଗୁଡ଼ିକ ଦୁଃଖଦାୟକ ଅବସ୍ଥା ଲାଘବ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏବଂ କ୍ଷୁଧା ଲାଗିରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନଙ୍କ ଉତ୍ପାଦନ ବୃଦ୍ଧି କରି ଚାଲିପାରନ୍ତି, କାରଣ ଉତ୍ପାଦନ ସେହିମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଯିବ, ଯେଉଁମାନଙ୍କ ପାଖରେ ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣର ଅର୍ଥ ରହିଛି - ବିକଶିତ ବିଶ୍ୱକୁ କିମ୍ବା ତୃତୀୟ ବିଶ୍ୱର ଧନୀମାନଙ୍କୁ । ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଏବଂ କ୍ଷୁଧା ହାତ ଧରା ଧରି ହୋଇ ଚାଲିଥାଆନ୍ତି"। (ପୃଷ୍ଠା 18) ।

ଆମେ ସେହି ପୁସ୍ତକରୁ ଏକ ଉଦ୍ଧୃତି ସହିତ ଶେଷ କରିବୁ ଯେଉଁଥିରେ ଏକ ବାର୍ତ୍ତା ଅଛି:

> "ପୁଷ୍ଟିହୀନ ଶିଶୁ, ପରିତ୍ୟକ୍ତ ମାଆ, ଏସିଆର ରାସ୍ତାଗୁଡ଼ିକରେ କ୍ଷୟପ୍ରାପ୍ତ ଶବଗୁଡ଼ିକର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଏବଂ ବର୍ଣ୍ଣନାଯୋଗ୍ୟ କାରଣ ଅଛି । କ୍ଷୁଧା ମାନବ ଜାତିର ନିରନ୍ତର ସାଥୀ ହୋଇଥାଇପାରେ, ଏବଂ 'ଗରିବମାନେ ସର୍ବଦା ଆମ ସହିତ ରହିପାରନ୍ତି', କିନ୍ତୁ ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ, ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ସାଥୀ ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ଭାଗ୍ୟ ବିଷୟରେ ଏହି ମାରାତ୍ମକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣକୁ କେହି ଗ୍ରହଣ କରିପାରିବେ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ଅବସ୍ଥା ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ କିନ୍ତୁ ଯୁକ୍ତିସଙ୍ଗତ, ମାନବ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ପରିସର ମଧ୍ୟରେ ଚିହ୍ନଟଯୋଗ୍ୟ ଶକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ଘଟିଥାଏ । (ପୃ. 15)

ସଂକ୍ଷେପରେ କହିବାକୁ ଗଲେ, ଆମେ ବିଚାର କରୁଛୁ ଯେ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା, ପାର୍ଶ୍ୱପଥ କିମ୍ବା ସର୍ବସାଧାରଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସଂରକ୍ଷିତ କିମ୍ବା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ, ଯେପରିକି, ଏକ ବଗିଚା କିମ୍ବା ଖେଳପଡ଼ିଆ ଉପରେ କୌଣସି ଢାଞ୍ଚା ନିର୍ମାଣ କରି କିମ୍ବା ଅନ୍ୟଥା, ଜବରଦଖଲ କରିବାକୁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଅଧିକାର ନାହିଁ; ଯେ ବମ୍ବେ ମହାନଗର ନିଗମ ଅଧିନିୟମର ଧାରା 314 ରେ ଥିବା ବ୍ୟବସ୍ଥା ମାମଲାର ପରିସ୍ଥିତିରେ ଅଯୌକ୍ତିକ ନୁହେଁ; ଏବଂ, କାମରାଜ ନଗର ବସ୍ତି ୱେଷ୍ଟର୍ଣ୍ଣ ଏକ୍ସପ୍ରେସ୍ ରାଜପଥକୁ ଯାଉଥିବା ଏକ ଆନୁଷଙ୍ଗିକ ରାସ୍ତାରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଆମେ ଏଠାରେ ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏହାଙ୍କ ଲିଖିତ କଥନରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ବିଷୟରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛୁ, ଯାହାକୁ ଆମେ ପୁନର୍ବାର ଦୋହରାଉଛୁ, ଏହାକୁ ଗ୍ରହଣ କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ । ସଂକ୍ଷେପରେ କହିବାକୁ ଗଲେ, ଯେଉଁ ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ବାସିନ୍ଦାଙ୍କୁ 1976 ଜନଗଣନାରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରାଯାଇଥିଲା କିମ୍ବା ଯେଉଁମାନେ 1976 ଜନଗଣନାରେ ସାମିଲ ହେବାକୁ ଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ ମାଲବାଣୀରେ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ ସୁବିଧାଜନକ ସ୍ଥାନରେ, ଯାହା ସରକାର ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ବୋଲି ବିବେଚନା କରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଦୂରତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦୂରରେ ନୁହେଁ, ବିକଳ୍ପ ଜାଗା ଦିଆଯିବା ଉଚିତ, ଯଦିଓ ସେମାନଙ୍କୁ ହଟାଇବା ପାଇଁ ଏକ ପୂର୍ବସର୍ତ୍ତ ଭାବରେ ନୁହେଁ; ବସ୍ତି ବାସିନ୍ଦା, ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ପରିଚୟ ପତ୍ର ଦିଆଯାଇଥିଲା ଏବଂ ଯେଉଁମାନଙ୍କ ବାସସ୍ଥାନ 1976 ଜନଗଣନା ଅନୁସାରେ ଗଣନା କରାଯାଇଥିଲା, ସେମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ପୁନଃସ୍ଥାପନ ପାଇଁ ବିକଳ୍ପ ସ୍ଥାନ ଦିଆଯିବା ଆବଶ୍ୟକ; ଯେଉଁ ବସ୍ତି ଗୁଡିକ ଦୀର୍ଘ ସମୟ ଧରି ବିଦ୍ୟମାନ ଥିଲା, ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ କିମ୍ବା ତା'ଠାରୁ ଅଧିକ ସମୟ ଧରି, ଏବଂ ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକର ଉନ୍ନତିକରଣ ଏବଂ ବିକାଶ କରାଯାଇଥିଲା, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ହଟାଯିବ ନାହିଁ, ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେଗୁଡିକ ଯେଉଁ ଜମିରେ କିମ୍ବା ସଂଲଗ୍ନ ଜମିରେ ରହିଛି, ତାହା ସାର୍ବଜନୀନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଆବଶ୍ୟକ ନାହିଁ, ଏପରି କ୍ଷେତ୍ରରେ, ସେମାନଙ୍କୁ ଆବାସ ପାଇଁ

ବିକଳ୍ପ ସ୍ଥାନ ଯୋଗାଇ ଦିଆଯିବ;ବିଶ୍ୱ ବ୍ୟାଙ୍କ ସହାୟତାରେ ଆରମ୍ଭ କରାଯିବାକୁ ଥିବା 'ସ୍ୱଳ୍ପ ଆୟ ଯୋଜନା ଆଶ୍ରୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ' କୁ ନିଷ୍ଠାର ସହ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରାଯିବ; ଏବଂ ବସ୍ତି ଅଧିବାସୀମାନଙ୍କୁ ମୌଳିକ ସୁବିଧା ପ୍ରଦାନ କରାଯିବାକୁ ଥିବା ବସ୍ତି ଉନ୍ନତିକରଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ (ଏସ.ୟୁ.ପି.) କୁ ବିଳମ୍ବ ନକରି କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରାଯିବ । କୌଣସି ଉଚ୍ଛେଦରେ ଜଡ଼ିତ ଅସୁବିଧାକୁ ହ୍ରାସ କରିବା ପାଇଁ, ଆମେ ଆଦେଶ ଦେଉଛୁ ଯେ ବସ୍ତିଗୁଡ଼ିକ, ଯେଉଁଠାରେ ଅବସ୍ଥିତ, ଚଳିତ ମୌସୁମୀ ଋତୁ ଶେଷ ହେବାର ଏକ ମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ଅର୍ଥାତ୍ ଅକ୍ଟୋବର 31, 1985 ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅପସାରଣ କରାଯିବ ନାହିଁ ଏବଂ ତା 'ପରେ କେବଳ ଏହି ରାୟ ଅନୁଯାୟୀ । ଯଦି ସେହି ତାରିଖ ପୂର୍ବରୁ କୌଣସି ବସ୍ତି ହଟାଇବା ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ, ପକ୍ଷମାନେ ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟରେ ଆବେଦନ କରିପାରିବେ । ଜନଗଣନାରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇଥିବା କିମ୍ବା ହୋଇନଥିବା ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା ବାସିନ୍ଦାଙ୍କୁ ସେହି ସମାନ ତାରିଖ ଅର୍ଥାତ 31 ଅକ୍ଟୋବର, 1985 ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅପସାରଣ କରାଯିବ ନାହିଁ ।

ସେହି ଅନୁଯାୟୀ ଆଜ୍ଞାଦେଶ ଆବେଦନ ଗୁଡିକ ଫଇସଲା ହେବ । ଖର୍ଚ୍ଚ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କୌଣସି ଆଦେଶ ରହିବ ନାହିଁ ।

ଏମ୍.ଏଲ୍.ଏ. ଆବେଦନଗୁଡିକ ଫଇସଲା ହେଲା ।

ଅସ୍ୱୀକରଣ

"ଉପଭାଷାରେ ଅନୁବାଦିତ ରାୟ କେବଳ ମକଦ୍ଦମାରେ ପକ୍ଷଭୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ସୀମିତ ବ୍ୟବହାର ଏବଂ ତାଙ୍କ ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷାରେ ବୋଧଗମ୍ୟ ହେବା ନିମନ୍ତେ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଏବଂ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଏହା ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇନପାରେ । ସମସ୍ତ ବ୍ୟବହାରିକ ଏବଂ ସରକାରୀ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ରାୟର ଇଂରାଜୀ ସଂସ୍କରଣଟି ପ୍ରାମାଣିକ ବିବେଚିତ ହେବ ଏବଂ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱୟନ ଏବଂ ନିଷ୍ପାଦନ ନିମନ୍ତେ ଏହା ଉପଯୁକ୍ତ ବିବେଚିତ ହେବ ।"

ଭାଷାନ୍ତର:
ସୁବୋଧ ରାଉତ,
ଅନୁବାଦକ,
ଓଡ଼ିଶା ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ, କଟକ ।